

FRANC PEDIČEK

SLOVENSKI PEDAGOG

Inštitut Franca Pedička
Društvo katoliških pedagogov Slovenije
ZALOŽNIŠTVO JUTRO

VSEBINA

PREDGOVOR	9
I. PEDIČKOVO BERILO	15
POSVET NA BLEDU 1971	17
UVODNA BESEDA	17
Vzgoja kot družbena funkcija	18
IZBOR ODLOMKOV IZ KNJIG FRANCA PEDIČKA	29
Hoja za pedagogiko	29
Mladostništvo	32
Pedagogika narkomanstva	44
Partnerstvo	49
Družinska vzgoja	51
Pedagoška antropologija in deontologija	56
Šola in vzgoja.	60
Telesna vzgoja, šport in rekreacija	71
Moralna vzgoja	76
Tanatogogika	81
POGOVORI S FRANCEM PEDIČKOM	84
Vzgojne praznine	
<i>Janko Svetina (misli Franca Pedička), Delo 1972</i>	<i>84</i>
Iskanje boljše srednje šole	
<i>Janko Svetina (misli Franca Pedička), Delo 1972</i>	<i>87</i>
S političnim viharjem nad prof. Pedička	
<i>Janko Svetina</i>	<i>88</i>
Izobčenje zaradi 'mere človeka'	
<i>Zoran Jelenc, Naši razgledi, 1990</i>	<i>92</i>
Dr. Franc Pediček	
<i>Angelca Žerovnik, Vzgoja 1999</i>	<i>102</i>
PISMA FRANCA PEDIČKA	115
Pisma Kajetanu Gantarju	115
Pismo Andreju Arku	119
Pismo Dragu Jančarju	120
Pismo Joži Mahničju	121

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

929Pediček F.
37.01:929Pediček F.

FRANC Pediček, slovenski pedagog / [glavni urednik, predgovor
Silvo Šinkovec]. - Ljubljana : Inštitut Franca Pedička : Društvo katoliških
pedagogo Slovenije : Jutro, 2013

ISBN 978-961-6746-66-3 (Jutro)
1. Šinkovec, Silvo 2. Pediček, Franc
264565504

ZADNJE BESEDE FRANCA PEDIČKA	123
Zahvala dr. Pedička ob prejemu naziva častni član DKPS	123
De profundis	125
Molitev	127
II. SLEDI FRANCA PEDIČKA NA STROKOVNEM PODROČJU	129
<i>Erika Ašič</i>	
POSVET O ŽIVLJENJU IN DELU FRANCA PEDIČKA	131
<i>Anton Stres</i>	
UVODNA MISEL NA POSVETU	135
<i>Hubert Požarnik</i>	
NA PRAGU NOVE PARADIGME	138
<i>Franci M. Kolenc</i>	
HOJA FRANCA PEDIČKA PO PEDAGOGIKI	142
<i>Angelca Žerovnik</i>	
POGLED V ZGODOVINO PEDAGOGIKE: FRANC PEDIČEK	146
<i>Marija Žabjek</i>	
DRUŠTVO KATOLIŠKIH PEDAGOGO SLOVENIJE IN FRANC PEDIČEK	154
<i>Jože Dežman</i>	
RAZKLANI ČAS FRANCA PEDIČKA	163
<i>Jože Ramovš</i>	
ANTROPOLOŠKA PEDAGOGIKA IN FRANC PEDIČEK	182
<i>Dejan Hozjan</i>	
UMESTITEV FRANCA PEDIČKA V SLOVENSKO PEDAGOŠKO MISEL	193
<i>Silvo Šinkovec</i>	
SMOTER VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA V PEDAGOŠKI MISLI FRANCA PEDIČKA	207
<i>Ivan Ferbežer</i>	
ŠOLSKE SVETOVALNE ŠTUDIJE UČENCEV V KONCEPTU ŠOLSKEGA SVETOVALNEGA DELA FRANCA PEDIČKA	231
<i>Herman Berčič</i>	
FRANC PEDIČEK IN NJEGOV PRISPEVEK K ŠPORTU IN ŠPORTNI KULTURI SLOVENCEV	237

<i>Zoran Jelenc</i>	
FRANC PEDIČEK O IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH IN ANDRAGOGIKI	255
<i>Bogomir Novak</i>	
FRANC PEDIČEK – ZGLED AVTOBIOGRAFSKEGA UČENJA	269
<i>Zvonko Perat</i>	
PRIHOD KNJIGE OB PRENOVI ŠOLE V ZALOŽNIŠTVO JUTRO	281
<i>Jože Mlakar</i>	
POUK NARAVOSLOVJA V LUČI PEDIČKOVE ANTROPOLOŠKE PARADIGME	289
III. BESEDILA O FRANCU PEDIČKU	299
NAGRADA MESTA LJUBLJANE ZA LETO 1993	301
ZLATI RED ZA ZASLUGE, 2005	302
PRIZNANJE ZA ŽIVLJENJSKO DELO V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU, 2007	303
ČASTNI ČLAN DKPS, 2007	305
<i>Tanja Bezić</i>	
DR. FRANC PEDIČEK (1922–2008)	307
<i>Zoran Jelenc</i>	
UMRL JE DR. FRANC PEDIČEK	309
<i>Zdenko Medveš</i>	
OB SPOMINU NA DR. FRANCA PEDIČKA	311
<i>Jože Ramovš</i>	
UVODNIK	319
<i>Silvo Šinkovec</i>	
HOJA ZA ČLOVEKOM	321
<i>Jože Ramovš</i>	
PEDIČKOVA ANTROPOLOGIZACIJA PEDAGOGIKE	323
<i>Marija Žabjek</i>	
DR. FRANC PEDIČEK	325
IV. SREČANJA IN SPOMINI	327
<i>Andrej Arko</i>	
OSTAL MI JE V SPOMINU	329

<i>Herman Berčič</i>	
MOJI SPOMINI NA PROF. PEDIČKA	330
<i>Kajetan Gantar</i>	
MOJA PRVA IN MOJA ZADNJA SREČANJA S PROF. DR. FRANCEM PEDIČKOM	335
<i>Bogo Jakopič</i>	
PEDAGOG PROF. DR. FRANC PEDIČEK	340
<i>Zoran Jelenc</i>	
MOJE SREČEVANJE S PEDIČKOM	342
<i>Viktor Krevsel</i>	
NAŠ UČITELJ	346
<i>Bogomir Novak</i>	
V SPOMIN DRAGEMU KOLEGU	349
<i>Milan Pavliha</i>	
SPOMINI NA PROFESORJA PEDIČKA	352
<i>Jože Ramovš</i>	
TRIJE UTRINKI	353
<i>Pavel Snoj</i>	
PROF. FRANC PEDIČEK	356
<i>Andrej Vovko</i>	
PROFESOR DR. FRANC PEDIČEK	357
<i>Rudi Zaman</i>	
SREČANJA Z DR. FRANCEM PEDIČKOM	359
IZ RECENZIJE	361
<i>prof. ddr. Barica Marentič Požarnik</i>	
SPODBUDA H GLOBLJEMU RAZMISLEKU	361
<i>dr. Janez Bečaj</i>	
SPOROČILO ZA NAŠO PRIHODNOST	363
IMENSKO KAZALO	367
STVARNO KAZALO	372

PREDGOVOR

Septembra 2007 je *Društvo katoliških pedagogov Slovenije* na Slomškovi Ponikvi dr. Pedičku podelilo naziv *častni član*. Zaradi bolezni se dr. Pediček srečanja ni mogel udeležiti, zato je ob tej priložnosti napisal pismo. V njem se je pošalil, da je to njegova zadnja učna ura. V sebi je nosila bistveno sporočilo. Vse življenje se je trudil, da bi to sporočilo posredoval svojim strokovnim kolegom, politikom, družbi. To je, da učitelj nikoli ne sme pozabiti, da je njegovo delo posvečeno človeku: »Ne pozabite vsega svojega pedagoškega dela postaviti vselej in povsod v luč maksime *človek!* Pri maksimi *človek* pa imejte v svoji dejavni zavesti, da se le-ta pojavlja na dveh glavnih ravneh: stvarnostno-življenjski ter dušno-duhovni. Reči torej moremo in smemo, da stvarnostna znanja in duhovne vrednote vsebinsko in dejavnostno polnijo vzgojo in izobraževanje, torej vsako pedagoško delo. To je naše temeljno pedagoško-antropološko sporočilo« (Pediček, 2007: 46).

Od zadnje učne ure do slovesa na Žalah (julija 2008) ni minilo niti eno leto. Čas Pedičkovega življenja se je dopolnil. Njegov 'razklani čas' se je zaključil. Kot se mnogokrat zgodi, smo tudi mi ob slovesu še bolj začutili, koliko nam je pomenil. Ob njem smo se čutili povezane. Ob obletnici smrti se je rodila zamisel, da bi ustanovili pedagoški inštitut z imenom dr. Pedička. Zdelo se nam je logično, smiselno in potrebno. Pediček je razvijal svojo pedagogiko in jo predstavljal strokovni javnosti. Ni se strinjal z obstoječim stanjem. Leta 1971 je o tem na glas spregovoril na Bledu. Želel si je, da bi imela slovenska šola boljšo smer. Odločno se je postavil po robu režimu in režimski pedagogiki. Zato je bil od takrat dalje izoliran, preganjan, diskreditiran, utišán. Onemogočen.

Njegovo delo se je nadaljevalo, toda ne po poti, po kateri bi sicer šel njegov strokovni razvoj. Začelo se je mučno obdobje apologije. Odločno je vztrajal pri svojem ter se tipajoče in plaho prebijal skozi novi čas. Ni smel svobodno pisati in govoriti.

V razklanem času je upal na najpomembnejše. Pediček je upal in pričakoval, da bo v šolstvu človek ponovno na prvem mestu. Ne ideologija, ne partija, ne država, ne trg. Človek! Pediček je sanjal te sanje. Človeka je ohranil v središču pozornosti vzgojno-izobraževalnega dela. Njegove sanje so bile podobne kot v Delorsovi komisiji, ki je ustvarila vizijo šolstva za 21. stoletje v dokumentu *Učenje: skriti zaklad* (1996). Bistveni cilj vzgoje in izobraževanja v tem dokumentu je: učiti se biti. Biti človek! Roberto Carneiro, član te komisije, je pogosto ponavljal, da bo v šolstvu prišel čas nove renesanse (Šinkovec, 2000: 7). Pedičkove sanje so umeščene v pedagoške sanje sveta.

Eni trdijo, da je Pediček ustvaril veliko, drugi, da malo. Če gledamo njegov strokovni opus, lahko rečemo, da je ustvaril veliko. Če gledamo vsebino vsega, pa se zazdi, da je ustvaril malo. Da se ponavlja, da spet in spet piše o istih stvareh. Da postavlja več vprašanj, kot pa daje odgovorov. Da deli nasvete drugim, sam pa ne napiše tistega, kar misli. Z veseljem bi brali njegove bolj konkretne misli, ne samo smernice, kam naj pedagoška misel teče ob določenih vprašanjih. To je hiba, pomanjkljivost njegovega dela. Ni imel svoje misli? Ni znal? Ali se je bal zapisati svoje strokovne poglede? Ni smel? V njegovem prvem ustvarjalnem obdobju, ko je pisal o konkretnih vprašanjih (mladostništvo, zakon, družina ipd.), vidimo, da je bil zelo konkreten, jasen. Kasnejša dela so drugačna, bolj teoretična, apologetska, kritična do drugih, usmerjena so pretežno v strukturo, filozofijo, načelne usmeritve. Ravno v tem je njegov bistveni prispevek. Bojeval je filozofski boj, boj za smer, za pogled na človeka in družbo. Iz tega izhaja vse drugo. Ohranjal je smer, vizijo, bistvo. Ohranil je jasno sporočilo. Nikoli se ne smemo ukloniti nobeni diktaturi, nobeni družbi, ki si podreja človeka. Človek je svobodno bitje, ima svoje dostojanstvo. Razvijati mora svojo človeškost. Nikoli se ne sme podrežati nobenim inženirjem družbe, naj bodo ti iz katere koli smeri.

S tem je postal znamenje, simbol, ki ima svojo evokatívno, navdihujočo moč. Simbolna vrednost njegovega življenja in dela ga dela posebnega v srenji slovenske pedagogike. Ko je prisilno odstopil z mesta direktorja *Pedagoškega inštituta*, so mu rekli, da bo čas pokazal, kdo ima prav. In čas je pokazal. Diktatura se je sesula. Pedičkove sanje so se pričele uresničevati. Slovenska marksistična pedagogika je odšla z režimom in njeni protagonisti še niso naredili revizije 'svoje stroke'. Ni vseeno, ali bodo to revizijo naredili ali ne. Gre za opredelitve, odločitve, ki jih morata sprejeti tako posameznik kot stroka. Ali se zavzema za demokratično družbo, za poštenost, pravičnost, svobodo, resnico? Za človeka? Katerim idejam sledi in pripada? Tematizacija teh vprašanj je nujna v krogu strokovnjakov, mislecev in intelektualcev, ki naj ne bi bili noji, ki tiščijo glavo v pesek. Nova *Bela knjiga* je korak k novi paradigmi; v njej so zapisani nastavki odprte in demokratične vizije človeka in družbe. Vsaj opozarja na nekatera vprašanja, ki so bila v času marksistične pedagogike strogo tabuizirana. Počasi se kobacamo iz ideološkega strokovnega oblaka.

Pediček je živel z močnim strahom. Leta in leta je čakal na pomlad. Strah ga je ves čas gnjavil. Preveč je bilo šikaniranja, preganjanja, nadziranja, žigosanja. Toda prišla je demokracija. Njegovo delo se je prevrednotilo. Priznanja (mesto Ljubljana, predsednik države, minister za šolstvo, DKPS), ki jih je dobil, so mu pomagala odstraniti stigmo preganjanega in utišanega človeka. Utemeljitev veliko povedo. Sposodili si bomo nekaj stavkov.

Predsednik države dr. Janez Drnovšek je leta 2005 Pedička odlikoval z *zlatim redom za zasluge* »za življenjski prispevek k pedagogiki in demokratizaciji slovenske družbe ter utemeljevanju razumevanja pomena narodne identitete«. V utemeljitvi

nagrade je med drugim zapisano: »Dr. Franc Pediček je predvsem s svojo antropološko pedagogiko, strokovno doslednostjo, etično držo in državljskim pogumom učitelj in vzor vrsti generacij slovenskih učiteljev,« ter: »Ime dr. Franca Pedička v zgodovini Pedagoškega inštituta simbolizira težnjo k načelnosti, strokovni neodvisnosti in vztrajni delavnosti na vse bolj zapletenih teoretskih področjih raziskovanja in pri povezovanju teorije s pedagoško prakso« (Pediček, 2006: 259–260). To so zgovorne besede, ki veliko povedo o človeku, ki mu je ta monografija posvečena.

Društvo katoliških pedagogov Slovenije mu je podelilo naslov *častni član* društva (Žabjek, 2007: 46). Naj opozorimo na misel iz utemeljitve priznanja: »Njegov način razmišljanja o vzgoji in vlogi učitelja je temelj, na katerem deluje naše društvo. /.../ Že pred več kot štirimi desetletji je v Sodobni pedagogiki objavil prispevek o potrebnosti moralnega kodeksa za pedagoške delavce. V članku je poudaril, da vzgoja postaja eksistencialni problem in človekov etos eksistencialni imperativ. Že tedaj je zapisal, da gre pri vzgoji 'predvsem za notranje bogatenje in usposabljanje človeka, da bo zmožen pravilne selekcije vplivov iz okolja in moralnega odzivanja na docela nove in nepredvidene življenjske situacije' (Pediček, 1964). V istem članku je zapisal, naj bo vzgoja etično življenje, moralna akcija, posredovalka in oblikovalka temeljnih življenjskih vrednot. Zato je nujen čim višji etos pedagoških delavcev.« Etični kodeks članov DKPS (1997) je nastal po navdihu in ob spodbudi Pedičkovega prizadevanja v šestdesetih letih.

Ko je nastajala revija *Vzgoja*, smo se posvetovali tudi z dr. Pedičkom. Spodbujal nas je, naj ustvarimo novo revijo, da je potrebna, nujna. Na uredništvu se nam je leta 1999 zdelo prav, da pogovor v prvi številki posvetimo prav njemu. Njegova drža, njegova zavzetost, da bi v središče vzgoje in izobraževanja postavil v človeka, sta se nam zdeli bistveni za smer naše revije.

Ko je nastajal *Inštitut dr. Franca Pedička*, smo iskali ime za Pedičkovo pedagogiko. Ozvaldovo pedagoško misel poznamo pod imenom *kulturna pedagogika*, Gogalovo pod imenom *osebna pedagogika*. Med različnimi predlogi se je zdelo, da je ime *antropološka pedagogika* najbolj pravšnje za Pedičkovo pedagoško misel. *Inštitut dr. Franca Pedička* naj bi torej gojil Pedičkovo strokovno dediščino in razvijal *antropološko pedagogiko*. Tako je zapisano tudi v utemeljitvi odlikovanja z *zlatim redom za zasluge* (2005), ki ga je Pedičku podelil takratni predsednik države dr. Janez Drnovšek.

Prva naloga *Inštituta dr. Franca Pedička* je bila, da razišče življenje in delo človeka, katerega ime si je privzel. 22. oktobra 2010 smo pripravili posvet *Življenje in delo prof. dr. Franca Pedička*. Po posvetu smo se odločili, da ne bomo izdali zbornika posveta, ampak se bomo potrudili in gradivo razširili ter pripravili monografijo. Na posvet in k oblikovanju monografije smo povabili kar širok krog strokovnjakov. Po eni strani se je krog piscev počasi širil, po drugi strani pa ožal. Spoznavali smo nove in nove ljudi, ki so z veseljem napisali strokovni prispevek o

Pedičku ali spomine nanj. Po drugi strani pa je stiska s časom, zadrega ob Pedičkovem imenu ali še kaj drugega pripomoglo k temu, da se nekateri niso odzvali ali so sodelovanje odpovedali. V prihodnosti bo vsak lahko še v kakem drugem kontekstu predstavil svojo izkušnjo ali strokovno mnenje o življenju in delu dr. Pedička. Veseli smo, da je monografija nastala v tem obsegu in s tako vsebino. Prepričani smo, da bo v veselje vsem, ki so Pedička poznali, pa tudi vsem, ki ga niso, ker ga bodo ob objavljenih besedilih lahko spoznali.

Vemo, da manjka še veliko tem, ki bi jih bilo treba proučiti. Zarisali smo nek okvir, zbrali veliko gradiva, ki je bilo razdrobljeno na več mestih, in poglobili nekatere teme.

Inštitut dr. Franca Pedička se zahvaljuje vnuku Mateju Pedičku, ki nam je na različne načine pomagal pri snovanju posveta in monografije, predvsem pa, da nam je dovolil, da inštitut nosi ime njegovega dedka. *Inštitut dr. Franca Pedička* se zahvaljuje tudi *Društvu katoliških pedagogov Slovenije* in *Inštitutu Antona Trstenjaka* za pomoč in veselje, ki smo ga delili pri organizaciji posveta in oblikovanju monografije. Veselimo se, da je tudi *Fakulteta za šport* 10. novembra 2011 organizirala posvet o dr. Pedičku. Zahvaljujemo se tudi Založništvu Jutro za prijetno sodelovanje in podporo.

Lik dr. Pedička torej ostaja. Bil je trdna osebnost, imel je jasne cilje, bil je zelo predan svojemu poklicu, pedagoški praksi in znanosti; neuklonljiv – tudi za ceno, ki jo je bilo treba plačati, čeprav te cene ni sam izbral. Bil je pošten, demokratičen. Svojo ljubezen do človeka je izražal preko svojega pedagoškega dela. Bil je ambiciozen, podjeten, velikopotezen. In upornik. Jasno je zavračal diktaturo, partijo, enoumje, poneumljanje, ideologijo diktature, ki ni pustila svobode, materialistični diktat v šolstvu. Zavračal je sprenevedanje in podtikanje, manipulacijo. Ni bil vedno pameten v opozicijski držbi; bil je tudi naiven, zaupal je, včasih tudi tam, kjer ne bi smel. Toda takšno je življenje, ko se človek odloči, da v osnovi zaupa. V odnosu do njega so se tudi drugi odločili za svojo držbo. Vsak ve, zakaj je ravnal tako, kot je.

Pediček je bil del slovenske politične pomladi, ki se je v Sloveniji pojavila s Kavčičem, ki je bil predsednik slovenske vlade od leta 1967 do 1972. »A vi ste to!« je vzkliknil Kavčič, ko ga je Pediček pozdravil na blejskem kongresu. Zanj je vedel s partijskih sestankov. Pediček je Kavčiču predstavljal goste in ves večer sprejema sedel poleg njega. To mnogim tovarišem ni bilo po volji. Partija je oba odstranila iz javnega življenja, ju utišala. Kavčič je bil upornik znotraj partije, Pediček znotraj pedagoške stroke. Upirala sta se trdemu komunizmu, trdi liniji, ki se je vedno znova zavihtela v sedlo politike ter menderala vse lepo in žlahtno v deželi. Upornost Saharova, upornost disidentov je vedno pomembna. Ohranja upanje in daje pogum ljudem, ki se zavzemajo za resnično in ne navidezno demokracijo, za pravično družbo, v kateri ima pravo resnično moč in ni le igrača v rokah močnih, svobodo, ki ohranja človekovo dostojanstvo, zaupanje in sodelovanje, in ne svobodo

anarhizma, ki ljudi peha v vedenje, ko postajajo drug drugemu volk. Daje pogum in upanje ljudem, ki jim je mar domovina, ker jo imajo radi, ki imajo radi svoj materni jezik, svojo zemljo, svoje ljudi. Pediček je klical, naj hodimo po poti ustvarjanja družbe po meri človeka.

Za to se je treba odločiti vsak dan, v vsakem obdobju. Za tako družbo se mora odločiti vsak posameznik in jo dejavno ter odgovorno graditi. Učitelji imajo pri tem še posebno vlogo. Potem bodo lahko rekli s Hannele Niemi, da delajo *prave* stvari in ne le, da delajo stvari *prav* (predpisane, ukazane, diktirane) (1999: 16–19). Sicer se sile zla razrašajo, bohotijo, gradijo svojo zgodbo z manipulacijo, izsiljevanjem, nasiljem (medijskim, vzgojnim, političnim, ekonomskim, verbalnim, pravnim, fizičnim). Ceno pa plačajo državljani, narod, domovina. In ta cena je visoka: izguba dostojanstva, človečnosti, mirnega in spoštljivega sožitja.

Dr. Janko Čar se je spomnil, da so v preteklosti Slomška že imenovali slovenski Pestalozzi (1999: 34). Mi lahko Pedička imenujemo slovenski pedagoški Saharov. Preveč? Domišljavo? Ali resnično? Ta monografija je prvi prispevek (poleg avtorjeve avtobiografske štirilogije) k ovrednotenju življenja in dela slovenskega pedagoga dr. Franca Pedička.

Silvo Šinkovec

Viri in literatura

- Čar, Janko (1999): Slovenski Pestalozzi: A. M. Slomšek. V: *Vzgoja*, letnik I, št. 3, str. 34–35.
- Delors, Jacques (idr.) (1996): *Učenje, skriti zaklad. Poročilo mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje, pripravljeno za UNESCO*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- DKPS (1998): *Etični kodeks članov Društva katoliških pedagogov Slovenije*. Ljubljana: Jutro.
- Niemi, Hannele (1999): Bodo učitelji v prihodnosti potrebni? V: *Vzgoja*, letnik I, št. 4, str. 16–19.
- Pediček, Franc (2006): *Moja hoja za pedagogiko 1950–2000*. Ljubljana: samozaložba. Str. 259–260.
- Pediček, Franc (2007): Zahvala dr. Franca Pedička ob prejemu naslova častnega člana DKPS. V: *Vzgoja*, letnik IX, št. 36, str. 47.
- Šinkovec, Silvo (2000): Roberto Carneiro, pogovor. V: *Vzgoja*, letnik II, št. 7, str. 20–23.
- Žabjek, Marija (2007): Častni član DKPS. V: *Vzgoja*, letnik IX, št. 35, str. 46.

**PEDIČKOVO
BERILO**

Splošno prepričanje 'ideologov' in uresničevalcev današnje znanstveno-tehnične revolucije pa je, da je rešitev teh zgodovinskih dilem odvisna 'od zavestne akcije'. Faktor 'zavestne akcije' pa je usodno povezan – tega gotovo ni treba utemeljevati – s paideio sodobnega človeka.

Toda kakšno paideio zahteva današnja znanstveno-tehnična revolucija za ohranitev svoje in človekove zgodovinskosti? To je tisto osrednje vprašanje, po katerem se tu sprašujemo, da lahko odgovorimo, kakšen mora biti odziv današnje pedagogike in izziv današnje znanstveno-tehnične revolucije z vsem njenim razčlenjenim sopotništvom.

Pri odgovoru na to vprašanje moramo najprej nekoliko podrobneje razčleniti dosedanja pojmovanja paideie in njene 'teoretične' aplikacije v pedagoškem delu.

Znano je, da je vzgoja pri nas in še kje največkrat pojmovana kot svojevrsna družbena funkcija, katere funkcionalnost je v oblikovanju, pripravljanju, prilaganju mladega rodu na zrele življenjske naloge v določeni družbi. To je nekakšen 'deskriptivni sinops' današnjega opredeljevanja vzgoje, kakršnega največkrat najdemo v pedagoški sodobnosti. Razlika je samo v tem, da eni pojmujejo vzgojo kot prilagajanje ali adjustiranje (oziroma socializacijo) takšni ali drugačni 'demokratični družbi', drugi pa jo postavljajo v zahtevno službo vraščanja in konformiranja mladih v druge družbene strukture. Vsi pa jo torej bolj ali manj postavljajo v službeni in uslužnostni odnos do določene družbe, njenih ideoloških, oblastnih, državno-funkcijskih in socialno-operativnih struktur.

To pa je med drugim tisto, kar danes spodkopava korenino in najeda bit sleherne resnične paideie in jo celo obrača proti človeku, v čemer pa je najbolj 'protislovno protislovje', ki smo mu danes priča ob vedno bolj dinamični in usodni relaciji vzgoja – družba. To kaže, da nam je razširjajoče se carstvo zle alienacije zadnjih stoletij čisto zameglilo tovrstne prvinske odnose. In na nas je, da enemu ali drugemu členu v tej relaciji znova najdemo njegovo pravo mesto in pravo odnosnost do drugega. To je tudi tisti nujni odziv, ki ga zahteva danes od pedagogov izziv sodobne znanstveno-tehnične revolucije, zjedren v značilen poziv ob zgodovinskem sporu med različnimi oblikami osebne in kolektivne oblasti in osebnim ali kolektivnim lastništvom novega proizvodnega stroja na eni strani ter notranjo, duhovno močjo osvobojenega človeka na drugi strani – in ta poziv je: »Izid je odvisen od zavestne akcije.«⁵

Če hočemo najti izvirne razsežnosti in odnosnosti med vzgojo – družbo, moramo najprej ugotoviti, da je ta 'binom' v navedeni 'funkcionalni pojmovnosti' le določen miselni, idejni konstrukt, ki se je nekoč izoblikoval v zavesti čisto določenih ljudi iz čisto določenih namenov in da v takšni postavitvi ne ustreza objektivnosti, da je torej v takšni interpretaciji pseudoznanstvena predpostavka, okrog katere se že skoraj

5 Dr. M. Pečujlić, n. d., str. 101.

dve zadnji stoletji zaman trudi pedagoška znanost, ko skuša odkriti in deklarirati imanenco svojega znanstvenega predmeta prav v njegovi vsemogočni in usodni senci.⁶

Ob tej podmeni, ki je naša temeljna delovna hipoteza, nam je lahko takoj jasno, zakaj pedagogika danes niha med svojim 'biti in ne-bitu' in zakaj jo na eni strani skušajo zanikati različne družbeno-antropološke vede, na drugi pa si nemalokrat sama kali ugled in samostojnost z večkrat prav vdano službo določeni politiki in določeni ideologiji.

V luči današnje znanstveno-tehnične revolucije uvidevamo vso nevzdržnost takšne dosedanje deklarirane ali hote prisvojene odnosnosti med vzgojo in družbo.

Zgodovina namreč kaže, kako usodno gospodari nad človekom zdaj oblast ene in zdaj oblast druge alienacije. In tej hidri odtujevanja plačuje potem človek težak davek stoletja in stoletja.

Prva alienacija, kateri je človek plačeval davek skozi vekove že ob zarji zgodovine, je imela svoje kотиšče v nerazumevanju oziroma nepoznavanju narave in njenih sil, iz česar se je razraslo mogočno alienativno območje mitosa. Tem dobam je sledil čas, ko se je nad človeka povzpел kot odtujena sila polis, za njim različne religije in metafizike, pa različne države in danes različne družbe s svojimi dinamizmi, mehanizmi in strukturalizmi.

Priče smo, kako postaja danes mnogokje kategorija oziroma pojavnost 'družba' nova stvar za sebe in s tem nova alienativna postavka, ki se postavlja nad človekom kot nova metafizična sila, kateri je in kateri naj bo človek tako usodno izročén na milost in nemilost, kakor je bil včasih izročén na milost in nemilost mitosu, polisu, religiji, državi.

Ni treba globokoumno razkrivati, da to spoznanje ne pomeni negiranja družbe, temveč njeno osvobajanje, saj je družba kot zla alienativna sila nad človekom contradiction in adjecto vpričo zgodovinske resnice, da je družba od človeka rojena sožitvena oziroma socialna struktura, katero si človek ustvarja, se vanjo včlenjuje, zato da bi mu bila v pomoč pri prebivanju in delovanju, ne pa da bi se kot leviatan dvignila nadenj, se odtujila od njega in ga začela pestiti, zaslužnevati, krotiti v svobodni ekspresivnosti njegove biti, votliti v ustvarjalnosti in topeti v racionalnosti.

A vendar smo danes priče vsega temu cvetju zla na mostu med človekom in marsikatero današnjo družbo. Družba postaja nemalokrat bolj ali manj zla bivanjska usoda človeka. Postaja omejevalec njegove upravičene svobode, modelar njegovega

6 Zanimivo in značilno je, da 'arhitekti' in graditelji pedagogike kot znanosti tega danes toliko razkričanega relacijskega vprašanja vzgoja–družba skoraj nikoli ne načenjajo, še manj pa postavljajo v temelj svoje celotne pedagoške teorije. Ti utemeljitelji pedagogike so gotovo gradili njeno znanstvenost v okviru določilnic svojega zgodovinskega časa in prostora, a nikoli ne v slepi odvisnosti in v dvorljivem ugajanju svoji družbi. 'Objektivna pogojenost' ni mogla nikoli zatreti njihove subjektivne ustvarjalnosti, saj zato pa so oblikovalci pedagoške vede in se jih še danes spominjamo. (Beri s to mislijo *Jan Amos Komenski*, Pedagogija, 1970, br. 1, Beograd)

znanega in odkritega 'funkcionalizma prisile' nad nezaščitenim človekom v podobi različnih režimskih, ideoloških in militarističnih diktatur. Mislili smo pri tem pa tudi na družbo kot eshatološko pojavnost, ki se nenehno razdaja v nesebični in 'humani skrbi' za človeka in njegovo osvobajanje, torej kot na metafizično in odtujeno pojavnost nad človekom v pojmovanju 'družba – ideja'.

A kadar smo v poteku naše razčlenitve morali uporabljati pojem 'družba' v pozitivnem pomenu, smo mislili na družbo kot na tisto nujno življenjsko stvarnost ali bivanjsko dejanskost, izven katere ni človeka in ga biti ne more. To je torej tisto pojmovanje družbe, po katerem ni družba niti 'državno-funkcionalna' niti 'eshatološko-humanistična' odtujitev od človeka, temveč dejanskost, v kateri edino lahko je človek kot človek in je edino ob njem in v njem lahko družba kot družba, saj je človek njen ustvarjalec in nosilec, razvijalec in oblikovalec. Pri priznavanju tega odnosa torej ne gre za emancipiranje človeka od družbe, temveč za njegovo ustrezno 'intronizacijo' ob kateri družba ni 'res societans', temveč 'res socialitans'.

Te distinkcije pa nam pomagajo dokaj razjasniti nejasnosti in nesporazume ob tezi o vzgoji kot družbeni funkciji. Razkrivajo nam namreč, da lahko govorimo ob tem o treh konceptualizacijah odnosa med vzgojo in družbo:

- A. *vzgoja kot funkcija družbe*, kar bi naj pomenilo, da ima družba per se funkcijo vzgoje;
- B. *družbena funkcija vzgoje*, kar bi naj pomenilo, da je vsaka vzgoja opredeljena po določenem smotru, ki ga vzgoji postavlja družba;
- C. *vzgojna funkcija družbe*, kar bi naj pomenilo, da ima lahko tudi družba vzgojno funkcijo, kadar omogoča človeku, da družbo ustvarja in spreminja.

Pozitiven odnos med vzgojo in družbo je po našem torej možen le v navedenem tretjem pomenu. To pomeni, da družba ima lahko določeno vzgojno funkcijo (kar pa še ne pomeni, da je vzgoja družbena funkcija!), kadar je ta družba bivanjsko-akcijska dejanskost človeka, ker le takšna družba omogoča človeku, da jo spreminja in gradi ob čemer pa spreminja in gradi (vzgaja, oblikuje!) človek tudi sebe. Ta funkcija pa ugasne, kadar je človek pahnjnjen v 'družbo-institucijo' oziroma v 'družbo-idejo', saj ti dve družbi vse to človeku onemogočata s svojimi odtujenimi strukturalizmi in eshatologizmi, ko gresta vselej proti človeku, prizadevajoč si izoblikovati ga zgolj v objekt svojega družbenega voluntarizma oziroma v določenega 'družbenega človeka' brez soudeležnosti njegove subjektivitete, torej mimo njegove imanence (racionalnost, ustvarjalnost, svobodnost itd.), ki vsekakor predstavlja preveč nevaren 'dinamit' za funkcionalizem ene in eshatologijo druge takšne družbe.

Družba, ki se torej spreminja v takšno ali drugačno zgolj funkcionalno institucijo oziroma v takšno ali drugačno zgolj sožitveno eshatologijo, ne more imeti vloge vzgoje in vzgoja torej ne more biti njena imanentna funkcija. Možna je le 'vzgojna

funkcija' takšne družbe, katera je sad nenehne človekove sožitvene ustvarjalnosti in njegove nenehne vplivnosti na delovanje in zgradbo družbe.

Reči smemo, da se nam iz analize teh distinkcij oblikuje dovolj sprejemljiva rešitev odnosa med vzgojo in družbo, katera nas pa po drugi poti vodi do naše temeljne trditve, da se pojavlja vzgoja le kot funkcija človeka v takšni družbi, ki jo človek gradi, oblikuje in spreminja, ne more pa se pojavljati tako pojmovana vzgoja v družbi, v kateri se njeni funkcionalizmi, institucionalizmi in strukturalizmi kar naprej sami reproducirajo v klimi različnih režimov in različnih eshatologij.

Takšna, od človeka grajena, oblikovana in spreminjevana družba pa je po temeljnih intencijah – ne pa že tudi po naših dosedanjih znanih državotvornih institucioniranih prizadevanjih – lahko le družba, v kateri je človek kot osebni in kolektivni posameznik nosilec njene zgodovinskosti in torej tak njen subjekt, ki je zavezan z osebno in skupnostno odgovornostjo za sebe v njej in za njo v sebi.

Ni treba na dolgo in široko dokazovati, da bi takšna družba naj bila (lahko bila, morala biti!) le družba integriranega samoupravljanja in bi takšen človek naj bil osvobojen sleherne družbene manipulacije in osebno ter kolektivno odgovornostno zavezan samoupravljalški človek.

Vse to pa nam razkriva nove inovacije znanstveno-tehnične revolucije kot pobudnice indentificiranja in osvobajanja človeka kot resničnega osebnega in družbenega bitja ter njegove avtonomne in integralne družbene samoupravljalnosti. Tem bolj pomembno za nas je, da te inovacije posegajo prav v opredeljevanje vzgoje kot znanstvenega predmeta pedagogike.

Če tvegamo oziroma ponovimo na temelju vsega povedanega poskusno opredelitev vzgoje, bi lahko rekli: *vzgoja se pojavlja le kot funkcija človeka v določeni družbeni dejanskosti*.

To pomeni, da vzgoja ni kakšna esencialna pojavnost, temveč le določena eksistencialna odnosnost, pojavljajoča se na črti človek – človek,¹² ki pa se nikoli ne more odvijati izven določene družbene dejanskosti, ustvarjevane, oblikovane in spreminjevane od človeka. Drugače povedano, vzgoja kot resnična paideia se nikakor in nikoli ne more pojavljati v znanih okvirih 'družb-institucij' in 'družb-idej', ker so v teh družbah največkrat grobo ali zastrto ukinjene fundamentalne pedagoške relacije človek – človek.

Vse druge 'vzgoje' torej, pojavljajoče se iz družbeno različnega režimskega funkcionalizma in družbeno različne eshatologije so v jedru 'ne-vzgoje' ali

12 Primerjaj III. tezo o Feurbachu: »Materialistični nauk, da so ljudje proizvodi razmer in vzgoje, spremenjeni ljudje proizvodi drugih razmer in spremenjene vzgoje, pozablja, da spreminjajo razmere prav ljudje sami in da je treba vzgojitelja samega vzgojiti ...«. K. Marx, Enajst tez o Feurbachu, O historičnem materializmu, CZ, Ljubljana 1956, str. 59 – To antropološko bistvo vzgoje bi lahko deskriptivno opredeljevali tudi kot 'predelavo ljudi z ljudmi', ki predstavlja drugi pol 'predelave narave z ljudmi' (Ibidem, str. 83).

iz viher se odkrivajočim notranjim svetom v njem. A vsi doslej bližnji in dragi, 'ki mu hočejo samo dobro', se zdaj kar naprej mešajo v njegov vedno bolj pomemben posel: narediti si izviren in lasten red v enkratnem in neponovljivem notranjem svetu.

Če telesne premenjave vznemirijo mladostnika do dna, pa ga vendar ne zaposle tako vsega, kakor prav premenjave v doživljajskem, v notranjem svetu.

Mogoče vse to zaradi tega, ker mladostnik kaj hitro spozna, da je do igre premenjav svojega telesa in njenega izida dokaj nemočen, obsojen le na vlogo začudenega in presenečenega opazovalca, medtem ko na drugi strani kaj hitro spozna, da pa lahko postaja gospodar nad viharji, ki se mu začno zapletati v vitre vedenja in 'skrite kamrice' notranjega sveta. To spoznanje mladostniku vedno bolj razkriva, da mu notranjosti ni potrebno tako nemočno prepuščati slepi sili zoritvenih viharjev, kakor mora prepuščati telo. Vse to mu začne razkrivati povsem nove razsežnosti lastnega življenja in zorenja. Prvič se začne prebujati v srčiki mladostnikove zavesti doživljaj lastnega, enkratnega in neponovljivega bivanja. Odkrivati začne bolj ali manj neomejene možnosti za usmerjanje in oblikovanje svojega 'jaza'. Prvič se začneja čutiti, čeprav še do vratu zakopan v nered vsega novega v samem sebi, ustvarjalno svobodnega v svetu, kjer mu nihče več ne more omejevati in vzeti toliko in pričakovane vedno večje samostojnosti. In ta svet je svet mladostnikove notranjosti, svet njegove duševnosti, doživljajev, svet duha, svet neizčrpljivega bogastva misli in želja, čustev in stremljenj.

In ta čudežni notranji svet, ki mu ga navadno tako nepripravljenemu začno odkrivati zoritveni viharji z rušenjem starega reda v njegovem telesu, postane zdaj tisto gradbišče zoreče osebnosti, kamor ne spušča nobenega nepovabljenega in 'nezaposlenega', ker prevzema tu vsa dela popolnoma sam.

Ustvarjalna svoboda in ustvarjalni zanos na tem gradbišču lastnega 'jaza' mladostnika tako zaposlita in osredita na žarišče ustvarjalne zavesti, da postaja kot pravi ustvarjalec ves teman, odsoten in tuj za vse v svoji okolici. Ta posel je zanj tako življenjsko odgovoren, da ga mora opravljati in končati v največji zbranosti v sebi in s samim seboj. Kakor vsak ustvarjalec pa mora pri tem reševati vsak dan sproti vrsto težav in problemov, ki mu dobre zbranost in nemalokrat povzročajo v njem samem takšno soparno ozračje, da postaja najprej večji ali manjši 'problem' same zase, potem pa tudi za ljudi svoje življenjske okolice.« (Pediček, 1966b: 10–12)

Vzgojitelj ni rokodelec⁴

»Poznati otroka, mladostnika pomeni poznati njuno vedenje, njuno ravnanje, njuno značilno odzivanje na vplive, ki delujejo nanju v različnih življenjskih in razvojnih okoliščinah, pomeni predvsem poznati skrite vzroke, vzmeti in pregibe,

4 Iz knjige *Mladostnikove zadrege*.

ki tako ali drugače barvajo otrokovo, mladostnikovo vedenje iz najglobljih ravnin njunega doživljanja.

Po tem nazoru je torej vzgoja otroka podobna ustvarjalnim prizadevanjem umetnika, ki se trudi vdihniti gmoti svojega umetniškega gradiva odsev lepote, ki jo čuti in nosi v sebi. Vzgojitelj je po tem nazoru umetnik, ki svoje gradivo dobro pozna, spoštuje njegove značilnosti in zakonitosti ter se trudi v njem uresničiti vedno nove in nove podobe svojega snujočega duha. Ni potemtakem rokodelec, ki vsiljuje gradivu svojega rokodelstva vedno ene in iste oblike. Vzgojitelj je po tem nazoru oblikovalec, ki svobodno oblikuje svoje gradivo. To svobodo pa omogoča ravno dobro in globoko poznavanje in spoštovanje značilnosti gradiva, ki ga oblikuje.

In kaj je vzgojiteljevo gradivo? To je otrokovo, mladostnikovo doživljanje, skritost njegovega notranjega sveta. To gradivo oblikovanja pa ni vzgojitelju tako neposredno dano kakor kiparju ilo, mavec, les, bron ali kamen, temveč je skrito in potopljeno v otrokove, mladostnikove doživljajske globine. Pa vendar skriti notranji svet vzgojitelj lahko oblikuje, gnete in brusi prek otrokovega, mladostnikovega vedenja in odzivanja. Otrokovo, mladostnikovo vedenje, ravnanje, odzivanje je namreč odsev, izraz, vidna ali posnovljena podoba njegovega skritega notranjega doživljajskega sveta.

Vzgojitelj torej, ki želi oblikovati otrokov, mladostnikov notranji doživljajski svet – v čemer pa je resnična in najgloblja srž vsake vzgoje – more to le prek njegovega vedenja. Vedenje namreč ni samo odsev otrokove, mladostnikove notranjosti, temveč je hkrati tudi edina možna 'transmisija' ali most do nje.

- To spoznanje, ki je prav gotovo temeljno za vso sodobno vzgojo – saj odpira v vzgojnih prizadevanjih povsem novo pot, to je pot od 'znanega k neznanemu' –, pa postavlja pred vsakega današnjega vzgojitelja tri temeljne ukaze ali zahteve:
- dobro poznati vedenje otroka na tisti razvojni stopnji, na kateri želi biti oblikovalec njegove doživljajske notranjosti;
- nenehno ustvarjati takšne življenjske okoliščine, ki ustrezajo otrokovi razvojni stopnji, da more in mora v njih spreminjati svoje vedenje ter prek tega tudi svojo notranjost, svoje doživljanje;
- skrbno razčlenjevati tista okolja in vplivnost njihovih silnic na zorenje otrokove osebnosti, skozi katera se giblje otrok na določeni razvojni stopnji.« (Pediček, 1968: 17–18)

Odmevnost 'revolucije' telesa – otežujoče okoliščine⁵

»Kot na tretjo otežujočo okoliščino smemo vsekakor opozoriti, da teže sproženi telesni razvoj mladostnika 'nesinhrono' z vso drugo doživljajsko in nrvstveno

5 Iz knjige *Mladostnikovo vedenje*.

priporil pravico do dodatka. Pri tem nemalokrat peha vase, da ga je težko gledati, ali pa se zmrduje nad jedmi, ki mu niso všeč, da ga je še težje prenašati. Domača shramba ali hladilnik sta mladostnikova priljubljena 'revirja', kjer gospodari na veliko, kadar je sam doma.

Zanimivo živa je tudi mladostnikova nagnjenost k pitju. Prebuja jo, pravijo, predvsem mladostnikova nagla rast. Stalno visi na vodovodni pipi, zlasti poleti, ko se od kod pripodi s kolesom ali pa vdre v stanovanje s svojih pohodov in iger. Medtem ko jé juho, ima marsikateri mladostnik kozarec vode pri krožniku, da si z njo pomaga iz 'grozne žeje'. Od koderkoli pride, čeprav razžarjen kot žerjavica, se mimogrede, preden se oče ali mati sploh zavesta, obesi z usti na pipo in si tako 'prijije' marsikatero bolezen. Preden ga starši opazijo, je že naredil vrsto kameljih požirkov. Nič mu ne pomaga pripovedovati, svetovati, rohneti. Vedno nas presliši v tej svoji nezmagljivi 'vodeni žeji'. Stvar bi bila lahko dokaj nedolžna, če si ne bi toliko mladostnikov ravno s tem nakopalo raznih občasnih obolenj ali celo dolgotrajnih boleznih dihal in grla.

Mladostnice nas pa rade povsem drugače mučijo zaradi te nagnjenosti. Navadno zdaj nehajo jesti, da bi obdržale ali si priborile linijo svoje filmske ali televizijske vzornice.

In kaj storiti v tem primeru? – Najti s človeško razumno besedo pot do njene pameti. A kot pri mladostnikih, tako je tudi pri mladostnicah to nadvse težko, saj oba tako zelo skrivata svojo pamet pred besedami in nasveti staršev in drugih vzgojiteljev, da se obojni nemalokrat znajdejo ob tem v skoraj neizhodnem položaju.« (prav tam: 54–55)

Boj proti vsemu in vsem⁷

»Besedna in miselna borbenost je pri mnogih mladostnikih še posebno ostra in neprijetna, ker je največkrat tudi nepremagljiva. Mladostnikom teče običajno misel kakor blisk in beseda jim neverjetno streže. Mimogrede smo premagani v takšnih bitkah z njimi. Največkrat pa šele čez čas uvidimo svoje hude poraze. Vse to seveda zaradi tega, ker je ta naša borbenost že pomirjena in ustrezna kondicija izgubljena. Drugače tudi biti ne more. Zato se razumni starši ne spuščajo v besedne boje s svojimi mladostniki in enako tudi ne s svojimi mladostnicami. Njihovo boljše orožje je zaradi tega pomenljiv, navadno zelo oblikujoč molk, pogled, bežna pripomba ali zmagoslaven in razumen umik s takšnega drsnega bojišča.

Seveda je mladostnikova miselna in besedna borbenost lahko tudi vir prenekaterega vedrega razpoloženja v družini ali družbi sorodnikov in znancev. To takrat, kadar znajo starši kot spretni vzgojitelji spreminjati s svojo 'režijo', mladostnikovo vlogo borca proti vsemu in proti vsem tako, da se čim večkrat na bojišču zasliši

⁷ Iz knjige *Mladostnikovo vedenje*.

tudi sproščujoč in iskren smeh, dovtip, šala in duhovitost. To običajno takšnega mladostniškega viteza hitro moralno prisili, da spravi svoj meč v nožnico ter postane iskriv in zabaven sobesednik, družabnik očeta in matere, bratov in sestra, učiteljev in drugih vzgojiteljev. Starši in učitelji, ki so takšni spretni režiserji na teh pubertetnih bojnih poljanah, so resnično pravi vzgojitelji, oblikovalci svojih večnih mladostniških borilcev.« (prav tam: 68–69)

Filatelija izkušenj⁸

»Starši in starejši v mladostnikovem življenjskem okolju že imajo nabrane določene izkušnje, ki jim zadostujejo, da se sproti bolj ali manj uspešno znajdejo v življenju. Pozabljajo pa pri tem, da njihov mladostnik teh izkušenj še nima in da nujno mora priti do njih, če hoče uspešno živeti in ravnati. Pri tem pa je usodna vzgojna zmeta večine staršev in učiteljev mnenje, da je temeljne življenjske izkušnje mogoče na mladostnika prenesti kakor obleko, ki jo mladostniku podari oče ali starejši brat, ker je noče več nositi. Ali pa sodijo, da je mogoče izkušnje podariti mladostniku, kakor mu oče ali mati naskrivaj stisneta v dlan kak tisočak. Izkušnje – v tem je ravno njihova mamljiva, a hkrati grenka narava – si mora vsakdo tako sam nabrati kakor telesne in duševne sile. Izkušnje niso podarljive kakor denar ali kakšno drugo blago. To pomeni, da jih ni mogoče mladostniku dati s še tako vzgojno preišljenim besednim posredovanjem. Izkušnje so živi kosi našega bivanja, so jedro našega življenja. Škoda, da mladostniki to modrost življenja navadno bolje poznajo kakor njihovi starši in drugi vzgojitelji. Posledica je, da mnogi starši, zlasti ko so njihovi otroci v puberteti, žrtvujejo mnogo časa in skrbi, da bi svojega mladostnika ali mladostnico čimbolj odvrnili od lastnega nabiranja izkušenj in njihovega izrabljanja. Sad je seveda prav drugačen, kakor si ga obetajo. Pubertetnik ali pubertetnica se začneta v takšnih vzgojnih okoliščinah, prej kakor moreta, trgati iz takšne vzgoje ter si začneta na svojo pest krčiti poti skozi gozdove življenjskih izkušenj. Povsem napačno je torej, če starši mislijo, da je njihova naloga v tem, da vodijo svoje mladostnike trdno za roko in čimbolj varno mimo vseh porazov, ki navadno spremljajo vsako nabiranje izkušenj. Takšna 'ročna vzgoja' ni nobena vzgoja, ker je navadno prej ali slej prava nesreča za otroka in za starše. Vsiljiva zaščita ali tutorstvo namreč ne more nikoli mladostnika postaviti v življenje kot pokončnega in notranje zjedrenega človeka.

Vzgoja je oblikovanje človeka v notranji svobodnosti, je vodenje človeka v življenjsko zrelost. Pot do nje pa drži nujno tudi skozi poraze in doživete izkušnje. Zaradi tega sploh ne more biti pravega mladostnikovega razvoja brez nabiranja lastnih izkušenj, doživljanja porazov in zmot v njih. Izkušnje so boljši oblikovalec mladostnika kakor poplava vzgojnih govorcov in nauk. Seveda nikakor ne

⁸ Iz knjige *Mladostnikovo vedenje*.

kakršnekoli izkušnje, temveč iz daljave roditeljske vzgojne prizadevnosti vódene, oblikovane, tehtane in vrednotene izkušnje.

Glede tega najdemo med starši dve povsem napačni odzivnosti. Eni starši hočejo za vse na svetu svoje mladostnike odvrniti od zmot in porazov svojih lastnih izkušenj, drugi pa jih neodgovorno potaplajo in pehajo vanje z izgovorom 'Naj jih le življenje nauči'. Vsi vemo, da življenje zares uči. Vemo pa tudi, kako uči mladega, neizkušenega, samemu sebi prepuščenega in nezaščitenega mladega človeka ...« (prav tam: 70–71)

Sreča varnosti in zaščitenosti⁹

»Prvi in najbolj pomembni uresničevalec te mladostnikove težnje po varnosti je in more ter mora biti domača družina, ljubezen očeta in matere, bratov in sestra.

Mladostnik, ki tega vira svoje notranje varnosti nima in nikoli ne doživi, lahko postane kaj hitro plen viharjev v sebi in zunaj sebe. Kaže se povsem protislovno, a vendar je res, da otrok najbrž nikoli tako ne potrebuje varnosti in zaščitenosti, vznikajoče iz ljubezni in topline doma in razumevanja šole, kakor prav v času mladostništva, ko se na zunaj dela, da te zaščitenosti in tega pristana sploh več ne potrebuje. Zaradi tega pa ravno izgubljam toliko mladostnikov, ker starši in učitelji mislijo, da je razumna in topla ljubezen do mladostnika v tem času samo nepotrebna navlaka. Ta misel je usodni sad vzgojne slepote mnogih današnjih staršev in šolnikov.

Mladost potrebuje zaščitenost, občutek notranje varnosti enako kakor kruh in vodo. Brez nje ne more rasti, brez nje gre lepa in dragocena mladost otroka dostikrat po zlu. Brez nje se otrok tudi ne more zrelo vrasti v življenje, ne more postati samostojen, neodvisen, ne more postati uravnotežena mlada osebnost.

Res je, da zbuja mladostnikovo vedenje na videz nemalokrat prav nasproten vtis. Saj se vede mladostnik običajno, kakor da ga je sram ljubezni in zaskrbljenosti staršev in učiteljev zanj. A to je samo obramba. V resnici pa mladostnik stalno eksperimentira z ljubeznijo, s človeško prizadetostjo svojih staršev in vzgojiteljev. Mladostnika v tem ni mogoče prevarati. Starše in učitelje ima glede tega tako spregledane, da so pred njegovimi očmi in čustvi kakor na rentgenski plošči. In temu svojemu spoznanju ustrezno se vede. Če odkriva, da ga starši prepuščajo samemu sebi, naključnosti in stihiji življenja, začne igrati na vsak korak vlogo njihove poosebljene vesti, ki neusmiljeno razkriva roditeljsko lažno prizadetost za njegov razvoj. V takšnem primeru postane do staršev in učiteljev grob, nesramen, grd, žaljiv, nesprejemljiv, samosvoj, odtujen, leden, zadirčen in očitajoč. To skalo vedenja svojega mladostnika ali mladostnice dobro poznajo očetje ali matere, ki jih je mladostnik spoznal za egoiste.« (prav tam: 76–77)

⁹ Iz knjige *Mladostnikovo vedenje*.

Težnja po pripadnosti, druženju¹⁰

»Prvinski motiv, ki tudi zelo močno oblikuje in kroji mladostnikovo vedenje, je prav gotovo motiv pripadnosti neki človeški skupini, to je težnja po druženju in združevanju.

Ta težnja je tesno povezana s prejšnjo, saj s pripadnostjo, druženjem in združevanjem dopolnjuje in uresničuje mladostnik v veliki meri svojo težnjo po varnosti in zaščitenosti. Pa tudi obratno.

Težnja po druženju in združevanju je globinska, saj tako do korenin obvladuje človeka, da laže prenaša najhujša mučenja, kakor pa občutek, da ne pripada nikomur več, da ga nihče več ne potrebuje, da je torej sam in pozabljen.

In mladostnik se znajde s svojo spolno in osebnostno zoritvijo nemalokrat v razmerah, ko mu ta občutek zelo ostrijo napačni vzgojni ukrepi staršev in učiteljev. To ga navadno močno demoralizira in peha v vedenjske odklone, ki so največkrat neprijetni nadomestki neuresničene težnje, da bi kam pripadal.

Seveda ne gre le za zunanjo pripadnost in druženje, za zgolj zunanje povezovanje z določeno skupino ali tovarišijo, temveč za občutek povezanosti z ljudmi, za globinsko osrečujoče doživetje, da je človek eden izmed mnogih v določeni življenjski skupini.

Mladostnik, pri katerem ta motiv ni zadovoljen, se naenkrat počuti osamljen in izločen, nesrečen in oropan, odtujen in zaskrbljen, da z njim in z njegovim razvojem ni vse tako, kakor bi moralo biti. Ni redko, da zapelje prav takšno občutje mladostnika ali mladostnico v najrazličnejše doživljajske in vedenjske odklone, ki imajo lahko svojo skrajno podobo celo v različni zločinstvenosti.

Moč te težnje se nam najlepše razkrije, ko vidimo, kako se mladostnik ali mladostnica dostikrat raje izpostavlja hudim kaznim staršev ali šole, raje žrtvujeta ljubezen doma ali sta drugače pripravljena drago plačevati svoje določeno druženje, kakor pa da bi se iztrgala iz skupine, ki živo odžaja to njuno pobudnost.« (prav tam: 80–81)

Najhujši poraz¹¹

»Uničenje in razrušenje mostov med starši in mladostniki pa je najhujši poraz vse vzgoje ne samo v mladostništvu, temveč v vsakem otrokovem razvojnem času. To zaradi tega, ker se vzgoja lahko odvija in uresničuje samo v polju med starši in otroki, samo v polju med človekom in človekom. Kjer to polje in ta odnos nista ustvarjena, ne more biti nobene vzgoje. To je ena od temeljnih resnic vzgoje.« (prav tam: 83–84)

Izbor odlomkov: Jože Ramovš

¹⁰ Iz knjige *Mladostnikovo vedenje*.

¹¹ Iz knjige *Mladostnikovo vedenje*.

idealni predrojstveni ali prednatalni dom in vrsto realnih ponatalnih ali porojstvenih domov.¹²

Predrojstveni dom je človeku vse, kar mu ustvarja idealne bivanjske razmere v materi, ki ga nosi rojstvu naproti. To je človekov pradam, na biosocialno idealnost in zaščitenost tega človeško bitje nikoli ne pozabi, več, z njim ostane nevidno povezano vse življenje. Vse življenje tudi išče nadomestne ali kompenzacijske oblike zanj glede njegove čustvene in socialne živosti ter zaščitenosti, to je njegove idealne ljubljenosti in družljivosti. Vsi drugi domovi, ki si jih človek išče in si jih ustvarja v vsem porojstvenem ali ponatalnem obdobju, so zanj le nadomestki za ta idealni dom pred rojstvom.

In kateri so temeljni človekovi porojstveni domovi?

Prvi med njimi, ki je najbližji navedenemu predrojstvenemu 'materinskemu domu', je gotovo tisti, ki si ga človek plete iz ljubezenskih in pripadnostnih čustev v stikih z drugim človekom, z drugimi ljudmi. Ob določeni razširitvi bi ta človekov dom lahko imenovali erotični dom, dom ljubezni (in spolnosti).

Priznali ali ne, to je dom, ki je za človekovo bivanje osnoven, saj pomeni tisti temeljni kamen, na katerem si človek oblikuje odnos do samega sebe, do drugega in drugih, do doživljanja in delovanja, do vrednot in do celotne človeške življenjskosti ter duhovnosti.

Ta bivanjsko in razvojno temeljni eroseksualni človekov dom pa nadgrajujejo s svojo novo in drugačno kakovostjo naslednji:

A. Doživljajski dom

Kakor ima človek svoj zunanji ali materialni dom, tako ima tudi svoj notranji ali doživljajski dom, ki ga oblikuje njegovo dožemanje stvarnosti, njena predstavljenost in fantazijskost, pa razmišljevalnost in razumevalnost, čustvenost ali emocijskost in motivacijska hotenjskost.

Velike pomembnosti je za človeka, v kakšne oblike, smeri in moči si ta svoj doživljajski dom razvije. Če ga po svoji najboljši meri, ga prav ta dom lahko rešuje v skoraj vseh nevarnostih in obupih življenja ter dela. Če si človek tega doma ne razvije ali si ga sam osiromaši, bo nemara ob prvem porazu v življenju začel iskati nadomestne doživljajske domove z uživanjem usodnih mamil.

B. Socialni dom

Človek nikakor ni sebi zadostno bitje, saj se ustrezno uresničuje le ob stiku z drugim človekom, ki mu ustvarja nujno potrebno socialno okolje.

Kakor brez določenega erotičnega in doživljajskega doma človek ne more

¹² Ta klasifikacija človeških domov je povsem avtorska. Izoblikovana je 'za rabo' obravnavane snovi, kar pomeni, da je pa za kakšno drugo temo premalo razčlenjena, saj npr. manjkajo pomembni človekovi domovi: civilizacijsko-kulturni, vrednostno-verski, narodno-družbeni in še kakšen, ki je za človeka eksistenčno relevanten.

obstajati, tako tudi ne more živeti brez svojega takšnega ali drugačnega družitenega ali socialnega doma, pa naj gre za ožje osebno sožitveno ali širšo družbeno razsežnost.

Zanj ni socialne 'ničelne točke'. Lahko jo navzven igra, ne more je pa živeti. Človek mora nujno nekoga imeti in od nekoga biti. Zunaj teh dveh razsežnosti človekovega socialnega doma ni.

Ko pa začne drseti v položaj popolne izgube svojega socialnega doma, si ga začne priustvarjati in nemalokrat nadomeščati z mamili. Ta ga namreč lahko zelo uspešno pritegnejo v popolnoma nove socialnosti mamilarskih skupin, v katerih je nemalokrat prav nadomestna družitenost ali socialnost zelo razbogatena in privlačna prвина.

C. Vrednostni dom

Med 'domove', ki jih mora človek nujno poznati in imeti, gre šteti tudi dom vrednot. Tudi ta dom je temeljne bivanjske pomembnosti zanj, saj se brez njega nujno izgubi v kaosu stvari, pojavov in procesov objektivne stvarnosti in subjektivne resničnosti. Vrednote so mu namreč kašipot njegovega približevanja k stvarnosti in resničnosti ter oddaljevanja od njiju. Brez vrednot je v njima izgubljen. Niso pa mu pomembne vrednote le za znajdenje v dialektičnem kaosu njihovih nasprotij za njegovo bivanje, temveč tudi za spreminjanje njega samega, za njegovo razvijanje, povezovanje in delovanje. So prvine, ki vsebujejo motivacijsko energijo za človekovo višje ozaveščanje bivanja, odgovornosti in urejanja stvarnostnega in vsebujočega resničnostnega kaosa v kozmos vrednostnega reda in vrednostnega logosa, to je refleksijsko višjega, ne le biološkega obstajanja in pragmatiziranja stvari, pojavov, procesov, doživljanja, misli in spoznanj.

Sistem vrednot pomeni zaradi tega za človeka poseben in temeljni bivanjski dom, ki mu določuje tudi smeri, poti, zahteve ali norme doživljanja sebe in drugih ter sodelovanja z drugimi in ravnanja v spreminjanju, oblikovanju in bogatenju stvarnosti.

Tako se dom vrednot povezuje v eno s človekovim domom norm. Le na videz lahko človek zavrže ta dva doma in razglaša, da ju ne priznava. V resnici se brez njune vsebine in vloge njegova vrženost v kaos bivanja samo večja in večja, dokler ni takšen, vrednote in norme zanikujoči človek, bivanjsko naravnan zateči se k mamilom, v kaos protivrednot in antinorm.

D. Duhovni dom¹³

Človek je gotovo najvišje razvito odzivno bitje, ki na najbolj zapletene načine odgovarja na dražljaje iz stvarnosti in tako stvarnost na najvišji razvojni stopnji doživlja, njene energetske vplive sprejema, predeluje in nanje odgovarja. Tako

¹³ Ta teorem je v socialni filozofiji obče poznan (glej npr. G. Pickon, Panorama severnih ideja, Kozmos, Beograd 1960).

jih doživlja in se jih zaveda. V tem je nenehna človekova povezanost s stvarnostjo, dviganje in vračanje vanjo.

Toda človek na ravni ugotavljanja ali registriranja stvarnosti ni samo receptivno-odzivno bitje, v čemer se pojavlja njegovo doživljanje, to je njegova 'duša', temveč je tudi najvišje refleksijsko bitje s sposobnostjo urejanja in produciranja vseh prvin lastne 'duše', in njenega sporazumevanja s stvarnostjo, torej s fizičnim, doživljajskim, socialnim in akcijskim kozmosom. V vsem tem pa se strnjuje in deluje njegova duhovnost ali spiritualnost.

Ta ima več različnih pojavnih oblik, v katerih se lahko kaže 'refleksijski koeficient' na najvišjih stopnjah in je takrat beseda o velikanih človeškega duha, duhovnosti.

Eno takšnih najstarejših refleksijskih ali premišljevalnih oziroma stvarnost odsevajočih in urejajočih oblik človekovega duha in njegove duhovnosti je gotovo religija. To človekovo duhovno področje je njegov poseben bivanjski dom, ki ga nemalokrat sicer zanikuje in se mu odpoveduje. A na svojem bivanjskem dnu ga le pojavnostno in interpretativno spreminja ter modificira, da človeka tako trga iz metafizičnosti in posaja v karkoli stvarnejšega (pravičnost, socialnost itn.).

Naslednja sestavina duhovnosti je gotovo umetnost kot človekova duhovna struktura in funkcija vsega odsevno lepega iz objektivne stvarnosti in doživljajske resničnosti.

Sledi filozofskost z etičnostjo in znanostnostjo, v okviru katere se refleksijskost človekovega mišljenjsko-spoznavanskega, ravnanijsko-normacijskega in kavzalnjsko-ugotavljajočega oblikuje v poseben človekov duhovni dom, ki mu je prav tako nujno potreben, kakor čustveni, socialni in drugi 'domovi'. Kakor hitro se namreč človek izkorenini v določeni, četudi najrahljši in 'najnižji' navezanosti na ta svoj sestavljeni duhovni dom, nujno začenja negirati smiselnost ali 'logološkost' svojega življenja in dela.

Tako tudi izguba ali uničenje tega življenjsko filozofičnega duhovnega doma človeka nemalokrat speha v nadomestno ustvarjanje in oblikovanje s pomočjo mamila, saj je prav upadljivo, kako zasvojenci z njimi svoje narkomanično ravnanje nemalokrat opremljajo z določeno kompenzacijsko filozofijo, s takšnim etosom in takšnim 'znanstvenim utemeljevanjem' svojega početja.

E. Akcijski dom

Človek je nesporno bitje dela, produkcije, akcije, ustvarjalnosti, nenehnega počenjanja zaradi nečesa in za nekaj bodisi življenjsko-uporabnega bodisi zgolj duhovnovrednostno idealnega. Brez vsega tega ni človeka v njegovem bivanju in obstajanju. Torej gre še za poseben nov in različen človekov 'domus' – akcijski ali dejavnostni dom.

Kakor namreč človek kot razvito in integrirano bitje ne more živeti zunaj

kateregakoli izmed doslej ugotovljenih domov, tako mu je nujno potreben tudi dom dela, produciranja, ustvarjalnosti, počenjanja nečesa. V okviru tega doma se človek predmeti in uresničuje s sadovi doživljanja, učenja in usposabljanja. V tem domu se človek potrjuje. V njem postaja sodelavec stvarnosti, njen dopolnjevalec in presegovalec. Vse to so pa za človekov smisel bivanja tako pomembne določilnice, da brez njih ne more obstajati v svoji osebni in sožitveni zgodovini.

Narkomanija je najgroznejša bolezenska pojavnost ravno zato, ker človeku odvzame, uniči med drugim tudi dom dela, akcije, ustvarjalnosti in počenjanje nečesa zaradi nečesa ter ga vrže v dejavnostno gluhost, v žalostno ždenje in brezobčutno životarjenje.

V vsem tem razcvetelem zlu mamila se vidno kaže vsa temeljna in velika pomembnost človekovega doma dela in vsa njegova razvojna in zgodovinska ter bivanjska brezplodnost, ko mu karkoli v življenju (porazi, prepovedi, odvzem svobode, itn.) okrni ali zakrni ta dom; pomeni za človeka najvišjo in najbolj neusmiljeno kazen: v popolno izpraznjenost in otopelost vrženo bivanje!« (prav tam: 281–284)

Izbor odlomkov: Silvo Šinkovec

Vir

Pediček, Franc (1992): *Pedagogika danes. Poglavlja za antropološko snovanje slovenske pedagogike*. Maribor: Založba Obzorja.

PARTNERSTVO

Odlomki iz knjige: Midva: Obraz najine ljubezni

Rehabilitacija ljubezni

»Seveda je tudi pri današnjih mladih ljudeh videz, da spolnost povsem nenadzorovano in nebrzdano 'oblastni' ter pustoši po njihovem notranjem svetu in telesu. Vendar je to pri večini mladih danes največkrat le posnemajoča ali prizkusna 'epizoda', ki vse tiste, ki imajo kanec ponosa in vrednosti v sebi, prej ali slej pripelje prav ob doživljanju ljubezenskih globin k razkrivanju resničnih korenin življenja. Vse druge pa, prazne in votle v lastnem jazu, peha v žalostno in jalovo suženjstvo pogoltne spolnosti za vse življenje.

Ti drugi, izgubljeni v sebi in za sebe, izgubljeni v sočloveku in za sočloveka, nas na tem mestu sicer ne zanimajo najbolj, nas pa močno skrbe. To zaradi tega, ker vsi dobro poznamo njihovo notranjo stisko in revnost, izbuljenost in odtujenost,

otrok je začel krasti, se potepati, se lagati samo zaradi tega, ker so ga v to prisilile nemogoče vzgojne okoliščine, ki so mu jih s svojim nerazumevanjem ustvarili prav starši sami. Če pa starši otroka pravilno vodijo, se bo prav gotovo uspešno razvil in usposobil za življenje.« (prav tam: 58–60)

Otrokovo obrambno vedenje¹⁸

»Na vprašanje, kaj je vzgoja, lahko zelo preprosto odgovorimo takole: oblikovanje, brušenje, kultiviranje, družbljenje in človečenje otrokovega vedenja, otrokovega odzivanja na vplive in okoliščine življenja.

Ta odgovor je dober, ker je različno otrokovo vedenje odzivanje, zunanji izraz njegove notranjosti, duševnosti, doživljanja.« (prav tam: 83)

Izbor odlomkov: Jože Ramovš (Vozli družinske vzgoje) in Silvo Šinkovec (Pedagogika danes)

Viri

Pediček, Franc (1971): *Vozli družinske vzgoje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Pediček, Franc (1992): *Pedagogika danes. Poglavlja za antropološko snovanje slovenske pedagogike*. Maribor: Založba Obzorja.

PEDAGOŠKA ANTROPOLOGIJA IN DEONTOLOGIJA

Odlomki iz knjige: Pedagogika danes

Dva teorema pedagoške antropologije

»Pedagoška antropologija kot ena temeljnih teoretskih podstav pedagoške filozofije se namreč oblikovalno ne ukvarja s tistim, kar je individualnega v otroku, mladostniku, odraslem kot človeku, saj se s tem ukvarjajo pedagoška psihologija in pedagoška sociologija, pedagoška duševna higijena in druge znanosti, temveč se oblikovalno ukvarja s tistim, kar je občega, splošnega, človečnega v otroku, mladostniku in odraslem. Torej ne z otrokom, mladostnikom, odraslim v človeku, temveč s človekom v otroku, mladostniku, odraslem, ko gre za uresničitveni proces pajdeje, edukacije in instrukcije.« (Pediček, 1992: 234)

»Človekovo esenčnost ali bistvenost določujejo njene vsebne črte ali poteze. Te so vse tiste sestavine človekove bistvujoče imanentnosti in identnosti, po katerih je človek kot živo, duševno, duhovno, socialno in vrednotenjsko bitje, in po katerih se razlikuje od vseh drugih živih bitij.

Filozofi, psihologi in sociologi so skozi stoletja iz človekove esence izčlenili vrsto takšnih imanentnih in razlikovalnih potez človekovega 'bistvovanja'.

Po določeni vrednostni lestvici je ena najvišjih pojavljajočih se človekovih potez njegova duhovnost, izražajoča se v človekovi filozofični reflektivnosti in v doživljanju ter ugotavljanju kozmične vključenosti ter 'nazajpovezanosti' (religio) z vsem obstoječim in bivajočim.

Z njo je mogoče uvrstiti v sklop imanentnih človekovih potez razumskost ali racionalnost, ki se kaže v abstraktivnem in čutnem odkrivanju zvez in posledic med vzrokom pojavov, procesov, funkcij in odnosov ter njihovimi posledicami, pa naj gre za razsežnost objektivne stvarnosti ali subjektivne resničnosti. Imanentnost te poteze človeka potrjuje dejstvo, da takšne razumovalne in umovalne reflektivnosti nima nobeno drugo živo bitje, prej so opazni povsod drugod le določeni, bolj ali manj uspešni nastavki zanjo.

Po določeni logiki razčlenjevanja bi kot na naslednjo človekovo bistvujočo potezo kazalo opozoriti na njegovo delo, proizvajalnost. Nekateri celo uče, da se je prav po uresničevanju te poteze človek zgodovinsko rodil in razvil kot polno človeško bitje ter da se je le z delom v zgodovini tudi obdržal.

Delo pa je že ob prvi zarji človekovega zgodovinskorazvojnega rojstva zahtevalo nujno podstavo v ustvarjalnosti, ki jo moremo imeti za eno naslednjih človekovih imanentnih potez. Če je delo proizvajanje iz realnega, pa je ustvarjalnost 'proizvajanje iz nič', le iz odmišljenega, zamišljenega, refleksijskega; seveda tesno vezanega in vračajočega se v stvarno in konkretno. (Zunaj utilitarnega oziroma pragmatičnega zasega te poteze ali črte človeka pa je mogoče najti njegovo ustvarjalno igrivost!)

Delo in ustvarjalnost pa sta rodila novo človekovo bistvujočo potezo, sporočilnost (emitentnost) in sprejemalnost (recipientnost), združujoči se v človekovi komunikacijskosti ali medsebojno razumevalni občevalnosti, ki dosega v govornosti svojo najvišjo razvojno stopnjo in obliko. Tudi po tej visoko razviti in znakovno najbogatejši črti se človek razlikuje od vsega drugega v naravi in od vseh drugih živih bitij.

Vse navedene človekove poteze pa je prepredla in povezala ena prav tako esenčnih določnic človeka, to je njegova socialitetnost ali družljivost. Človeško bitje se je začelo družiti z drugim in se še danes družiti v boju za obstoj in razvoj. Ta poteza se je v nadaljnjem razvoju človeka poinstitucionalizirala in pofunkcionalizirala v societatnosti ali družbenosti (v visokem človekovem razvoju tudi v političnosti, slojnosti, razrednosti!).

Kot nasprotna utež družbenosti kot potezi človeka, ki je od vsega začetka pomenila določeno njegovo zavezovanje skupnostnim celicam sožitja in sodelovanja, torej sprejemanje določenih pravil vedenja in s tem vezanosti in zavezanosti, pa se pojavlja kot bistvujoča poteza še njegova težnja po svobodnosti. Ta je tako pomembna, da brez različne svobodnosti ni človeka! In tudi svobodnosti ni brez njega in njegove vezanosti! Torej sta drug drugemu nujna bistvujočnost!

¹⁸ Iz knjige *Vozli družinske vzgoje*.

naloga družbe, saj jo zahteva sodobni utrip dela in življenja. Tega vprašanja se je potrebno lotiti z enako zavzetostjo in družbeno odgovornostjo pred jutrišnjo podobo življenja, kakor se lotevamo drugih družbenih nalog, saj postaja športna rekreacija kot najbolj množična oblika današnjega človekovega rekreiranja neločljiv del vsega današnjega skupnega bivanja, ki je po skritih, a pomembnih 'prenosih' povezana s sodobnim širšim ekonomskim pa tudi političnim življenjem. Če pa to zares želimo doseči, je treba čimprej pričeti z organiziranim študijem, preučevanjem rekreacije pri nas, posebej še s študijem in raziskovanjem športne rekreacije. Čimprej je potrebno teoretično in operativno usposobiti kader šolanih 'rekreativnih delavcev', posebno še na športnem torišču. To je namreč dolžnost družbe in moralna pravica ljudi, da to pomoč od družbe zahtevajo. Skrb za rekreacijo delovnega, zaposlenega človeka postaja namreč danes bolj in bolj sestavni del humanizacijskih prizadevanj v okviru proizvodnih procesov v vsaki sodobni razviti industrijski družbi.« (prav tam: 406, 59, 413)

Izbor odlomkov: Herman Berčič

Vir

Pediček, F. (1970): *Pogledi na telesno vzgojo, šport in rekreacijo – I., II., III.: Pedagoški, psihološki in filozofski vidiki*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

MORALNA VZGOJA

Odlomki iz knjige: Edukacija danes

Vrednote – 'substancia' vzgoje

»Argumentacija tega teorema zahteva ugotovitev, da je človek bitje z najdaljšo dobo učenja, takorekoč od rojstva do smrti.

Človekovo učenje pa ima dva temeljna 'toka':

- A. informacijsko-komunikacijski, zanj je značilna pedagoška kategorija 'izobraževanje',
- B. vrednostno-akcijski, zanj je značilna pedagoška kategorija 'vzgoja' oz. 'vzgajanje'.

Torej ima človekovo učenje kot njegov temeljni človečnostni esencial in eksistencial dve vsebnosti: izobraževanje in vzgojo (vzgajanje). Brez teh ni človekove esencialne in eksistencialne enotnosti ter celosti.

'Substancia' izobraževanja so informacije, 'substancia' vzgoje (vzgajanja) so vrednote.

Ker gre v tem zapisu za naravo in vzorec vzgoje v naši današnji (posocialistični) šoli, mora teči nadaljnja beseda o vrednotah.

Kaj so vrednote?

To je vprašanje, ki je od antike naprej zaposlovalo vrsto filozofov in različnih družboslovnih raziskovalcev. Naš odgovor: Vrednote so motivacijske podstave človekovih stališč, odločitev in dejanj.

Določilo vrednot kot motivacijskih podstav človekovih stališč, odločitev in dejanj je vse, kar je dobro, torej – bonum. Nevrednote pa vse, kar je slabo, torej – malum.

O tem, kaj je dobro in kaj slabo, pa odloča merilo ali kriterij vrednot. Najstarejše merilo so 'višje sile', božanstva, bogovi, osebni Bog. Od tod mitično in religiozno prevladovanje merjenja vrednot do danes. Danes pa obstaja še drugo njihovo merilo, ki v najvišje motivacijske podstave vrednot postavlja popolnoma posvetno naravo in vlogo: narod, svetovni nazor, ideologija, politika, rasa, razvoj, socialna slojnost, družbena razrednost, napredek, osebna in skupinska prestižna položajnost, pragma ali korist, načela, gospostvo, užitek, izkoriščanje itd.

S temi kriteriji so doživele vrednote svojo detronizacijo iz metafizike in religije in s tem svojo intronizacijo v laičnost, javnostnost, areligioznost, antiduhovnost, postvarjenost (pa tudi profanost).

S tem 'zdrsom navzdol' je izgubila svojo substanco in nosilno vsebnost tudi vzgoja.

In tu smo danes. Zanikujemo možnost in upravičenost vzgoje.

Rešitev? Samo ena je: ponovno povrednotenje vrednot ali njihova reaksilogizacija s postavitvijo in z uporabo njihovega novega merila ali kriterija.

In v čem je ta novi in današnji kriterij vrednot?

Znani sta dve prelomni obdobji, ki sta pripeljali do današnjega prevrednotenja vrednot v vedno večjo vrednotno praznino.

Tako so prva stoletja evropske zgodovine zaznamovana z vrednotno praznino ob propadanju vrednot antičnega mitološkega sveta in duha ter z nastajanjem krščanskega religioznega kozmosa.

Na začetku poldruega tisočletja pa spet zazija globok razcep v svetu in sistemu vrednot: srednjeveške teocentrične vrednote se morajo vse bolj umikati renesančno-novoveškimi laičnim, liberalističnim in različnim idejno-ideološkimi vrednotam meščanskega sveta, zindividualiziranega človeka in sparcializirane javnosti (nasproti srednjeveški univerzalnosti vrednot religije in teološke metafizičnosti).

Ob sklepu drugega tisočletja in na začetku tretjega, tj. v današnjem času, pa človek znova stoji brez moči in zmeden pred tretjim velikim zgodovinskim paradigmatičnim prelomom vrednot in vrednotno praznino pred seboj in v sebi.

Rešitev je spet le ena: najti novo merilo, nov kriterij vrednot.

Obe 'reformi' ali preureditvi kriterijev, ki sta že za nami, gotovo nista rešitev. Treba je najti nove, še zgodovinsko in izkušensko neobremenjene. A sprejemljive za današnjega človeka kot 'občana' kozmosa, planeta Zemlje, torej ne le kot člana

POGOVORI S FRANCEM PEDIČKOM

VZGOJNE PRAZNINE

POGOVOR V UREDNIŠTVU DELA O REFORMNIH TEŽNJAH NAŠE OSNOVNE ŠOLE

JANKO SVETINA (MISLI FRANCA PEDIČKA), DELO 1972

Zavod za šolstvo SRS je leta 1971 pripravljal predlog za delne spremembe v pouku osnovne šole, izobraževalna skupnost SRS pa predlog načrta za rekonstrukcijo sistema srednjega šolstva v Sloveniji. Obe gradivi sta bili povod za pogovor v uredništvu časopisa Delo. Sodelovali so: dr. Bogo Grafenauer, Boris Lipužič, Roman Oberlintner, dr. Franc Pediček, dr. Vlado Schmidt in Ludvik Zajc. Pogovora so se udeležili tudi novinarji Dela: Peter Breščak, Jože Snoj in Janko Svetina, ki je pogovor priredil za objavo v sobotni prilogi Dela. Iz tega zapisa so izbrane Pedičkove misli.

Vzgoja nekritičnosti

Temeljno rešitev vseh teh zapletenih vprašanj vidim v večjem znanstvenju in v večji humanizaciji celotnega pedagoškega procesa. Pri tem mislim predvsem na individualizacijo. Ne mislim na individualizacijo kot zgolj pedagoško-metodistični zahtevek, temveč na znanstveno utemeljeno individualizacijo kot zahtevek dejavne humanizacije v vzgojnoizobraževalnem procesu. V okviru tega vprašanja imamo trikotnik: učno snov, učitelja in učenca. Relacije in funkcije v tem trikotniku so mnogo bolj zapletene, kakor običajno mislimo. In s tem tudi zahtevek individualizacije v tem trikotniku. Vendar osnovna rešitev je v tem, da individualizacijo podzidavamo z znanstvenimi spoznanji o otrokovih individualnih razlikah, o učiteljevem delu in o odbiri učne snovi. Tega pa ne moremo dosegati brez strokovno ustrezno usposobljenih ljudi, pri čemer mislim na šolske pedagoge, psihologe, socialne delavce itd. In še: individualizacija ne sme biti le inštrument selektivnosti, kar nam pa največkrat je, temveč inštrument usmerjanja, orientacije otroka in zalivanja učne snovi, otrokovih sposobnosti in učiteljevega dela v celovit pedagoški akt. Seveda se tudi ne smemo ustavljati zgolj pri »individualni individualizaciji«, saj je nujno treba prehajati pri vsem tem tudi na »kolektivno individualizacijo«. Šele takšna orientacijska (ne: selekcijska!) in kolektivna (ne: individualistična!) individualizacija lahko podpira enotnost šolskega sistema.

...

Vprašanje učnih načrtov in uspešnosti šolanja otrok je pri nas povezano še z nekim prav zaskrbljivim pojavom, ki bi ga poimenoval – vzgojni oblikovalni, vrednostni vakuum. To je posledica tega, ker se ženemo predvsem za izobraževanjem.

Kaže pa, da suha izobrazba danes nima globlje vrednostne, akcijske odmevnosti v človeku, saj ne postaja vedno tako zelo, kot mislimo, vrednostna sestavina njegovega notranjega sveta. To seveda ne pomeni oblikovalne nezaupnice izobraževanju. Pomeni le opozorilo na dve nevarni deviaciji v naši šoli: intelektualizem in pozitivizem. To dvoje smo doslej gotovo gojili ali pa se nam je zarodilo, ne da bi bili pozorni na to.

Največja napaka šole

Samo izobraževati je lahko nevarno. V naši šoli se zato ne bi smeli zdaj pehati le za tem, da razvijamo samo dobro izobraženega človeka. Tak človek je še vedno lahko žrtev vseh mogočih eksploatacij in manipulacij, pa četudi se povzpne na najvišji izobrazbeni nivo. Največji možgani so prav tako lahko manipulirani, če vzgojnoizobraževalni sistem ne računa tudi z oblikovalno, vrednostno, odgovornostno dimenzijo. Cilj nam ne more in ne sme biti le z določenim znanjem opremljen človek, temveč tudi vrednostno in akcijsko izoblikovan človek.

...

Vendar razbremenitev ne sme iti samo v tej smeri, da se učna gmota manjša. Tako bi se lahko jutri ali pojutrišnjem znašli v neverjetnem paradoksu. Mišljenje se ne more razvijati samo ob mišljenju, temveč ob miselnem gradivu. Današnja fobičnost pred učno snovjo nas lahko daleč pripelje. Moja misel ob tem je, da mora razbremenitev iti tudi ali bolje v psihološko, boljše, v psihično smer. To mi pomeni, da vodimo učenca skozi vzgojnoizobraževalni proces tako, da prihaja učenec vedno bolj do lastne intelektualne ekspresije. Ko namreč pride otrok, človek do nje, si nalaga sam vedno več intelektualnega dela in se prav malo čuti obremenjenega. Obremenjenost ima namreč svoj objektivni in subjektivni ali doživljajski vidik. Mi ženemo hrup samo okrog kvantitete obremenjenosti. Zaradi tega se nam dogaja, da izražajo učenci svoje sposobnosti in talente zunaj šole, zunaj našega zavestnega vzgojnoizobraževalnega učinkovanja nanje. Od tod tako bogati trg zabaviščne industrije pri nas, saj se lahko na njem naš mlad človek mnogo bolj »ustvarjalno« ekspresionira kakor v šoli. Pa pri tem ne čuti nobene obremenjenosti. Tudi znanstvenik, ki dela kar naprej na svojem problemu, ne bo tožil, da ga nekdo od zunaj obremenjuje. Obremenjenost učencev v šoli je zelo relativna in mnogo-dimenzionalna zadeva. Revizija učnih načrtov je ne more v vsej polnosti rešiti.

Nesrečni A in B

Seveda, kadar govorimo o pozitivizmu, je treba razlikovati pozitivizem kot znanstveno ali filozofsko šolo in pozitivizem kot pedagoško-didaktični pojav. Danes nam je nevaren v šoli ta drugi pozitivizem. In kadar ga danes najdemo v pedagoški zavesti in akciji, so njegove korenine predvsem drugo, ne torej toliko v resnični znanosti. Mislim na nasledek nečesa. Saj človek pozitivist ne prevzame nobene odgovornosti. Vedno se lahko skriva le za dejstva. Znanost pa mora prebijati ta

Čas, vzroke in posledice političnega preganjanja je prof. Franc Pediček sam zelo nazorno in zanimivo popisal v razgovoru z dr. Zoranom Jelencem v *Razgledih*, v intervjuju *Izobčenje zaradi »mere človeka«* (izšel je 11. maja 1990), v *Naših razgledih* in v knjigah *Tek in tekališče mojega življenja* (Ljubljana, 2004), *V močniku revolucije* (Ljubljana, 2005) in *Moja hoja za pedagogiko* (Ljubljana, 2006), ki jih je izdal v samozaložbi.

IZOBČENJE ZARADI 'MERE ČLOVEKA'

O RAZVPITEM POSVETU SLOVENSKIH PEDAGOGOV NA BLEDU LETA 1971,

OZADJU IN NASLEDKIH GOVORI DR. FRANC PEDIČEK

ZORAN JELENC, NAŠI RAZGLEDI, 1990

Franc Pediček, rojen 13. 7. 1922 v Malečniku (Sv. Petru) pri Mariboru. Obiskoval klasično gimnazijo v Mariboru in Ljubljani. Maturiral l. 1942. Diplomiral iz pedagogike (A-predmet) in filozofije s psihologijo (B-predmet) l. 1949 na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Tu tudi doktoriral iz pedagoških znanosti l. 1965.

Bil je učitelj psihologije in filozofije na bežigrjski in drugih ljubljanskih gimnazijah (1949–1961), docent in izredni profesor za pedagogiko na Visoki šoli za telesno kulturo (1962–1967) in raziskovalec na Pedagoškem inštitutu (od 1968 do danes (2008, op. ured.)). Vmes direktor Pedagoškega inštituta (1971–1972) in predsednik Zveze pedagoških društev Slovenije (1969–1972).

Bibliografija obsega 400 enot (razprave, študije in raziskovalna poročila). Med njimi samostojne knjige: Puberteta – drugo rojstvo (1966); Svetovalno delo in šola (1967); Mladostnikovo vedenje (1968); Midva (1969); Pogledi na telesno vzgojo, šport in rekreacijo I–III (1970); Vozli družinske vzgoje (1971); Usmerjanje v vzgoji in izobraževanju (1985); Centri usmerjenega izobraževanja (1988). Uredil zbornike: Osnovna šola na Slovenskem 1969–70 (1971); Drugi posvet slovenskih pedagogov (1972); Terminologija v znanosti (1984).

Razgledi: Na posvetu Marksističnega centra CK ZK Slovenije (Centralni komite Zveze komunistov Slovenije, op. ured.) Stanje, vloga in razvojne perspektive družbenih znanosti na Slovenskem, v januarju minulega leta (1988, op. ured.), se je med drugim odprlo tudi vprašanje tako imenovanih »svinčenih« sedemdesetih let, ko se bili sproženi idejno-ideološko obtožni procesi proti nekaterim področjem našega družboslovja. Najbolj znana takšna obtožnica je bila proti »bandi štirih« med sociologi in politologi. Toda tudi pedagogika oziroma šolsko področje je imelo svoj »proces«. Glavni obtoženec ste bili vi. Kateri je bil vzrok ali povod za to?

Pediček: Objektivnih in posrednih vzrokov »z dna« tega našega časa je bila gotovo cela vrsta, a neposredni je bil moj prispevek na Drugem posvetu slovenskih pedagogov

na Bledu (27.–29. maja 1971) z naslovom Vzgoja kot družbena funkcija. Zatem pa tudi diskusijski prispevek na okrogli mizi Dela o reformi gimnazije oziroma celotnega osnovnega in srednjega šolstva (3. 12. 1971).

Razgledi: *Kakorkoli že, vaš strokovni nastop na daljnem blejskem posvetu slovenskih pedagogov na Bledu je vredno in je gotovo treba danes osvetliti zaradi odpiranja nadaljnega razvoja pedagoške misli in področja vzgoje in izobraževanja na Slovenskem. Treba se je namreč rešiti travme sedemdesetih let (kakor je bilo zahtevano na omenjenem lanskem družboslovnem posvetu!), ki jih niste kot skrajno neprijetne in usodne doživeli le vi, temveč tudi vsa slovenska pedagoška znanost in vse slovensko šolstvo. Vaš pogled na anatemo izpovedanih stališč v omenjenih sedemdesetih letih in na celotno takratno dogajanje v pedagogiki in šolstvu ter vaše udeležensko pričevanje o teh dogodkih in ves zgodovinski spomin nanje namreč ne smeta uiti naši obveščeni »iz prve roke«. Že dokumentarna oddaja TV Ljubljana Moč in nemoč slovenskega liberalizma 10. okt. 1989 vas je izrečno omenjala in že prej so se slišali nekateri klici šolskih ljudi po vaši rehabilitaciji. Kaj menite o tem izhodišču našega pogovora z vami?*

Pediček: Ugotavljanje o travmi pedagoške znanosti in o škodi za našo »tretjo« šolsko reformo (preobrazbo vzgoje in izobraževanja na socialistični samoupravni osnovi!), ki so jo povzročili znani anatematizacijski dogodki po Drugem posvetu slovenskih pedagogov na Bledu in po Okrogli mizi Dela o reformi gimnazije in celotnega šolstva, je bilo doslej zamejeno le na ožji strokovni krog. V takšnem položaju se ni kazala potreba po javni besedi o teh dogodkih. Po TV oddaji Moč in nemoč slovenskega liberalizma pa je kratka in stvarna javna beseda o tem nujna zaradi soočitve s širšimi in ožjimi dejstvi tega idejno-ideološkega dogajanja pri nas v l. 1971–72. Ne nazadnje zaradi poočenja njihovih okoliščin in shranitve njihove »problemske sredice« v naš zgodovinski spomin.

Razgledi: Kateri so bili po vašem tisti posredni vzroki »iz dna« naših družbeno-političnih dogodkov in razmer v začetnih sedemdesetih letih, v katere je padel Drugi posvet slovenskih pedagogov na Bledu?

Pediček: Naše družbeno-politično življenje in udejanjevanje je bilo na prelomu iz šestdesetih v sedemdeseta leta v hudi zagati in krizi. Mladi so začeli rušiti mite in tabuje. Zgledovali so se pri vrstnikih na evropskem Zahodu in v širšem svetu. Pojavljati so se začele hujše razpoke vzdolž in počez v monolitni zgradbi sistema in ideologije. Klic po večji državljanski svobodnosti je bil povsod navzoč. Razcvetala se je naša druga oziroma že tretja družbeno-politična »pomlad«. V vrhu oblasti se je pojavljala vse bolj opazna shizma, ki jo je označevalo nasprotje med »mehko« svobodnejšo in »trdo« dogmatsko družbeno-politično smernostjo.

V okviru boja med tema dvema tokovima vznikajo ena »akcija« za drugo: cestna afera; »razkrinkanje« 25 poslancev; nova kadrovska politika; boj proti

v razpiranju znane ideološkosti nimam v čem popboljševati. Tudi v znanosti največ šteje argumentacija časa, življenja, dela, izkušenj in razvoja. Vse to pa je danes na moji strani!

(Opomba: Zoran Jelenc in Franc Pediček sta se pogovarjala že novembra lani (1989, op. ured.) in dokončna verzija je bila narejena sredi januarja letos (1990, op. ured.).)

Vir

Jelenc, Zoran (1990): Izobčenje zaradi 'mere človeka'. V: *Naši razgledi*, 11. 5. 1990, str. 268, 259.

DR. FRANC PEDIČEK

ANGELCA ŽEROVNIK, VZGOJA 1999

Žerovnik: *Dr. Pediček, v slovenskem vzgojno-izobraževalnem in pedagoško-teoretskem prostoru ste do upokojitve veljali za eno priznanih osebnosti, čeprav so nekateri kolegi temu oporekali. Več področjem ste zasnovali in razvijali teoretske in operativne osnove, npr.: šolskemu svetovalnemu delu in šolski pedagogiki v njegovem okviru; družinski, adolescentni, domski, športni, etično-moralni in spolni vzgoji in pedagogiki ter industrijski pedagogiki, pedagoški informatiki in pedagoški terminologiji. Ob šolskem svetovalnem delu sta bili predvsem zadnji dve tematiki predmet vašega pedagoškega raziskovanja. Bili ste dolgoletni profesor psihologije in filozofije na bežigrasjski in drugih ljubljanskih gimnazijah. Profesor pedagogike in psihologije na Visoki šoli za telesno kulturo (današnji Fakulteti za šport) in nekaj časa predavatelj istih dveh predmetov na Akademiji za glasbo in Akademiji za likovno umetnost; predavatelj šolskega svetovalnega dela na Oddelku za pedagogiko Filozofske fakultete v Ljubljani, direktor Pedagoškega inštituta pri Univerzi v Ljubljani, predsednik Zveze pedagoških društev Slovenije in iskan predavatelj doma, v bivši državi in tržaškem zamejstvu. Obsežna in pestra je vaša publicistična žetev. Bili ste 'hišni' predavatelj na strokovnih srečanjih, seminarjih, posvetih in kongresih pedagogov ter drugih šolskih delavcev.*

Ustvarjalno pedagoško pot teoretika in praksa pa so vam začeli preprečevati politiki v začetku svinčenih let, ko ste se na Drugem posvetu slovenskih pedagogov na Bledu leta 1971 zavzeli za socialnoantropološki koncept vzgoje nasproti vsiljevanemu družbenemu ideološko-političnemu. Zaradi tega ste bili povsem odrinjeni iz pedagoške in šolske javnosti ter dosledno omejevani in preprečevani v predavateljskem ter publicističnem delu. Posledice tega niso bile 'vesele' in nedolžne. Danes ste v pokoju, a še vedno ste sredi svoje 'hoje' za antropološko pedagogiko in vrednotno vzgojo. Bi nam hoteli nekoliko odpreti 'kamrico' svojih spominov?

Pediček: Z veseljem, če lahko spomini z moje 'temne strani meseca' kaj doprinesejo k demokratičnemu in vrednostnemu snovanju ter razvoju naše pedagogike, šole in vzgoje (v smislu uveljavljanja mišljenjskega pluralizma).

Žerovnik: *Več kot štirideset let ste se v slovenskem pedagoškem območju pojavljali kot praktik in kot teoretik. Prva vloga vam je prinašala – po pričevanju vaših nekdanjih 'pedagoških objektov' – mnogo pohval in tihih ter glasnih pedagoških priznanj, pa tudi veliko nasprotovanj, obsodb, krivic in gorja. Veljali ste za kritika, nasprotnika, alternativca in disidenta enoumni marksistično-komunistični slovenski pedagogiki. Kako danes v 'vzratnem ogledalu' vidite svoje celotno delo?*

Pediček: Ves moj sokratski opus je res značilno 'dualni'. Toda oba njegova dela sta otroka moje pedagoškohumanistične zavesti, mojega pedagoškoantropološkega duha in pedagoško poklicnega etosa. Na oba sem ponosen. Oba skupaj polnita mojo pedagoško identiteto, mi rišeta in določata pedagoški obraz.

Prvi, to je praktično vzgojno-izobraževalno delo po gimnazijah, svetovalno in posvetovalno v vzgojnih svetovalnicah ter predavanja med visokošolskimi študenti *Oddelka za pedagogiko Filozofske fakultete* in takratne *Visoke šole za telesno kulturo*, mi pomirja človeško in poklicno vest, da je bilo prav, ker sem v njem pedagoško gorel in se razvijal v strokovnih močeh. Vsako srečanje z nekdanjimi dijaki in vsemi, s katerimi sem se kdaj srečal kot 'pedagoški erotik', mi to potrjuje. Velikokrat mi nekdanji dijaki in študenti 'citirajo' povedane misli iz šolskih ur in predavanj, ki so si jih do danes ohranili kot smernice življenja in dela. Torej pedagoško delo z mladimi ni obup, temveč plodno oblikovalno opravilo, če je šola šola in je učitelj lahko učitelj! Ali drugače, če je šola razvojni antropološki laboratorij (ne administrativno-birokratski center oz. ideološko-odtujitveni politicum!). In če je učitelj (lahko) svobodnjak misli in duha, predvsem pa, če je mladim neizkrivljeno zrcalo njihovih osebnostnih in razvojnih dosežkov, usmeritev in poti. Torej, bolj velja *quem dii amant*, kakor *quem dii oderunt*. Namreč: kogar bogovi ljubijo, ne kogar bogovi sovražijo – ga naredijo pedagoga!

Žerovnik: *Na katerih pedagoško-teoretskih in praktičnih vzgojno-izobraževalnih področjih ste delali?*

Pediček: Začel sem kot profesor psihologije in filozofije ter se zvrstil na skoraj vseh ljubljanskih gimnazijah, le na šentviški nisem nikoli učil. Vzporedno sem začel po terenu s predavanji staršem (šole za starše) in učiteljem/profesorjem po zbornicah o različnih šolskopedagoških temah. Domskim vzgojiteljem sem začel oblikovati pedagoško-psihološko-sociološke temelje za njihovo področno teorijo – domsko pedagogiko. V 'šolah za življenje' sem mladim razjasnjeval razvojno-osebno in socializacijska ter vrednostno-etična vprašanja. Vodstvenim, industrijskim in upravnim delavcem sem členil psihološko-pedagoške vidike dela v medsebojnih človeških ter vodstvenih odnosih. Športnim delavcem sem postavljaj pedagoško-psihološke in socialnoantropološke temelje njihove 'poklicne znanosti'. Šolskim svetovalnim delavcem sem oblikoval teoretske in operativne osnove šolskega osebnega svetovanja in strokovnega posvetovalnega dela. Na posvetih in kongresih sem razčlenjeval in

PISMO DRAGU JANČARJU

Spoštovani gospod Drago Jančar!

Ljubljana, 7. jan. 07

Glavni urednik publicistike Slovenske matice.

Predobro vem, kako si želite ustvarjalnega miru, v katerem bi vas nihče ne motil pri pisateljstvu, pa se vam, oprostite mi, kljub temu zglašam s tem motečim pisanjem. Zadeva namreč besedilo V močniku revolucije, katerega sem vam poslal dne 29. 8. 06.

Ker se je pojavilo ob tem besedilu kot sporni dejavnik leto morebitne objave, sem ga ob pomoči dr. Mahničarja poslal v ponudbo prof. Arku, uredniku Celjske Mohorjeve družbe.

Po razgovorih, ki sem jih imel s prof. Gradišnikom in njegovo soprogo ter tudi z dr. Gantarjem po vsem tem, sem se začel v svoji zavesti vračati k svojemu prvotnemu načrtu, da vse štiri memoarske knjižice (Tek in tekališče mojega življenja, Iz vodnjaka spominov, V močniku revolucije, Moja hoja za pedagogiko) povežem v spominopisno celoto.

Kmalu sem tudi uvidel, da sem ravnal napačno, ko sem začel posamezne dele svojih memoarov osamosvajati, ker sem s tem vsakemu od njih vsilil drugo in drugačno vlogo, funkcijo, kot jo je imel v njihovi celosti ali integrativnosti. To je življenjsko in izkušensko pričevanje za spravnosti.

V tem je tudi vzrok, da sem se odločil, da bom ponudil SM (Slovenska matica, op. ured.) integrativno besedilo svojih spominov pod skupnim naslovom Razklani čas in podnaslovom Moji spomini življenja in dela. Leto izida mi bo pri tem irelevantno.

S tem integralnim tekstom bi namreč rad postavil besedilni spomenik tisočem in tisočem krivično izvensodno pobitih protirevolucionarjev: imeli so paradigmatično podobno veselo in srečno otroško ter radostno mladost; domovino so ljubili kakor revolucionarji, čeprav sta jih zblodeli čas in zavozljane razmere vsesale v sporno kolaborantstvo; imeli pa so svoj in drugačen idejno-ideološki ter vrednostni nazor ter odnos do domačije. In za vse to so morali po krivici umreti.

Rad bi tudi spomnil, koliko delovnih, ustvarjalnih in reproduktivnih ljudi smo si s tem uničili v svojem majhnem narodu. In to se nam danes še kako otepa.

Spoštovani gospod Jančar, naj še povem, da mimo integrativnosti svojih spominov želim tudi, da se spoštuje avtentičnost njihove sporočilno-izkušenske povednosti. Memoari so po sodobnih založniških prizadevanjih najbolj spoštovanja vredna pisava, ki ne prenaša premeščanja in črtanja ter nova razvrščanja po besedilu. So odpis človekovega živlega doživljanja in avtentičnih izkušenj, ne pa svobodno ustvarjalna naracija o ljudeh in stvareh, kakor pri drugih literarnih zvrsteh.

Naj sklenem s prošnjo, da bi si ob priliki utrgali kanček svojega dragocenega časa in ga žrtvovali pregledu ter seznanitvi z mojim tu vam poslanim memoarskim opusom. Seveda z razsojo, ali so vredni javnega objavljanja v vaši založbi in vaše uredniške pozornosti, ali ne.

Z zadrego še naj zapišem, da bi bil zelo vesel osebnega stika z vami. Čakal bom na vaš odgovor.

S spoštovanjem!

Franc Pediček

P. S. Knjižice so izšle v 100 samozaložniških izvodih, okrog 60 sem jih razdelil prijateljem in znancem s prošnjo po razsoji. Njihov 'tiskarski izid' ni bil nikjer prijavljen in zaveden. Vljudno prosim za vrnitev tipkopisa V močniku revolucije. Hvala!

(Op. ured.: pismo je bilo priloženo pismu Kajetanu Gantarju, datiranemu 10. januarja 2007.)

PISMO JOŽI MAHNIČU

Spoštovani gospod doktor Joža Mahnič!

Ljubljana, 5. jan. 07

Vem, da tega mojega glasu ne boste veseli, a ne morem in nočem drugače, kakor da vam vse po resnici in odkritosrčno razgrnem. To tem prej, ker ste mi vi bili tisti dobrotnik, ki se je trudil najti besedilu V močniku revolucije ustreznega in promptnega založnika. A jaz se tako nehvaležno obnašam, kakor boste mogli razbrati iz tega pisanja.

Naj vam poskušam, gospod profesor, vso zadevo pojasniti v zaporedju, kakor je potekala!

Za novejše praznike sem obiskal prof. Gradišnika in njegovo soprogo. Zanimala ga je usoda mojih besedil. Razplel se je dolg pogovor, v katerega je bil vpleten tudi moj vnuk jurist-lingvist, ki dela v Bruxellesu.

Začudil sem se, kako so vsi unisono zagovarjali moj prvotni načrt, da vso napisano spominsko gradivo združim v eno memoarsko enoto ter celoto, le v kateri lahko vsak njen del odigra svojo avtentično vlogo, funkcijo. Če namreč vsak memoarski kos te celote osamosvojim, izločim v izolirani samostojni del, nujno izgubi pisanje svojo prvotno spominopisno intencijo ter postane del doživljajsko, fantazijsko, opazovalno, pripovedovalno zasnovane literature. Moje pisanje v štirih knjižicah pa to ne želi biti. Biti želi le spominjanje nečesa resnično in trpko doživetega, realnega, pričevanjskega, zgodovinsko preverjenega in analitičnega. 'Grozd' takšnih namenov ali intencij pa nujno zahteva objavo integralnosti, celotnosti te 'pisave'.

Kako lahko posamezen ali osamosvojen del tega spominospisa začne povsem drugače delovati, funkcionirati, sem uvidel iz odzivov neke bivše dijakinje. Ko mi je vračala knjižico *Iz vodnjaka spominov*,

...

3. Ker je spominopisje najbolj poidentificirano z avtorjem, bom prosil za spoštovanje sestave ali strukture pisanja. Predvsem nedotakljivost misljenjske, idejne in ideološke vsebine pisanja.

4. Če SM ne bo mogla ali ne bo voljna objaviti teh spominov, ki jih bom skupno naslovil Razklani čas, s podnaslovom Moji spomini življenja in dela, se ne bom več potegoval za njihovo javno objavo. Jaz sem svoje delo opravil! Če so pričevanjsko kaj vredni, bodo našli svoj prostor na soncu, če ne, naj ugasnejo.

Ob kraju še naj povem, kaj mi je bila skrita namenskost ali intencija tega memorarskega zapisa. – Pokazati na mojem primeru, kako so se vrste naših mladih ljudi znašle na kolaborantski strani, in kako delinkventno ter neetično je bilo njihovo povojno izvensodno pobijanje. In to samo zato, ker so imeli drugačen idejno-ideološki in vrednostni nazor. Imeli pa so paradigmatško podobno srečno otroštvo in veselo mladost. Le v revolucijski ideološkosti so bili neozaveščeni in množično so se ujemali v nastavljen zanke ter pasti. Za drugačno idejno in vrednostno opredeljevanje do domovine ter svoje družbene stvarnosti so bili krivično pobiti.

Dragi gospod doktor, ne zamerite mi tega pisanja! Vi ste bili toliko požrtvovalni, da ste iskali 'nišo' mojemu besedilu, jaz pa ta vaša prizadevanja razdiram s konceptom celostnosti, povezanosti, integrativnosti. Vljudno prosim, spreglejte mi vso to nehvaležnost, če morete. Vašo naklonjenost in pomoč bom še kako potreboval. Hvala!

S spoštovanjem!

Franc Pediček

P. S. Prilagam vam fotokopijo pisma, ki sem ga poslal prof. Arku.

(Op. ured.: pismo je bilo priloženo pismu Kajetanu Gantarju, dne 10. jan. 07.)

ZADNJE BESEDE FRANCA PEDIČKA

ZAHVALA DR. PEDIČKA OB PREJEMU NAZIVA ČASTNI ČLAN DKPS

Zahvalo ob prejemu naslova častni član DKPS je dr. Pediček zapisal 16. septembra 2007. Na njegovo željo je bila prebrana na podelitvi tega naslova na Ponikvi, 22. septembra 2007, na t.i. Slomškovem dnevu, ko je srečanje učiteljev, vzgojiteljev in staršev. Podelitve se zaradi bolezni žal ni mogel udeležiti. V okvirčku je zapisano njegovo pismo, v katerem sporoča, da se ne bo mogel udeležiti srečanja ter prosi mag. Šinkovca, da prebere njegovo zahvalo. Spodaj objavljamo zahvalo dr. Pedička ob prejemu naziva častnega člana DKPS. Decembra 2007 je bila objavljena tudi v reviji Vzgoja.

Ljubljana, 18. sept. 07

Spoštovani gospod mag. p. Silvo Šinkovec!

Spoštovana gospa prof. Marija Žabjek, predsednica DKPS, mi je poslala prijazno vabilo na srečanje v Ponikvi in podelitev naziva častnega člana društva.

Če sem še zadnjič malo upal, da si bom usodil tega udeležiti, zdaj uvidevam, da tega ne smem tvegati. Zahvaljujem se vam za vašo pripravljenost 'dostaviti' me na želeni kraj v pravnem času. Moja zdravstvena koža na vseh koncih poka.

Vljudno Vas pa prosim, če bi hoteli prebrati na srečanju v Ponikvi mojo priloženo besedo zahvale za podeljeno častno članstvo društva. Hvala!

Lep pozdrav!

Franc Pediček

P. S.

Dragi gospod profesor!

Skrbno preberite mojo 'modrost' in jo zadržite, če je miselno sumljiva. Saj veste, star sem in malo moder ...

Spoštovani in dragi pedagogi!

Na podlagi svoje dolgoletne izkušnje naj vam zagotovim, da se življenje in delo človeku vsaj enkrat v določeni vsebini in obliki ponovita.

Tako se meni danes ponavlja okoliščina, v kateri sem bil pred dobrimi petintridesetimi leti na posvetu slovenskih pedagogov na Bledu. Takrat sem namreč

SLEDI
FRANCA PEDIČKA
NA STROKOVNEM
PODROČJU

POSVET O ŽIVLJENJU IN DELU FRANCA PEDIČKA

ERIKA AŠIČ¹

Franc Pediček skupaj z ministrom za šolstvo in šport RS Milanom Zverom in ostalimi nagrajenci ob podelitvi priznanja za življenjsko delo na področju vzgoje in izobraževanja leta 2007.

Od posveta do monografije

Inštitut Franca Pedička in Društvo katoliških pedagogov Slovenije sta 22. oktobra 2010 v Ljubljani pripravila *Prvi strokovni posvet o življenju in delu prof. dr. Franca Pedička*. S posvetom smo želeli spodbuditi razmislek o aktualnosti antropološko-pedagoške misli, ki jo je v slovenskem prostoru pomembno začrtal Franc Pediček. V vabilu je pisalo: »Iz bogate strokovne zapuščine veje želja po hoji za vzgojo v funkciji človeka. Vzgoja tako mora prispevati k razvoju in bogatenju človekovih oblik sožitja, procesov in vlog, ki morajo biti v službi kakovostnejšega človeškega bivanja in sodelovanja. Kljub temu, da na teh teoretskih izhodiščih temeljijo številna današnja razmišljanja v pedagoški in andragoški stroki, pa ostaja odprto vprašanje uspešnosti iz njih izhajajočih praktičnih rešitev.« To slednje je bil tudi glavni namen posveta – obuditi Pedičkova izhodišča in spodbuditi za praktično delo po njegovih načelih.

Na posvetu so sodelovali vidni strokovnjaki, ki so se srečevali s Pedičkom ali njegovimi načeli. Strokovnjaki delujejo na zelo različnih področjih, kar priča o izjemni širini dr. Pedička. Zaradi velikih ovir pri svojem delu se je tako znašel enkrat med gimnazijci, drugič med športniki, nato na področju specialne pedagogike, plesa, svetovalnega dela ... Vedno pa je imel eno vodilo: človek. In povsod je pustil vidne pozitivne sledi. Zavzemal se je, da bi bil človek vedno v središču vzgoje. To je bila hkrati ovira zanj in za njegovo delo. Toda pri tem je vztrajal. Tudi na našem posvetu je to sporočilo odmevalo v vseh prispevkih.

Posvet je trajal od 9.00 do 16.00. Program smo razdelili v tri sklope:

1. Oris življenja prof. dr. Franca Pedička
2. Pedagoške ideje in misli prof. dr. Franca Pedička
3. Pomen in vloga antropološke pedagogike v današnji pedagoški teoriji in praksi

Namesto zbornika o posvetu smo se odločili pripraviti monografijo, da bi lahko na enem mestu zbrali čim več prispevkov o življenju in delu Franca Pedička ter tako ponudili gradivo vsem, ki bi si želeli njegovo misel bolje spoznati. Glavnina prispevkov v poglavju *Sledi dr. Pedička na strokovnem področju* je bila predstavljena že na posvetu. Nekateri prispevki imajo enako vsebino kot na posvetu (Anton

¹ Erika Ašič (roj. 1978), univ. dipl. soc. del., je zaposlena v *Društvu katoliških pedagogov Slovenije*.

HOJA FRANCA PEDIČKA PO PEDAGOGIKI

FRANCI M. KOLENEC⁴

Čas je prostor razvoja.
(DR. FRANC PEDIČEK)

Ključni pojmi: *vzgojno-izobraževalno delo, svetovalno delo, pedagoško delo*

Key words: *educational work, counseling, pedagogical work*

Povzetek

Dr. Franc Pediček, priznani slovenski pedagog in utemeljitelj sodobne slovenske pedagogike, se najbolj dokazuje v snovanju cele vrste novih pedagoških obravnavanj. Njegov življenjski opus obsega 516 publikacij. Vsa svoja spoznanja je prenašal na dijake in študente. Šolsko svetovalno delo je teoretično razčlenil in utemeljil ter ga operativno izoblikoval za prakso v slovenskem šolstvu. Postavil je teoretični in delovni koncept nove oblike pomoči naši šoli.

Abstract

Dr. Franc Pediček, a renowned Slovene pedagogue and founder of the modern Slovene pedagogics, excels in bringing to life a whole new line of pedagogical treatments. His opus consists of 516 publications. He conveyed all his comprehension onto his pupils and students. He theoretically analysed school counsel work, established it and operatively moulded it for praxis in Slovene educational system. He built a theoretical and working concept of a new form of help to our schools.

Življenje in delo

Dr. Franc Pediček je bil rojen leta 1922 v Malečniku pri Mariboru. Obiskoval je mariborsko in ljubljansko gimnazijo ter leta 1942 maturiral. Študij je nadaljeval na *Filozofski fakulteti* v Ljubljani ter leta 1949 diplomiral iz pedagogike in filozofije s psihologijo. Leta 1965 je doktoriral iz pedagoške znanosti.

Dvanajst let je poučeval psihologijo in filozofijo na ljubljanskih gimnazijah. Od leta 1962 je bil predavatelj na *Visoki šoli za telesno kulturo* (današnja *Fakulteta za šport*), *Filozofski fakulteti*, *Akademiji za glasbo* in *Akademiji za likovno umetnost*. Od leta 1968 pa do svoje smrti (2008) je bil raziskovalec na *Pedagoškem inštitutu* v Ljubljani, vmes je bil tudi direktor inštituta. Bil je predsednik *Zveze pedagoških društev Slovenije*.

Kot profesor psihologije in filozofije na ljubljanskih gimnazijah je spoznal celotno takratno gimnazijsko populacijo v Ljubljani, zato je tam lahko opazoval in

razčlenjeval pedagoško delo. Pionirsko pedagoško delo je opravil na Visoki šoli za telesno kulturo, kjer se je zavzemal za socialnohumanistično antropološko zasnovanost telesnovzgojnega, športnega in rekreacijskega polja. Iz pedagoško-psiholoških predmetov je posegal v antropološko snovanje teorije tako likovne kakor glasbene vzgoje. Po doktoratu na *Oddelku za pedagogiko Filozofske fakultete* v Ljubljani je teoretično razčlenil in utemeljil šolsko svetovalno delo ter ga operativno izoblikoval za prakso v slovenskem šolstvu. Postavil je teoretični in delovni koncept nove oblike pomoči naši šoli. S predavanji v okviru delavskih univerz je opravil obsežno prosvetiteljsko delo 'šole za starše', s čimer je snoval teorijo in prakso slovenske družinske pedagogike. Predaval je tudi mladim, se lotil problematike njihovega razvedrila in vrednot ter stališč do pedagoškega dela. Zelo obsežno je njegovo delo med strokovnimi delavci na področju vzgoje in izobraževanja. S pobudo za oblikovanje etičnega kodeksa se je lotil etike pedagoškega dela učiteljev. S pedagoškim delom na *Visoki šoli za telesno kulturo* je širil in gradil psihološko, pedagoško, filozofsko ter sociološko teoretično in operativno zasnovanost telesne vzgoje, športa in rekreacije. Vodilnim industrijskim delavcem je predaval o psihopedagogiki medsebojnih odnosov pri sodobnem industrijskem delu.

V šolskem sistemu je začel z osebnim svetovanjem učencem, dijakom, staršem ter učiteljem. Bil je prvi domači teoretik šolskega svetovalnega dela, v katerem je izoblikoval mnoge izvirne rešitve in inovacije.

V pedagoškem raziskovanju (*Delovanje šolske svetovalne službe v osnovni šoli* in *Organizacijsko-operativni model šolske svetovalne službe*) je dogradil teorijo in prakso slovenskega šolskega svetovalnega dela, kar je še danes prisotno v šolskem sistemu. Lotil se je raziskovanja strokovne terminologije. Rezultat tega je *Razvoj in sistem slovenske pedagoške terminologije* v petih zvezkih.

Dr. Franc Pediček je oblikovalec in razvijalec slovenske pedagoške informatike. S predstavitvijo evropskega pedagoškega zaklada je postavil Slovenijo v pedagoški informacijski tok Evrope in sveta.

Zelo produktiven je bil na področju publicističnega dela. Njegova široka, teoretično inovativna, strokovna ter bogata bibliografija vsebuje več kot 476 enot: 13 samostojnih publikacij, 5 raziskovalnih elaboratov, 4 skripte, 128 člankov, 188 razprav in študij, 88 objav v drugem jeziku (največ v srbohrvaškem), 45 poročil, kritik, polemik in intervjujev. Njegova dela zadevajo v polno z inovativnostjo, neoporečnim znanstvenim aparatom, s kritičnostjo, včasih tudi z ostro polemičnostjo.

Dr. Franc Pediček, priznani slovenski pedagog in utemeljitelj sodobne slovenske pedagogike, se je najbolj dokazoval v snovanju vrste novih pedagoških teoretičnih obravnavanj. Vse njegove nove in prenovljene pedagoške teoretizacije so antropološko zasnovane, mišljenjsko pluralistične, idejno demokratične in socialnohumanistične. Razvijal je teoretične in operativne osnove vzgoje in izobraževanja. Uveljavljal je

⁴ Franci M. Kolenec (roj. 1945) je dr. znanosti in profesor defektologije. Je vodja področne skupine za VIZ OPP ter višji svetovalec na *Zavodu RS za šolstvo*.

in izobraževanju pa so postajale vse bolj pomembne in avtoritativne strokovne postavke interdisciplinarno zasnovane in skupinsko delujoče šolske svetovalne službe s pedagogi, psihologi in socialnimi delavci« (Žerovnik, 1999: 21–22).

Če bomo člani DKPS (kot pravi dr. Pediček) »prizadevni in plemeniti uresničevalci svobodnosti, demokratičnosti in humanosti v šolski edukacijski praksi ter prijatelji antropološko-paideične teorije« (prav tam: 24), bomo lahko ta trend zaustavili in voz začeli počasi premikati po poti, ki jo je zastavil dr. Franc Pediček. S skupnimi močmi, z zagonom in s pedagoškim etosom bomo zmogli tudi to.

Viri in literatura

- DKPS (2005): *Etični kodeks članov Društva katoliških pedagogov Slovenije*. Ljubljana: Jutro.
- Koselj, Veronika (2005): *Etični kodeks učitelja, Etični kodeks članov društva katoliških pedagogov Slovenije*. Ljubljana: DKPS. Str. 28, 29.
- Pediček, Franc (2006): *Moja hoja za pedagogiko*. Ljubljana: samozaložba.
- Slomšek, Anton Martin (1995): *Iskrice šolo oživeti, Blaže in Nežica v nedeljski šoli*. Celje: Mohorjeva družba.
- Šinkovec, Silvo (2008): Hoja za človekom. V: *Vzgoja*, letnik 10, št. 39, str. 1.
- Žabjek, Marija (2007): Častni član DKPS: dr. Franc Pediček. V: *Vzgoja*, letnik 9, št. 35, str. 46.
- Žerovnik, Angelca (1999): Dr. Franc Pediček. V: *Vzgoja*, letnik 1, št. 1, str. 19–24.

RAZKLANI ČAS FRANCA PEDIČKA

JOŽE DEŽMAN⁷

Ključni pojmi: domobranec, posttravmatska stresna motnja, strah in ustrahovanje, rasistična diskriminacija vernikov in sorodnikov žrtev titoizma, spravni proces

Key words: member of home guard, posttraumatic stress disorder, fear and intimidation, racial discrimination of believers and family members of victims of titoism, reconciliation process

Povzetek

Franc Pediček, eden redkih preživelih vojakov domobranske vojske, je v kratkem obdobju mehčanja komunističnega režima za kratek čas postal direktor Pedagoškega inštituta. Kljub temu, da ga zgodovina umešča med nosilce osvobajanja slovenske pedagogike, pa nam njegovi spomini (Pediček, 2010) razkrijejo vso posttravmatsko obremenitev, ki mu je ostala za skrajnimi preizkušnjami vojnega in revolucionarnega časa. Poleg osebnih stisk in strahu si ni upal obsoditi rasističnih temeljev titoistične družbe in s tem tudi šole – posebej omenimo rasistično diskriminacijo in preganjanje vernih učiteljev in učencev, dijakov ter sorodnikov žrtev titoizma. Delo sklene s spravnim predlogom o zgodovinski oceni vojne in revolucije na podlagi zgodovinske ekvidistance.

Abstract

Franc Pediček, one of the few surviving members of the home guard, became the director of Pedagogical Institute for a short time in the period of softening of the Communist regime. In spite of the fact that history counts him among the bearers of the liberation of Slovene pedagogics, his memoirs (Pediček, 2000) reveal all the posttraumatic stress disorder, left behind as a consequence of the ordeals of the period of war and revolution. In addition to personal distress and fears, he was afraid to condemn the racist foundations of Titoistic society and its school system – especially the racist discrimination and prosecution of religious teachers and pupils, students and relatives of the victims of Titoism. He concludes his work with a proposition for reconciliation regarding historical review of the war and revolution on the basis of historical equidistance.

⁷ Jože Dežman (roj. 1955) je zgodovinar, muzealec in publicist. V raziskovalnem delu se je posvetil zgodovini, antropologiji, muzeologiji in muzejski kritiki. Napisal in uredil je več zbornikov, katalogov, monografskih tekstov in pripravil več razstav ter objavil več sto prispevkov v strokovnem in dnevnem časopisju. Bil je direktor Muzeja novejšje zgodovine Slovenije in predsednik Komisije Vlade Republike Slovenije za reševanje vprašanj prikritih grobišč. Leta 2012 je bil imenovan za direktorja Arhiva Republike Slovenije.

- Ramovš, Jože (1996): *Logotheoretische Grundlagen der Anthropohygiene*. V: *J. Viktor-Frankl-Inst.* 1996; št. 4, leto 1, str. 78–96.
- Ramovš, Jože (2003): *Kakovostna starost. Socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Ramovš, Jože (2006): *Qualitätsvolles Altern und Zusammenleben der Generationen. Die Präventionsbedeutung von Frankls Logotherapie in den zeitgenössischen Programmen für ein qualitätsvolles Altern und Zusammenleben der Generationen*. V: Wiesmeyr O. (ur.), Batthyány A. (ur.): *Sinn und Person: ausgewählte Beiträge zu Logotherapie und Existenzanalyse*. Weinheim – Basel: Beltz. Str. 269–289.
- Svetina, Janez (1990): *Slovenska šola za novo tisočletje. Kam in kako s slovensko šolo*. Radovljica: Didakta.
- Svetina, Janez (1992): *Znamenja časov in šola. Šola, učitelj, ravnatelj v sedanjih prelomnih časih*. Radovljica: Didakta.
- Trstenjak, Anton (1968): *Hoja za človekom*. Celje: Mohorjeva družba.
- Trstenjak, Anton (1985): *Človek bitje prihodnosti. Okvirna antropologija*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Trstenjak, Anton (1988): *Človek končno in neskončno bitje. Oznanjevalna antropologija*. Celje: Mohorjeva družba.
- Trstenjak, Anton (1989): *Biti človek*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

UMESTITEV FRANCA PEDIČKA V SLOVENSKO PEDAGOŠKO MISEL

DEJAN HOZJAN¹⁹

Ključni pojmi: Franc Pediček, reformska pedagogika, pedagoška antropologija, sovjetska pedagogika

Key words: Franc Pediček, reform pedagogy, pedagogical anthropology, soviet pedagogy

Povzetek

Temeljni namen prispevka je odgovoriti na vprašanje, kam umestiti enega največjih slovenskih pedagogov – Franca Pedička. Omenjeno vprašanje je še posebej zanimivo, saj se Franca Pedička kljub obsežnemu bibliografskemu opusu pogosto poskuša izbrisati iz spomina slovenske pedagoške zgodovine. S prispevkom želim podati objektivno sliko o pedagoškem razmišljanju Franca Pedička in njegovi celoviti upodobitvi vzgojnega koncepta. Pri tem izhajamo iz podlag, ki so pogojevale konceptualni nastanek pedagoške misli Franca Pedička in so bile tesno povezane s t. i. reformsko pedagogiko na Slovenskem v zaključku 19. stoletja. V drugem delu prispevka pa se izpostavi slika pedagoške doktrine v povojnem obdobju, ki v slovenskem prostoru prekinja razmišljanje pristašev reformske pedagogike in na pedestal postavlja 'sovjetsko' pedagoško misel. Ostra kritika slednje je vsebinsko zaznamovala oblikovanje pedagoškega koncepta Franca Pedička, kar se jasno odraža v njegovih najpomembnejših pedagoških delih, tj. Pedagogika danes in Edukacija danes. Ker se v njej jasno kristalizira Pedičkov pogled na telos vzgojno-izobraževalnega procesa, sta deli služili za natančnejšo in globljo analizo Pedičkovega vpogleda v bistvo učlovečenja vzgoje.

Abstract

The basic purpose of this article is to answer the question where to situate one of the greatest Slovenian pedagogues – Franc Pediček. The above question is particularly interesting, since Franc Pediček, despite his extensive bibliographic opus, has been nearly erased from the memory of Slovenian educational history. With the article I wish to give an objective picture the pedagogical thinking of Franc Pediček and his notion of the educational concept. When it is clear from the bases, which are conditional on the emergence of a conceptual pedagogical

¹⁹ Dejan Hozjan (roj. 1977) je prodekan za znanstvenoraziskovalno in umetniško delo ter izredni profesor na Pedagoški fakulteti Univerze na Primorskem. Kot predavatelj se ukvarja s področjem vseživljenjskega učenja in menedžmenta v izobraževanju. Za svoje znanstveno in pedagoško delo je v letu 2012 prejel svečano listino mlademu visokošolskemu učitelju Univerze na Primorskem.

psihologije in sociologije ter začne sama raziskovati in razvijati lasten predmet pedagogike.

Sam se je raziskovanja predmeta pedagogike loteval s pomočjo kritike obstoječega nacionalnega vzgojno-izobraževalnega sistema in teoretikov, ki so ga utemeljevali. V svojih delih je jasno izpostavljala diametralen odnos do idejno-ideoloških premis, ki so temeljile na partikularnih vrednotah. Nemalokrat je jasno izpostavil napake marksistične in samoupravne pedagogike, ki sta izrabljali pedagogiko za uresničevanje želja dominantnega političnega sistema. S svojo jasno pedagoško mislijo si je nakopal nemalo političnih nasprotnikov. Kljub vsem strokovnim očitkom, ki jih je bil Franc Pediček deležen pri svojem znanstvenem ustvarjanju, pa je imel vedno pred očmi bistvo pedagoške misli – skrb za človeka. Franc Pediček je s svojim delom ohranjal humanistično misel o človeku v celotni slovenski pedagoški zgodovini 20. stoletja, hkrati pa je utiral pot teoretičnim razmislekom, ki jih danes poskušamo uresničiti v pedagoški praksi.

Viri in literatura

Key, Ellen (1911): *Das Jahrhundert des Kindes*. Berlin: S. Fischer.

Medveš, Zdenko (1992): Aktualnost reformske pedagogike v sodobnih vzgojnih konceptih in njen pomen v razvoju vzgoje in izobraževanja na Slovenskem. V: *Vzgojni koncepti in raziskovanje v vzgoji in izobraževanju. Zbornik prispevkov mednarodnega posveta o alternativnih vzgojnih konceptih in znanstvenega simpozija o raziskovalnih dosežkih v vzgoji in izobraževanju*. Maribor, str. 1–14.

Montessori, Maria (1967): *Kinder sind anders*. Stuttgart: Klett-Cotter.

Oelkers, Jürgen (1999): Die 'neue Erziehung' im Diskurs der Reformpädagogik. V: Oelkers, Jürgen; Osterwalder, Fritz (ur.): *Die neue Erziehung – Beiträge zur Internationalität der Reformpädagogik*. New York, Wien: Peter Lang, str. 13–41.

Pediček, Franc (1992): *Pedagogika danes*. Maribor: Založba Obzorja.

Pediček, Franc (1994): *Edukacija danes*. Maribor: Založba Obzorja.

Riedel, Manfred (1975): Gesellschaft, Gemeinschaft. V: Brunner, O.; Conze, W.; Koselleck, R. (ur.): *Geschichtliche Grundbegriffe – Historisches Lexikon zur politisch-sozialen Sprache in Deutschland*. Stuttgart: Bd. 2, str. 801–862.

Rousseau, Jean Jacques (1959): *Emil ali o vzgoji*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Vidmar, Tadej (2011): Pedagogika v Sloveniji na začetku 20. stoletja – identifikacija nekaterih dilem. V: *Pedagoško-andragoške razprave v Sloveniji in na Poljskem po prelomu stoletja*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, str. 33–48.

SMOTER VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA V PEDAGOŠKI MISLI FRANCA PEDIČKA

SILVO ŠINKOVEC²⁴

Ključne besede: pedagogika, vzgoja, smoter, osebnost, celovitost, holizem, Pediček

Key words: pedagogics, education, purpose, personality, all-round, holism, Pediček

Povzetek

Razmislek o smotru vzgoje je temeljnega pomena za vse ostalo vzgojno-izobraževalno delovanje. Smoter odgovarja na temeljno vprašanje, kaj želimo doseči v vzgoji in izobraževanju ter v kakšne ljudi želimo vzgojiti mlade. Socialistična pedagogika je opredelila smoter z besedami 'vsestransko socialistično razvita osebnost'. Pediček je tej opredelitvi nasprotoval že v času socializma. V celoti se je zoperstavil trditvi, da je vzgoja funkcija družbe (politike), kar ga je drago stalo. V svobodni Sloveniji se je zavzel za holistični pristop, zato je strnil smoter vzgoje in izobraževanja v besedah 'celostno razvita osebnost'.

Abstract

Reflection on the purpose of education is essential for all other educational activities. The purpose gives an answer to the principal question: »What is the goal of our education and what kind of people do we want to educate our youth into?« Socialistic pedagogics defined its purpose with the following words: 'an all-round socialistically formed personality'. Pediček opposed this definition already in the time of socialism. He fully contradicted the statement that education is in the function of the society (politics) – and that cost him dearly. In independent Slovenia he interceded for a holistic approach; therefore he summed up the purpose of education in words 'an all-round developed personality'.

Uvod

V prispevku želimo odgovoriti na vprašanje, zakaj je Pediček zanimiv za proučevanje slovenske pedagoške misli in zakaj je sodoben še danes. To prikažemo ob Pedičkovi opredelitvi smotra vzgoje in izobraževanja. Smoter je izražen v kratkem stavku, opredelitvi, izraža pa bistvo filozofije in pojmovanja človeka. Ko primerjamo posamezne smotre, odkrijemo bistvene razlike v pojmovanju človeka in družbe, saj gre za paradigmatične razlike.

²⁴ Silvo Šinkovec (roj. 1957) je mag. psihologije, defektolog in teolog. Ima izkušnje s svetovalnim delom, vodi duhovne vaje, različne seminarje ter več šol za starše. Je supervizor, predavatelj različnim skupinam ter avtor številnih strokovnih člankov, urednik revije *Vzgoja* in duhovni asistent DKPS.

- Pediček, Franc (1972): Uvodna beseda. V: Pediček, Franc (ur.): *Drugi posvet slovenskih pedagogov*, zbornik. Ljubljana: Zveza pedagoških društev Slovenije. Str. 3–4.
- Pediček, Franc (1972): Vzgoja kot družbena funkcija. V: Pediček, Franc (ur.): *Drugi posvet slovenskih pedagogov*, zbornik. Ljubljana: Zveza pedagoških društev Slovenije. Str. 99–110.
- Pediček, Franc, (1985): Vsestransko razvita osebnost naš cilj vzgoje in izobraževanja? Poizkus kritične analize. V: *Problemi 4*.
- Pediček, Franc (1992): *Pedagogika danes*. Maribor: Obzorja.
- Pediček, Franc (1994): *Edukacija danes*. Maribor: Obzorja.
- Pediček, Franc (1998): *Ob prenovi šole: kritični pedagoški pogledi*. Ljubljana: Jutro.
- Pediček, Franc (2007): *Moja hoja za pedagogiko: 1950–2000*. Radovljica: Didakta.
- Prellezo, José Manuel (koord.); Nanni, Carlo; Malizia, Guglielmo (1997): *Dizionario Di Scienze Dell' Educazione*. Facolta Di Scienze Dell' Educazione, Universita Pontificia Salesiana A, Elle Di Ci in L. A. S. in S. E. I. Torino: Societa Editrice Internazionale. *Problemi*, št. 4, 1985.
- Rojc, Emil (1972): Diskusijski prispevek. V: Pediček, Franc (ur.): *Drugi posvet slovenskih pedagogov*, zbornik. Ljubljana: Zveza pedagoških društev Slovenije. Str. 167–169.
- Rulla, Luigi M. (1986). *Anthropology of the Christian Vocation*. Rim: Gregorian University Press.
- Sunderland, Margot (2008): *Znanost o vzgoji*. Radovljica: Didakta.
- Šebart Kovač, Mojca; Krek, Janez (2007): Ali je šoli imanentno, da lahko deluje samo nedemokratično? Demokratično v šoli, avtonomija subjekta in Zakon. V: *Sodobna pedagogika*, letnik 58, posebna izd., str. 30–55.
- Šebart Kovač, Mojca (2000): Šola, vzgoja in vrednote. V: *Sodobna pedagogika*, letnik 51, št. 1, str. 64–80.
- Šebart Kovač, Mojca; Krek, Janez (2007): Vrednotna osnova vzgoje v javni šoli: vzgojni koncept, ki temelji na človekovih pravicah, ni in ne more biti le pravna forma. V: *Sodobna pedagogika*, letnik 58, št. 5, str. 10–28.
- Šinkovec, Silvo (1996): Ego funkcija – avtonomno ravnanje z vidika vrednot. V: *Vzgoja, vrednote, cilji*. Zbornik simpozija v Cankarjevem domu. Ljubljana: Državljanski forum, Družina. Str. 86–106.
- Šinkovec, Silvo (2000): Roberto Carneiro, pogovor. V: *Vzgoja*, letnik II, št. 7, str. 20–23.
- Šinkovec, Silvo (2001): Moralni čut. V: *Vzgoja*, leto III, št. 12, str. 1.
- Škrinjar, Mojca (2007): Zakaj šola potrebuje vzgojni načrt? V: *Vzgoja*, leto IX, št. 34, str. 3.
- The Catholic Encyclopedia* (2011): <http://www.newadvent.org/cathen/07248a.html>.
- Uradni list RS, št. 102/2007: Na 5073: *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o osnovni šoli (ZOs-n-F)*, str. 13775: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?stevilka=5073&urlid=2007102>.
- Zgaga, Pavel (2002): Šolsko polje: teme iz filozofije edukacije in *edukacijskih strategij*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Žerovnik, Angelca (1999): Dr. Franc Pediček. V: *Vzgoja*, letnik I, št. 1, str. 18–24.

ŠOLSKE SVETOVALNE ŠTUDIJE UČENCEV V KONCEPTU ŠOLSKEGA SVETOVALNEGA DELA FRANCA PEDIČKA

IVAN FERBEŽER³⁶

Ključni pojmi: *Franc Pediček, šolsko svetovalno delo, šolski svetovalni študij učencev, pedagoško delo*

Key words: *Franc Pediček, school counsel work, school counsel study of pupils, pedagogical work*

Povzetek

V prispevku je predstavljen pomen dr. Franca Pedička za razvoj šolskega svetovalnega dela ter posledično šolskega svetovalnega študija učencev. Študij je tako postajal vedno bolj interdisciplinarno in timsko krojen. Dr. Pediček je snoval samostojni pedagoški vidik v šolskem svetovalnem študiju otroka v skladu z zahtevami šolskega sistema. Študij je bil načrtovan v pomoč posameznemu otroku, da bolje razumeva sebe, da mu omogoči boljši osebni razvoj in boljše samousmerjanje. Vpliva tudi na poglobljanje učiteljevega dela ter prinaša novo razpoloženje v pedagoško delo celotne šole.

Abstract

The article presents the importance of dr. Franc Pediček for the progress of school counsel work and consequently of school counsel study of pupils. The study has thus become more and more interdisciplinary and team bound. Dr. Pediček was creating an independent pedagogical view at school counsel study of a child in accordance with the standards of the school system. The study was planned to help an individual child to know himself better; to enable a better development of child's personality and self-directing. It also affects the deepening of the teacher's work and brings new dispositions to the pedagogical work of the entire school.

Uvod

Omenjena deskriptivna študija je izkušnjsko grajena kot vzporedni produkt raziskovalne naloge *Vrednost šolske svetovalne službe za vzgojno-izobraževalno delo osnovne šole*, ki je potekala v šolskih letih 1968/69 in 1969/70 pod mentorstvom dr.

³⁶ Ivan Ferbežer (roj. 1944) je dr. psihologije in mag. pedagogike, izr. prof. ter avtor osmih knjig in 350 člankov s področja nadarjenosti. Je član evropske (ECHA) in svetovne (WCGTC) zveze za nadarjene.

»Začutenje problema, prva formulacija problema, ugotovitev vzporednih problemov in podproblemov, identifikacija problema, selekcija problema preko primerjanja s sorodnimi problemi, definicija problema, ovrednotenje (evalvacija) problema, postavitve terminologije in na koncu postavitev delovne hipoteze. Z delovno hipotezo si raziskovalec ustvari 'optični' pripomoček, s katerim gleda, kako in v katero smer bo iskal odgovore na postavljena vprašanja« (Berčič, 1965/66).

V drugi fazi raziskovanja je Pediček opozoril na raziskovalno branje in vrednotenje prejšnjih raziskav o izbranem problemu. To je v bistvu najtežja faza raziskovanja in terja delo, ki je osnovano na določenem sistemu in se odvija po določenem načrtu. S širokim bibliografskim izborom in tudi s pregledom ustreznih, čim bolj svežih monografij se dosežeta ustrezna širina in nabor znanja za nadaljevanje raziskovalčevega dela. V naslednji fazi raziskovanja naj se raziskovalec posveti določitvi oz. izboru raziskovalnih postopkov. To je stopnja, na kateri je treba določiti red obravnave, formo in cilj ali cilje raziskave ter oblikovati delovni naslov. Izbrano snov je treba razdeliti na poglavja in podpoglavja, kar pomeni, da se je raziskovalec, potem ko se je poglobil v delo oz. problem, prebil do kazala.

Faza ali stopnja določitve raziskovalne metode oz. metod je ena od naslednjih faz v raziskovalnem delu. Pokončni mislec je v tem segmentu govoril o deskriptivni, zgodovinski in eksperimentalni metodi. Vsako od teh je posebej opisal in zanje navedel primere. Skladno z navedenim naj bi potem izbrali poti in načine za zbiranje potrebnih podatkov. V naslednjih fazah naj bi raziskovalec uredil raziskovalno gradivo, izvedel raziskavo in pripravil raziskovalno poročilo.

Ob snovanju celotne strukture raziskovanja pa je Pediček opozoril na dejstvo, da obstaja pomembna razlika med raziskovalnim in znanstvenoraziskovalnim delom. Če so v raziskovalne postopke vključene določene meritve, to še ne pomeni, da je to znanstvenoraziskovalno delo. To je šele raziskovalno delo. Če pa lahko nekaj v tem delu posplošimo in dvignemo na raven zakonitosti ter to verificirajo oz. potrdijo tudi drugi, potem lahko govorimo o znanstvenoraziskovalnem dosežku in o prispevku k ustrezni znanosti. Znanost je 'mozganje' in ne izgubljanje v posameznih tehnikah, je pribil na koncu.

Kritičnemu bralcu se ob razgrnitvi zamisli in predlogov dr. Pedička o naravi, toku in smereh znanstvenoraziskovalnega dela na takratni *Visoki šoli za telesno kulturo* in tudi kasnejši *Fakulteti za šport* samo po sebi zastavlja vprašanje, v katero smer so šle številne raziskave, na osnovi katerih so (smo) mnogi učitelji na navedeni inštituciji magistrirali in doktorirali ter nadaljevali svojo akademsko rast in zorenje. Če bi cenjeni profesor ostal na fakulteti, bi verjetno marsikatera študija, magisterij ali doktorat potekali drugače, predvsem pa bolj skladno s širšimi antropološkimi razgledi in pogledi.

Zaključek

Prof. Pediček je bil velik ustvarjalni um, ki je na vmesni življenjski postaji na *Visoki šoli za telesno kulturo* ne le služboval in kot univerzitetni učitelj predaval mnogim generacijam študentov, marveč je veliko prispeval k širši, antropološki obravnavi telesne kulture oz. ožjih področij telesne vzgoje, športa in športne rekreacije ter k razvoju navedene inštitucije nasploh. Veliko svojega znanja je namenil izgradnji temeljev za raziskovalno oz. znanstvenoraziskovalno delo na področju takratne telesne kulture oz. današnjega športa. Kot pedagog in mislec je na navedeni inštituciji pustil neizbrisno sled. S svojim prihodom je študiju tega področja dodal nove in širše dimenzije, ki so izhajale iz globljih spoznanj antropologije, filozofije, pedagogike, psihologije in etike. Svojo zakladnico znanja je uspešno povezoval s posameznimi torišči športa, s telesno vzgojo, z vrhunskim športom in s športno rekreacijo. Študentom je tako odpiral širši pogled na področje telesne kulture in veliko prispeval k temu, da so kot diplomanti in strokovnjaki odhajali v življenje obogateni z znanji za boljše in uspešnejše vodenje pedagoškega oz. andragoškega procesa v neposredni praksi. S tem pa je posredno pomembno prispeval tudi k dvigu športne kulture Slovencev.

Pred seboj je vedno imel človeka in njegovo nedeljivo ter celovito biopsihosocialno in duhovno naravo, ne glede na to, ali je šlo za otroka, mladostnika ali zrelo osebo. Prof. Pediček je veliko prispeval k razvoju znanstvene misli na področju telesne kulture oz. športa ter posebej za to pripravil in podrobneje razdelal strukturo raziskovalnega oz. znanstvenoraziskovalnega dela. Ker je bil tudi sam raziskovalec, je zaradi pomembnosti razgrnil in opredelil tudi sposobnosti in lastnosti, ki naj jih ima uspešen raziskovalec. Pri tem pa je ves čas sledil svoji temeljni antropološki usmeritvi. S svojim predavateljskim delom in kasneje s pisnimi deli je nasproti ozki strokovni obravnavi posameznih torišč športa (biomehanicizma) postavljaj široko polje antropološke obravnave, kjer so bila v ospredju spoznanja s področij filozofije, pedagogike, psihologije, sociologije in etike športa. Zaradi drugačnih pogledov in nesprejemljiv stališč v razvoju inštitucije ter zaradi akademskega zorenja učiteljev takratne *Visoke šole* je prišlo do 'trka' in prof. Pediček je odšel na *Pedagoški inštitut*. Iz celotne zgradbe takratne *Visoke šole za telesno kulturo* in današnje fakultete so bili vzeti pomembni gradniki, kar je profesor obžaloval, hkrati pa je v *Sklepu neke pravde* (1992) pomiril sebe in prizadete učitelje ter tudi pri tem pokazal svojo pokončno in humano držo.

Viri in literatura

Berčič, Herman (1962/63): *Zapiski predavanj pri predmetu Obča psihologija v študijskem letu 1962/63*. Ljubljana: Visoka šola za telesno kulturo.

Berčič, Herman (1963/64): *Zapiski predavanj pri predmetu Mladinska psihologija v študijskem letu 1963/64*. Ljubljana: Visoka šola za telesno kulturo.

Morda bi pri opisovanju Pedičkove življenjske poti lahko govorili o avtobiografski antropologiji (*autobiographical anthropology*) v povezavi z zgodovinsko, in sicer podobno kot pri Gandhiju (2010), ki je eksperimentalna z resnico. Drugače kot pri Gandhiju, ki je veliki učitelj po svoji miroljubni in uporni politični drži, je Pediček po svoji dosledni pedagoški drži poučen za politike, ki odločajo o edukaciji. Ker je Gandhi s svojim življenjem in delom pričal za svoje ideje in vizije, so te postale zanimive in pomembne za nas. Odpira pa se še druga vzporednica. Podobno kot si je na *Sociološkem inštitutu* v 60. letih utirala prostor pod soncem sociologija nasproti 'zgodovinskemu materializmu', si ga je v 70. letih Pedičkova antropološka pedagogika nasproti uradni marksistični pedagogiki.

Ustanovitev *Inštituta dr. Franca Pedička* v l. 2010 je primerljiva z ustanovitvijo *Inštituta dr. Jožeta Pučnika* v l. 2006 z namenom proučevanja njegove dediščine in aktualnih družbenokulturnih vprašanj. Pri obeh mislecih opazimo, da je politična demokracija strokovno družboslovno in humanistično vprašanje, ki je avtobiografsko pogojeno z življenjem za resnico in drugačno, alternativno politiko možnega in ne več realno etabliranega stanja, pa naj gre za družbeni red socializma ali kapitalizma.

Viri in literatura

- Gandhi, Mahatma (2010): *Avtobiografija: zgodba o mojih eksperimentih z resnico*. Ljubljana: Modrijan.
- Jurman, Benjamin (1999): *Kako narediti dober učbenik na podlagi antropološke vzgoje*. Ljubljana: Jutro.
- Medveš, Zdenko (2008): Ob spominu na dr. Franca Pedička: esej. V: *Sodobna pedagogika*, letnik 59, št. 3, str. 142–149.
- Pediček, Franc (1990): Paradigme slovenske pedagogike: prikaz ideoloških nasprotij in obravnavnih vprašanj v slovenski pedagogiki (1945–1988). V: *Sodobna pedagogika*, letnik 41, št. 7–8, str. 361–395.
- Pediček, Franc (1992): *Pedagogika danes*. Maribor: Založba Obzorja.
- Pediček, Franc (1994): *Edukacija danes*. Maribor: Založba Obzorja.
- Pediček, Franc (1998): *Ob prenovi šole: kritični pedagoški pogledi*. Ljubljana: Jutro.
- Pediček, Franc (2007): *Moja hoja za pedagogiko*. Radovljica: Didakta.
- Pediček, Franc (2008): Tanatogogika – področje involucijske pedagogike. V: *Kakovostna starost. Revija za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje*, letnik 11, št. 3, spletne strani: <http://v2.inst-antontrstenjaka.si/tisk-clanek.asp?ID=269>. 20. 9. 2010.
- Pediček, Franc (2010): *Razklani čas*. Celje: Mohorjeva družba.
- Senge, Peter M. (2001): *The fifth discipline fieldbook: strategies and tools for building a learning organization*. London: Nicholas Brealey.

PRIHOD KNJIGE OB PRENOVI ŠOLE V ZALOŽNIŠTVO JUTRO

ZVONKO PERAT⁶³

Ključni pojmi: *prenova šole, vzgoja, vzgojno-izobraževalno delo, strah, učitelj, pedagoško delo*

Key words: *school reform, education, educational work, fear, teacher, pedagogical work*

Povzetek

Prispevek predstavlja nastanek knjige Ob prenovi šole. Knjiga je nastajala ob tretjem valu prenovitev slovenske šole v samostojni Sloveniji. Ob nastanku knjige je bilo avtorja, dr. Pedička, vedno strah – glede na vse izkušnje, ki jih je imel z omejevanjem svojega strokovnega dela. Knjiga je izšla leta 1998, to je še pred prenovi, ki se je pričela s šolskim letom 1999/2000. V njej je opozarjal, kako pomembna je vzgoja in brez katere ne bi smelo biti nobeno izobraževanje v šoli.

Abstract

This article presents editing of the book Ob prenovi šole (On school reform). The book came alongside the third wave of the Slovene school reform in independent Slovenia. When writing the book, the author dr. Pediček was in a constant fear – due to all the experience he had with the restriction of his professional work. The book was published in 1998, that is before the reform in 1999/2000 took place. In the book he stressed the importance of education for life without which there should be no school education.

Uvod

Izdaja knjige dr. Franca Pedička *Ob prenovi šole – kritični pedagoški pogledi* (Ljubljana: Jutro, 1998) je bolj sad srečnih okoliščin kot pa načrtnega stremenja k njenemu obelodanjenju.

S profesorjem dr. Pedičkom sem se prvič zapletel v pogovor na nekem sestanku državlanskega foruma za humano šolo. Takrat (1995) smo pripravljali simpozij *Slovenska šola in njen čas*. Dr. Pediček je tisti čas zbiral in preurejal svoja že objavljena besedila za obsežen zbornik, ki naj bi ponudil tudi drugo, opozicijsko stran medalje ob prenovi slovenske šole v samostojni državi, ki jo je tedaj snoval že tretji val prenoviteljev.

⁶³ Zvonko Perat (roj. 1945) je dr. znanosti (pedagogika), mag. znanosti (ekonomska informatika), prof. matematike in fizike. Devetnajst let je učil matematiko in fiziko ter druge predmete, 21 let je bil višji svetovalec za področje matematike na *Zavodu Republike Slovenije za šolstvo* v Ljubljani. Njegova bibliografija obsega približno 200 enot.

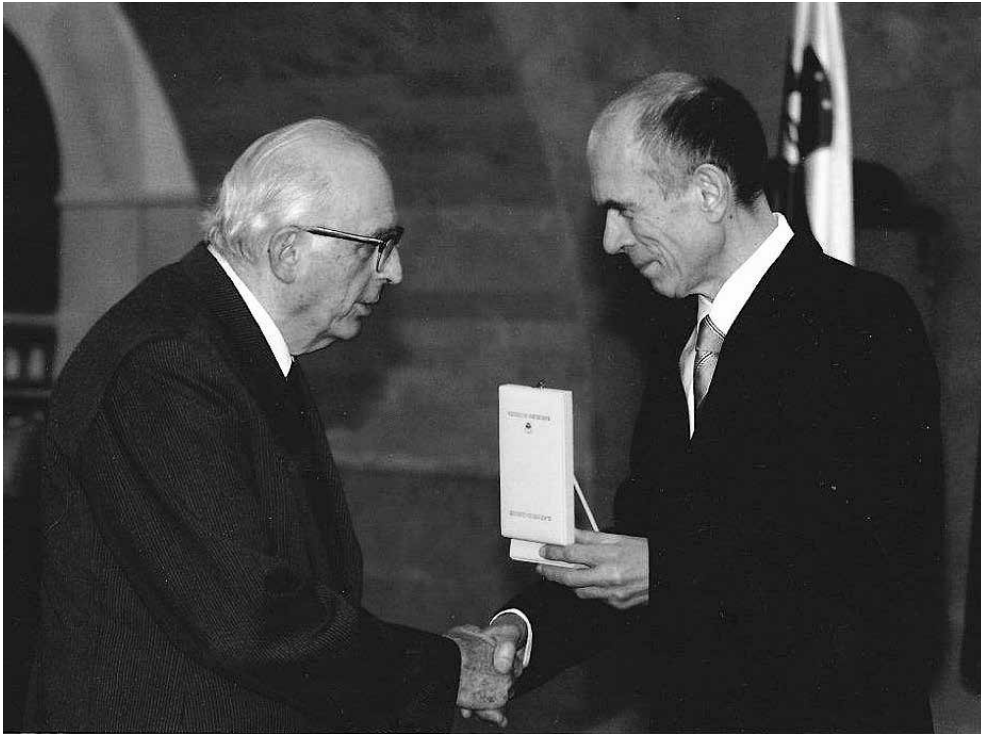
NAGRADA MESTA LJUBLJANE ZA LETO 1993

MESTNI SVET OBČINE LJUBLJANA

Nagrado mesta Ljubljane je dr. Franc Pediček prejel 26. junija 1995. Nagrada je »priznanje za izjemni prispevek k razvoju pedagoške znanosti ter k vzgojno-izobraževalni praksi na Slovenskem, ki mu jo podeljuje Mestni svet Mestne občine Ljubljana za leto 1993.«

UTEMELJITEV

Dr. Franc Pediček je s svojim obsežnim življenjskim opusom dal izjemni prispevek k razvoju pedagoške znanosti ter k vzgojno izobraževalni praksi na Slovenskem. V času preteklega monolitnega ideološkega razvoja pedagoških ved je edini mislec, ki je v našem prostoru razvijal tradicijo humanistične pedagogike, pri čemer se njegovo delo lahko ocenjuje tudi kot prispevek k razvoju pedagoške teorije in sicer z njegovim nazorom o antropološki pedagogiki. Svoje delo je začel v Ljubljani kot profesor na Bežigrayski gimnaziji, ga nadaljeval na Fakulteti za telesno kulturo in kasneje na Pedagoškem inštitutu pri Univerzi v Ljubljani, katerega sodelavec je ostal tudi po upokojitvi leta 1992. Je pisec strokovne literature in strokovno polemičnih člankov. Dolgoleten stik s pedagoško prakso, zlasti pa še svetovalno delo s srednješolci, sta bila osnova, na kateri je razvil eno najpomembnejših inovacij v razvoju vzgoje in izobraževanja na Slovenskem, to je koncept šolskih svetovalnih služb. Tudi to inovacijo lahko štejemo za prispevek, s katerim slovensko šolstvo stopa korak pred marsikatero šolsko najrazvitejšo državo v Evropi in svetu. Celoten svoj življenjski opus je ustvaril v okviru institucij v Ljubljani, s svojim strokovnim delom in pokončno moralno držo sodi med ljudi, ki so bistveno prispevali k ugledu mesta Ljubljane.

Predsednik republike Janez Drnovšek je Francu Pedičku leta 2005 podelil odlikovanje Zlati red za zasluge za življenjski prispevek k pedagogiki in demokratizaciji slovenske družbe ter utemeljevanju razumevanja pomena narodne identitete.

ZLATI RED ZA ZASLUGE, 2005

PRESEDNIK REPUBLIKE

Predsednik republike Janez Drnovšek je z ukazom št. 996-01-20/2005, z dne 8. 12. 2005, na posebni slovesnosti 19. 12. 2005 na Gradu Brdo pri Kranju Francu Pedičku izročil odlikovanje Zlati red za zasluge »za življenjski prispevek k pedagogiki in demokratizaciji slovenske družbe ter utemeljevanju razumevanja pomena narodne identitete.«

UTEMELJITEV

Dr. Franc Pediček, upokojeni pedagog, raziskovalec na področju vzgoje in izobraževanja, poglobitveni predstavnik antropološke pedagogike, je s svojim delom veliko prispeval k utemeljitvam te vede na slovenskem znanstvenem področju in k zavesti o njeni nujni povezanosti s pedagoško prakso. Dr. Pediček je avtor 52 raziskovalnih poročil in monografskih publikacij ter veliko strokovnih člankov. V objavah kritično razsoja o pedagoških problemih, zlasti z antropoloških vidikov. Teoretsko in raziskovalno se je ukvarjal s šolsko pedagogiko, šolskim svetovalnim delom, pedagogiko kot znanostjo in terminologijo v znanosti.

Dr. Franc Pediček je predvsem s svojo antropološko pedagogiko, strokovno doslednostjo, etično držo in državljskim pogumom učitelj in vzor vrsti generacij slovenskih učiteljev.

Ime dr. Pedička v zgodovini Pedagoškega inštituta simbolizira težnjo k načelnosti, strokovni neodvisnosti in vztrajni delavnosti na vse bolj zapletenih teoretskih področjih raziskovanja in pri povezovanju teorije s pedagoško prakso.

Pedagoški inštitut v tem letu praznuje štirideseto obletnico obstoja in delovanja, kar je tudi priložnost za odlikovanje dr. Franca Pedička.

PRIZNANJE ZA ŽIVLJENJSKO DELO V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU, 2007

MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

Minister za šolstvo in šport RS, g. Milan Zver, je leta 2007 podelil »priznanje za življenjsko delo v vzgoji in izobraževanju« tudi Francu Pedičku.

UTEMELJITEV¹

Redkokdaj imamo priložnost dati priznanje takemu kandidatu, kot je dr. Franc Pediček. V svojem ustvarjalnem življenju je vztrajno deloval in razširjal svoje zamisli ne glede na to, ali so bile razmere zanj ugodne ali ne. Kako vsestranska osebnost je, kaže njegovo delovanje na pedagoškem, raziskovalnem, vodstvenem in mentorskem področju. Svoje zamisli je raziskoval, jih razširjal kot profesor svojim študentom in številnim delavcem na področju šolstva in odigral nenadomestljivo vlogo pri uvajanju mladih šolskih svetovalnih delavcev.

Kot direktor Pedagoškega inštituta je v začetku sedemdesetih let prispeval k oblikovanju zagnane kadrovske postave. Vendar pa so ga zelo kmalu takratne oblasti prepoznale kot »preveč samostojnega« in so ga v takratnih razmerjih med ideologijo in stroko stigmatizirale kot zagovornika »nesprejemljive zamisli idejno nevtralne šole«. Po znamenitem drugem posvetu Zveze pedagoških društev l. 1971 na Bledu, na katerem je zagovarjal antropološko utemeljitev pedagogike, je bil za dolgo časa ideološko stigmatiziran in onemogočen predvsem pri objavljanju svojega dela v slovenskih pedagoških revijah. Zato je objavljaval v publikacijah zunaj Slovenije in v humanistični reviji *Anthropos*. Vseeno pa je takrat že močno zmehčana cenzura omogočila, da je ostal na Pedagoškem inštitutu, kjer je še naprej razvijal svoje teorije in jih na koncu sintetiziral v dveh obsežnih monografijah *Pedagogika danes* in *Edukacija danes*. Poleg drugega so dragoceni tudi prispevki k terminologiji vede in številna druga strokovna dela. Dr. Franc Pediček je bil s svojo antropološko pedagogiko, s svojo strokovno doslednostjo, etično držo in državljskim pogumom hkrati tudi učitelj in vzor vrsti generacij slovenskih učiteljev.

V bibliografskem sistemu COBISS najdemo preko 400 njegovih enot. Bil je urednik številnim zbornikom, izpostavimo samo naslednje: *Osnovna šola na Slovenskem 1969–70*, *Drugi posvet slovenskih pedagogov (1972)* in *Terminologija*

¹ Vir: http://www.mizks.gov.si/fileadmin/mizks.gov.si/pageuploads/podrocje/nagrade/pdf/nagrajenci_solstvo_2007.pdf, pridobljeno 28. 2. 2012.

dve – pedagogiko in andragogiko. Ta shema seveda postavlja pod vprašaj izraz 'pedagogika' kot krovni termin za vsa področja vzgoje izobraževanja. Ustreznega nadomestnega izraza ni našel, je pa ponudil zanimiv krovni pojem 'antropogogika' – veda o vzgoji in izobraževanju človeka. Tudi sicer je trdil, da moramo vzgojo in izobraževanje »graditi iz antropološko-socialne filozofije«.

Iz navedene členitve izhaja, da so navedena podpodročja »povsem jasno in nedvoumno povsem enakovredna« med seboj. To pa je bistveno tudi za pojmovanje dejavnosti vzgoje in izobraževanja odraslih, ki je – to je tudi večkrat zapisal – sistemsko povsem enakovredno drugim dejavnostim vzgoje in izobraževanja. To dr. Pediček nedvoumno potrди tudi z ugotovitvijo, da je izobraževanje odraslih »dejavnik celotenja sistema vzgoje in izobraževanja«.

S tem pa je dr. Pediček postal tudi prvi naš teoretik na področju pedagogike, ki se je v bistvu opredelil za koncept vseživljenjskosti učenja, čeravno tega izrecno ni poudarjal. Še več, izraza 'vseživljenjskost učenja' sploh ni uporabljal. V svojih delih je rajši ostal pri tradicionalnem terminu 'permanentnost izobraževanja'.

Dr. Pediček je bil zaradi kritičnosti in nepopustljivosti pri zagovarjanju svojih strokovnih stališč in rešitev 'trn v peti' politikom, ki si vselej želijo poslušnega sogovornika v stroki. Še bolj pa mu je zagrenilo življenje to, da ga tudi mnogi njegovi strokovni kolegi, pedagogi, v politično napetih razmerah niso podprli ali so se ga celo bali podpreti. Namesto pohval in priznanj je doživel izobčenje. A se ni uklonil. V 'teku in tekališču' svojega življenja (kot je slikovito naslovil prvo od štirih knjižic, v katerih je v letih 2004/2006 opisal svojo življenjsko in poklicno pot) je na nekem mestu označil samega sebe z izrazom – 'nepodkupljivi tehtavec'. To je bila res ena od značilnih potez njegovega značaja.

Hvala ti, 'nepodkupljivi tehtavec'! Tudi zato te bomo pogrešali.

Vir

Jelenc, Zoran (2008): <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:DOC-13TPC6VM/0e62260f-c7ca-43a0-97d1-c5db325942b5>, prevzeto: 20. 10. 2011. Vir: *Novičke* (2008, št. 4), Andragoški center Republike Slovenije.

OB SPOMINU NA DR. FRANCA PEDIČKA

ZDENKO MEDVEŠ

Mimesis ali poiesis?⁵ Opisati opus nekega življenja, ali prisluhniti podobi, ki jo je to življenje ustvarilo? Kako zasnovati zapis ob opusu Franca Pedička, ki je zdaj dokončan in mu avtor ne more nič več dodajati? Najprej mimesis: Franc Pediček, doktor pedagoških znanosti, profesor in svetovalac mladim na gimnaziji in v svetovalnicah, učitelj na *Visoki šoli za telesno kulturo, Akademiji za likovno umetnost* in za glasbo ter na *Filozofski fakulteti* v Ljubljani, znanstveni svetnik na *Pedagoškem inštitutu*. Vsi ti naslovi so od julija letos preteklost, med nami je le kot Franc Pediček s svojimi deli, ki ga kažejo kot publicista, znanstvenika in predvsem humanista po osebni drži.

Vprašanje mimesis ali poiesis izhaja od tod, ali je prispevek opusa Franca Pedička k razvoju slovenske pedagoške misli že tako razviden, da ga je mogoče enostavno posneti in samo spominsko obnoviti, ali je treba njegovo podobo v korpusu slovenske pedagogike šele ustvariti. Sam nisem v dilemi. Franc Pediček je v slovenski pedagogiki mnogo večji, kot se kaže ta hip. Je mislec, ki mu mesta v slovenski pedagogiki ne določa le to, kar je ustvaril sam, temveč tudi to, kar so o njegovih delih pisali drugi. Po tem mu med slovenskimi pedagogi ni enakega, saj toliko odzivov, polemik, nasprotovanja, pa tudi interpretativnega pritrjevanja ni bilo deležno pisanje nikogar drugega med pedagogi. Nedvomno je tudi, da vsega tega ne bi bilo, če bi bile njegove 'zmote' res zmote; potem se z njimi pač ne bi ukvarjali ne njegovi najuglednejši sodobniki iz vrst pedagogov, ne vrhovi slovenske politike in šolske administracije. In v tem je problem. Šele, ko te 'zmote' ne bodo več zmote, in bo iz njih izluščena, kot je Pediček sam pogosto rekel, ideološka in idejno-politična navlaka, ko bodo prispevki Franca Pedička ovrednoteni v miselnih kontekstih, ki so imanentni pedagogiki, ga bo mogoče vstaviti na mesto, ki mu pripada v slovenski pedagogiki. Tudi v tem pogledu nisem v dilemi, njegovo mesto bo kar med vrhovoma slovenske povojne pedagogike, Stankom Gogalo in Vladom Schmidtom.

Že površen pogled na pedagoške nazore Franca Pedička z današnjega časa pokaže, da bi bile njegove razprave danes sprejete povsem drugače, kot so bile takrat, ko so nastale. Najbrž mnogo tega, kar je napisal, danes sploh ne bi napisal. Danes namreč nihče več ne vidi potrebe po znanstvenem utemeljevanju človekovih svoboščin in pravic, zlasti svobode posameznika pri izbiri svetovnega

5 Besedilo je bilo napisano ob smrti Franca Pedička 2008 ter objavljeno v reviji *Sodobna pedagogika*.

slovenskih pedagogov, dejal, »da pri zasnovi prenove ni opaziti nujnega poudarka in skrbi na vzgoji otrok in mladine, ker vse temelji le na njihovem izobraževanju. Konceptu prenove sem očital intelektualizem in pozitivizem ter prikrit liberalistični neomarksizem, oblečen v pri nas in v svetu sporni lakanizem.« (prav tam: 226)

Na Pedičkovu kritiko prenove šole se je odzval tudi takratni minister Gaber. Dr. Pediček zapiše odziv ministra za šolstvo in šport: »Dovolite nam, da speljemo predloženi zakon skozi vse oblastne procedure, vi, pedagogi, pa boste po sprejemu tega zakona lahko pisali svoje pedagoške poeme.« Dr. Pediček je bil na tak odziv opravičeno ogorčen. Ob tem je zapisal: »Ta skrajno cinična in politično nemoralna diskusijska pomiritev me je zadela v srčiko vsega dotedanjega prizadevnega in iskrenega pedagoško strokovnega dela ter me vrgla v takšen notranji spopad, da si nisem več opomogel od izrečenega in udejanjajočega se zla v našem šolstvu. V svoji pedagoški zavesti sem se, do kraja raztreščen, umaknil v molk in trpnost. Noben spopad, boj, trk, ki sem ga doživel vse dotlej na svoji skoraj petdesetletni delovni pedagoški poti, me ni mogel poraziti, ta pa me je do kraja zaradi svojega neetosa in cinizma.« (prav tam: 226)

»Naj sad tega mojega zadnjega trka v okviru našega šolstva vzgoje in izobraževanja ter pedagogike ostane za vedno zapisan, sem si rekel in napisal knjigo Ob prenovi šole, Kritični pedagoški pogledi (Jutro, 1998). V njej sem želel razkriti s kakšno strokovno in politično preigranostjo je bila odločilnim družbeno-političnim telesom predložena zakonodaja o tranzicijski prenovi naše šole.« (prav tam: 227)

Izbor odlomkov: Marija Žabjek

Vir

Pediček, Franc (2006): *Moja hoja za pedagogiko*. Ljubljana: Samozaložba.

MLADOSTNIŠTVO

Odlomki iz knjig: Puberteta – drugo rojstvo, Mladostnikove zadrege, Mladostnikovo vedenje

Odraščanje¹

»Življenje je nepretrgan razvoj od prvih brazdanj oplojene celice, ki pomenijo začetek novega življenja, pa vse do zrelosti in ugašanja isker življenja v starosti.

Ta lok človekovega bivanja pa ni matematično pravilno vzpenjajoča se in upadajoča krivulja, temveč je stopničasta črta. Skrita razvojna sila življenja nenehno deluje in nenehno sili k svojemu cilju, to je k polnemu razvoju; vendar dela razvojna

sila na tej poti določene 'postaje' ali 'oddihe', ki vedno pomenijo tudi 'odskočno desko', s katere se človek v svojem razvoju spet povzpne višje. Hkrati pomenijo te razvojne postaje tudi čas korenitih sprememb navzven in navznoter, čas burnega zorenja in pripravljanja za skok v novo razvojno razsežnost. Te 'razvojne postaje' na črti človekovega življenja od rojstva do zrelosti in starosti imenujemo razvojne stopnje ali razvojne etape, periode, dobe.

Poudariti moramo, da te razvojne stopnje niso na razvojni daljici človekovega bivanja nič manj resnične, kot so zgodovinske etape ali dobe zemeljskega razvoja, čeprav je seveda njihova resničnost precej drugačna kot resničnost razvojnih stopenj človeške biti.

Razvojne stopnje na črti človekovega življenja so opazne le tako, da prehodi človek v svojem telesnem, duševnem, osebnostnem, socialnem in moralnem razvoju določene razvojne mejnike ali 'stopnice', katerih resničnosti ni mogoče ugotavljati niti s štetjem človekovih bioloških (starostnih) letnic niti s čim drugim, temveč le z ugotavljanjem (in lastnim doživljanjem!), da se človek na določen čas ves spremeni na zunaj in navznoter, 'na sebi' in 'v sebi', ter da te spremembe in njihove mejnike sam doživlja kot skrito in nesporno resničnost svojega bivanja. Enako doživlja te spremembe in mejnike telesnega, duševnega in osebnostnega razvoja kot neizpodbitno resničnost tudi pri drugem človeku.

Mnenja, katera so ta razvojna obdobja, kako se imenujejo, kako se vrste, kakšen je 'koledar' njihovega vznikanja, trajanja, so danes med ljudmi, ki se ukvarjajo s temi vprašanji, to je med zdravniki, psihologi, pedagogi in sociologi, zelo različna. Toda najmanj se ta mnenja danes razlikujejo glede razvojnega obdobja, ki pomeni človekovo 'drugo rojstvo' (kakor je o tem menil francoski mislec J. J. Rousseau), to je o razvojnem obdobju, ki ga navadno imenujemo puberteta; po naše doba spolnega dozorevanja, ali ker rečemo pri nas pubertetniku 'mladostnik', torej doba – mladostništva.

Če so glede drugih človekovih razvojnih etap veliki sporeki med omenjenimi strokovnjaki, pa o puberteti vsi menijo, da je to najtežji razvojni čas za otroke in najtežji 'pedagoški' čas za starše, učitelje in vse, ki nastopijo pred mladostniki kot vzgojitelji. Ker se vsi, ki se danes študijsko zanimajo za problematiko mladostništva, tudi strinjajo v tem, da je mladostništvo razvojni čas, ki je najpomembnejši za celotno bodoče zrelo življenje in zrelo delovanje človeka, posvečajo danes vedno več raziskovalne pozornosti povsod po svetu prav proučevanju pubertete, oziroma celotne mladosti, ki zavzema razvojni čas nekako od 10. ali 12. leta pa do 22. ali 25. leta. Ta študijska prizadevanja različnih proučevalcev so že rodila povsem novo znanost, ki jo imenujejo hebelogijo.

Seveda opazuje vsak strokovnjak čas pubertete le s svojega preučevalnega vidika. Tako zanimajo biologa ali zdravnika predvsem biološke zakonitosti pojavljanja pubertete. Psihologa zanimajo predvsem odmevi bioloških viharjev v duševnosti in razvijajoči se osebnosti mladostnika. Duševnega higienika zanima bolj učinek

¹ Iz knjige *Puberteta – drugo rojstvo*.

OSTAL MI JE V SPOMINU

ANDREJ ARKO¹

Franc Pediček leta 1955, ko je kot gimnazijski profesor začel svojo dolgoletno »hojo za pedagogiko«.

Moj prvi spomin na Franca Pedička sega v 11. marec 1964, ko nam je gimnazijcem v Celju predaval o puberteti. Predavanja smo se razveselili, bila je namreč sreda, ko smo imeli na urniku najbolj zoprne predmete in se je zelo prileglo, da sta odpadli dve šolski uri. Ob takih redkih priložnostih smo lahko sproščeno šepetaje klepetali ali pa se šli 'ladjice potapljat'. To smo nameravali početi tudi v prenapolnjeni veliki risalnici, ko se je med nas s svojo impozantno postavo prerinil profesor Pediček. Predavatelj nas je z duhovito opazko na začetku takoj razgibal v pozornost, tako da je moral celo malo počakati, ker se krohot ni takoj polegel. Podrobnosti predavanja, ki je bilo predvsem čuteč prijateljski nagovor, posut z dovtipi (»... kaj bi skakali pod vlak, če je vendar bolj nobel skočiti pod letalo, ko ga zagledamo v zraku?«), se ne spominjam več, ostal pa mi je vtis: profesor o občutljivih letih odraščanja ni suhoparno predaval, kaj šele žugal, pač pa nam je stvarno in prepričljivo nakazoval usodne pasti in nas navajal k spodbudnim spoznanjem. Vmes seveda ni manjkalo anekdotic in drobnih šegavosti. Vse ga je negibno poslušalo, učilnico je le tu in tam spreletel radosten smeh, nihče se niti spomnil ni na kakšne 'ladjice'. Srečanje s profesorjem Pedičkom je še pozneje izzvenelo v naših pomenkih. Vendar mi še na misel ni moglo priti – čeprav sem že jasno vedel za povojne pokole – kako neki se je Franc Pediček moral počutiti v Celju pod krvavimi kulisami prestanih Teharij tedaj, pičlih devetnajst let pozneje ...

Tega si ga nisem upal vprašati niti po desetletjih, ko sem imel nekajkrat priložnost govoriti z njim po telefonu. Žal samo po telefonu. Ko je v samozaložbi objavil svoje spomine v treh knjigah, jih je želel na novo urediti, dopolniti in objaviti pri Mohorjevi družbi. Žal pa se je na obeh straneh zataknilo in je prišlo do večje zamude: avtor je v dopolnjenem rokopisu pozabil razporediti dopolnitve in je želel to popraviti, kakor je v svojem hudomušnem slogu navedel v pismu, poslanem 2. marca 2007: »... joj, polomil sem ga ... zdaj je namreč nevarnost, da iz vsega skupaj nastane prava 'salata', ki jo bo težko spraviti v red ...« Ko pa je popravljeni rokopis ponovno poslal, je bila založba sredi večjega knjižnega podviga, ki ga je bilo treba čim prej spraviti pod streho. Tako je obsežna knjiga *Razklani čas*, sestavljena iz treh drugih in dopolnjena, žal izšla že posmrtno. Čeprav je dr. Pediček dočakal izide cele vrste svojih knjig, danes vendarle s posebnim občutkom berem njegove besede iz

¹ Andrej Arko (roj. 1947) je profesor rusistike in anglistike. Je pisatelj, prevajalec in urednik *Celjske Mohorjeve družbe* ter revije *Zvon*. Prevedel je več kot 30 izdaj poezije iz angleške, ameriške, srbske in črnogorske poezije ter izvirnega leposlovja, napisal nekaj radijskih iger ter okrog 100 knjižnih ocen in spremnih besed. Bil je dijak prof. Pedička, kasneje sta sodelovala ob pripravi Pedičkove knjige *Razklani čas*.

sem se veliko ukvarjal s problemi športne rekreacije zaposlenih (tekstilno stroko pa sem poznal), sem za svoje zaključno delo izbral prav to ožje področje. Izbral sem delovni naslov *Ekonomski učinek športne rekreacije zaposlenih v Bombažni predilnici in tkalnici Tržič*. Čeprav prof. Pediček ni bil moj mentor, je ob izbrani temi pokazal vidno zanimanje. Kar precej časa sva govorila o tej temi. Ker sem v nalogi za zbiranje potrebnih podatkov izbral metodo pedagoškega eksperimenta, anketo in neformalni razgovor, so se ob tem porajala predvsem vprašanja vključevanja navedenih metod dela med zaposlene delavke. Eksperimentalna metoda je bila takrat pri obravnavi športne rekreacije v delovnem okolju oz. pri preučevanju 'industrijske rekreacije', kot jo je imenoval prof. Pediček, v naši praksi še precejšnja novost.

Ker je o teh vprašanjih na predavanjih tudi sam veliko govoril in ob tem veliko razglabljal z nami študenti (temu delu pa je kasneje v svoji trilogiji namenil tretjo knjigo), je s svojimi nasveti veliko prispeval k temu, da sem se naloge lotil še bolj zavzeto. Pomembni so bili zlasti njegovi predlogi in sugestije, povezani z motivacijo zaposlenih in izvedbo celotnega pedagoškega eksperimenta v pogojih dela. Prav z njegovo pomočjo je komunikacija z zaposlenimi delavkami lažje stekla, prav tako pa tudi vse ostalo, kar je bilo povezano z rekreativno vadbo zaposlenih. Delo mi je nato uspelo pripraviti v celoti in leta 1967 sem tudi uspešno diplomiral.

To leto pa je bilo žal tudi tisto, v katerem je prof. Pediček odšel z *Visoke šole za telesno kulturo*. Čeprav sem študij že zaključil, mi ob tem ni bilo vseeno, še manj pa študentom, ki so ostali brez odličnega profesorja, prodornega misleca, izbornega predavatelja in oznanjevalca ter nosilca novosti in naprednih idej pri antropološki obravnavi športa oz. telesne kulture. Škoda, ki je bila s tem povzročena takratni razvijajoči se visokošolski inštituciji, je bila velika, kar so nato občutile številne generacije študentov. Prof. Pediček je bil na takratni inštituciji, ki se je ob uvajanju raziskovalnega dela pripravljala na prehod v fakulteto, edini visokošolski učitelj z doktoratom.

Razlogov za njegov odhod je bilo najbrž več. Očitno so bila razhajanja in nesoglasja pri temeljnih usmeritvah razvoja Visoke šole za telesno kulturo, njenih študijskih programih, pri akademski rasti posameznih učiteljev, še zlasti pa na področju raziskovalnega dela prevelika, da bi lahko ostal. V neustreznem ozračju na šoli ni mogel več uveljavljati svojega bogatega znanja s področja pedagogike, psihologije in filozofije, ki ga je tako uspešno presajal na področje telesne kulture oz. športa, pa tudi ne svojih teženj ter hotenj pri njenem bodočem razvoju.

Za prof. Pedičkom pa so vendarle ostala številna pisna dela, še posebej pa njegovi *Pogledi na telesno vzgojo, šport in rekreacijo*, v katerih je strnil svoja predavanja pri posameznih predmetih in jih s tem iztrgal pozabi. Ker še vedno hranim vse njegove zapiske iz takratnih študijskih let, mi to ni bilo težko razbrati in ugotoviti. Seveda pa nam je vsem, ki smo sledili njegovi poti, po diplomi in pri opravljanju poklicnih

del in nalog to, kar nam je govoril in kar je zapisal, neizmerno koristilo predvsem pri vodenju in udejanjanju pedagoškega, andragoškega vadbene ali trenažnega procesa različnih skupin varovancev, bodisi na področju telesne (športne) vzgoje, športa ali športne rekreacije.

Prof. Pediček je v nas pustil globoke sledi, predvsem zato, ker nam je kazal še druge poti do novih znanj in spoznanj. Omogočal nam je drugačne poglede in odstiral nova obzorja, ki so bila do tedaj bolj ali manj zastrta. Vse to pa so bili razlogi, da smo ga izjemno cenili in spoštovali. In prav to želim ob koncu teh kratkih vsebinskih spominov še posebej naglasiti. Vse to, kar je zapisano, je pomembno vplivalo tudi na moje kasnejše strokovno in akademsko zorenje.

MOJA PRVA IN MOJA ZADNJA SREČANJA S PROF. DR. FRANCEM PEDIČKOM

KAJETAN GANTAR³

Moje prvo srečanje s profesorjem dr. Francem Pedičkom sega več kot šest desetletij nazaj, v daljno jesen leta 1949.

Tisto jesen je Franc Pediček kot suplent začel poučevati na II. državni gimnaziji (in najbrž še na več drugih ljubljanskih gimnazijah, ker na eni sami ni imel dovolj tedenskih ur), na šentjakovski gimnaziji, kot smo jo imenovali po njeni lokaciji v neposredni bližini šenjakovske cerkve v Ljubljani (v stavbi, kjer je danes *Vzgojni zavod Janeza Levca*).

Na tej gimnaziji sem se po čudnem naključju tisto jesen znašel tudi jaz kot osmošolec, kot črna ovca, ki je po izpustitvi iz udbovskih zaporov niso več hoteli vzeti nazaj na klasično gimnazijo.

Hvaležen in vesel, da sem nazadnje vendarle lahko še naprej študiral, sem skušal ostati čim bolj neopazen, da si s kako nepremišljeno potezo ali besedo ne bi zaprl poti do mature, zato sem med poukom najraje pohlevno molčal. A hkrati sem z neverjetnim užitkom poslušal in naravnost 'požiral' učne ure mladega profesorja. Predaval nam je filozofijo, pri tem pa je s svojo pronicljivostjo in razgledanostjo,

3 Kajetan Gantar (roj. 1930) je dr. literarnih znanosti, klasični filolog in prevajalec, upokojeni redni profesor za latinski jezik in književnost na *Filozofski fakulteti* v Ljubljani. Predaval je na različnih tujih fakultetah ter mednarodnih kongresih in simpozijih. Vedno si je prizadeval za lep slovenski jezik. Je bivši predsednik *Društva slovenskih književnih prevajalcev* ter *Društva za antične in humanistične študije*, član SAZU ter *Evropske akademije znanosti in umetnosti*, predvsem pa velik promotor klasične filologije v Sloveniji. Prejel je vrsto nagrad ter častnih nazivov. Svoje poznanstvo s Pedičkom je začel kot njegov dijak.

Viri

Osebna pisma.

Pediček, Franc (1967): *Svetovalno delo in šola*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Pediček, Franc (1971): *Vozli družinske vzgoje*. Ljubljana: DZS.

Pediček, Franc (2004): *Tek in tekališče mojega življenja*. Ljubljana: samozaložba.

Pediček, Franc (2006): *Moja hoja za pedagogiko. 1950–2000*. Ljubljana: samozaložba.

NAŠ UČITELJ

VIKTOR KREVSSEL⁸

Zgodovina *Fakultete za šport* v Ljubljani ima iz časa svojega nastajanja bleščeče strani in tudi sive lise. Ena takih sivih lis je obdobje, ko je na takratnem *Inštitutu za telesno vzgojo* (ITV) kot profesor psihologije in pedagogike sodeloval ter aktivno deloval profesor Franc Pediček. Leta 1955 sem se vpisal na takratni *Inštitut*. Študentom so ob vpisu zagotovili, da bo v času njihovega šolanja inštitut postal visokošolska ustanova. Indeks ITV dokazuje, da je prof. Pediček predaval v prvem semestru dve uri psihologije na teden, v drugem semestru pa še dve uri pedagogike.

Ko je prišel na šolo prof. Pediček, so mnogi 'prijatelji' potrebovali pomoč strokovnjaka, ki je imel klasično izobrazbo, obvladal filozofijo, psihologijo, pedagogiko in metodologijo ... Do vseh je imel enako zahtevo: doktorat naj ustreza akademskim standardom. To so bile preresne zadeve, zato so se kmalu začele težave. V tem najbolj burnem obdobju sem bil študent in predsednik združenja študentov, zato o tistih dogodkih nekaj vem. Izgubili smo status visokošolskega študija. Študenti smo prekinili študij, se zaposlili in ob delu deset let kasneje diplomirali na *Visoki šoli za telesno kulturo* (VŠTK). Eden redkih predavateljev, ki je bil na strani študentov, je bil prof. Pediček. V bitki s porajajočim se kineziološkim lobijem je izgubil bitko in se poslovil. Postal je direktor na *Pedagoškem inštitutu*. Tam je plodovito ustvarjal do upokojitve, mi pa smo brali njegove knjige.

Rad se spominjam enkratnih vaj in predavanj takratnih profesorjev. Profesor sabljanja nas je učil mojstrov in vrlin, ki jih borec potrebuje v viteškem boju (etos). Profesor akrobatike nas je naučil pretvarjati napor v lepoto (estetika). Profesor

⁸ Viktor Krevsel (roj. 1935) je mag. kineziologije, športni pedagog, trener in športnik. Vrsto let je bil profesor na *Fakulteti za šport*. Bil je odličen igralec odbojke, trener, reprezentant in selektor treh reprezentanc: Jugoslavije, Španije in Slovenije. Z vsemi je dosegal medalje. Na seminarjih in univerzah doma in v tujini je predaval igralcem in trenerjem. Bil je tudi študent prof. Pedička na takratnem *Inštitutu za telesno vzgojo*.

psihologije in pedagogike pa nam je dal vse, kar potrebuje pedagog v procesu vzgoje, ter znanje in vedenje o tem, kako vzgojen mora biti športnik. Profesor Franc Pediček je bil med predavatelji največji vizionar, čeprav ni bil poklicni športnik. Razumel je športno dušo študentov in jih znal prepričati, da je vredno živeti za narodov blagor. Takratni študenti smo se zastrupili z virusom ustvarjalnosti. Športu smo služili vse življenje.

Po petdesetih letih smo se srečali nekdanji študenti Inštituta za telesno vzgojo. Na osnovi globljega premisleka smo ugotovili, da so bili nekateri naši predavatelji izjemni športni pedagogi. Takratni študenti ITV smo sledili tistim, ki so bili naš vzor. Prvi med njimi je bil tudi prof. Pediček. Njegovi simpatizerji smo leta 2005 organizirali srečanje ob petdesetletnici vpisa na ITV. Prisotni smo bili: Anton Adamič, atlet in odbojkar iz Kočevja; Jana Bručan, pedagoginja in ritmičarka iz Kamnika; Božidar Bučar, dolgoletni plavalni trener in funkcionar iz Ljubljane; Živka Čibej, športna pedagoginja in smučarska učiteljica iz Logatca; Milan Hlupič, športni pedagog in telovadec iz Ptuja; Viktor Krevsel, pedagog in odbojkar iz Žirovnice; Edo Mihelčič, pedagog in telovadec iz Dolskega; Mik Pavlovič, pedagog in košarkar iz Maribora; Janez Pogačar, pedagog, stomatolog in atlet iz Ljubljane; Tinček Rozman, pedagog, pedagoški svetovalec, državni prvak v dviganju uteži; Božo Sotlar, pedagog in rokometaš iz Trbovelj, ter Zofka Udir, pedagoginja iz Škofje Loke. Opravičil se je Jože Zupančič, pedagog in košarkar iz Ljubljane. Vsi smo bili enotni, da bi se za ta lep poklic ponovno odločili, če bi se spet rodili. Obudili smo veliko spominov na lepe in tudi težke čase, ki smo jih med študijem preživeli skupaj.

Sošolca in prijatelja Jožeta Zupančiča – Župo sem poklical po telefonu in ga vprašal, kaj meni o doprinosu naših učiteljev k naši strokovni omiki. Omenil je, da je bil profesor Pediček njegov najljubši profesor in bi mu dal najvišjo možno oceno. Profesor Pediček je pri občih psihologiji naredil najboljši možni vtis na nas študente. Prvič smo slišali velike stvari, kot so človekove gibalne potrebe. Spregovoril je o motivih, interesih posameznikov in kolektivov ter o vrednotah in vrlinah športnega pedagoga. Pogovarjali smo se o sposobnostih trenerja, o temah in dilemah tedanjega časa. Debatirali smo o tem, kaj je revolucija in kaj je reforma, kaj je mojster in kaj je mediokriteta, kaj pomenijo učenje, šolanje in vzgajanje, razpravljali smo o razliki med idejo in ideologijo, o tem, kaj je splošnost in kaj reprezentativnost, kaj je materializem in kaj idealizem, kaj je logos in kaj pragma. Veliko smo govorili o namenskosti, smotrnosti, ciljnosti in operativnosti treninga, pa tudi o profesionalizmu in amaterizmu v olimpijskem gibanju, o svetosti in profanosti športa. Profanost je bila za prof. Pedička banaliziranje, medtem ko je bila stroka zanj svetinja. Zaradi tega so začeli nastajati konflikti in napetosti med lobiji in klani, ki delujejo še danes. Prof. Pediček je raziskoval športno dušo športnikov. Veda, ki je združila dušo in telo športnika, naj bi bila športna psihologija, ki je danes zelo moderna.

PROF. FRANC PEDIČEK

PAVEL SNOJ¹⁵

S petnajstimi leti sem leta 1961 pričel hoditi v *Prvo gimnazijo* Ljubljana Bežigrad. Z bratom dvojčkom sva se vsak dan z vlakom vozila iz Zagorja ob Savi v Ljubljano – več kot 2 uri vožnje, pa čakanje na vlak, pa pešhoja – vse skupaj vsaj 5 ur na dan. Bila sva siromašna, povsem neizkušena, nisva poznala velikega mesta ne navad tedanjega časa, npr. mode, saj še za obleko nisva imela. Tako je bilo za naju življenje v šoli, kamor so hodili premožnejši sošolci in kjer sva imela vtis, da naju gledajo nekoliko zviška, tuje in odbijajoče, skratka, v šolo nisva rada hodila, pa tudi s časom sva imela težavo, saj sva morala doma vsak dan opravljati vsa kmečka opravila in tako ni bilo časa za učenje in domače naloge.

V tretjem letniku pa sva doživela eno redkih lepih presenečenj. Dobili smo nov predmet, psihologijo, od katere si z bratom nisva veliko obetala, saj sta naju bolj veselili matematika, fizika ... Na najino veliko presenečenje je pri tem predmetu prišel v razred profesor, ki na prvi pogled ni bil prav nič simpatičen. Ko pa je odprl svoja usta, se je čas ustavil oz. je tako hitro minil, da nisva opazila, kdaj se je šolska ura končala. In tako je bilo vedno – šolske ure psihologije so bile za naju, ki nisva 'marala' šole, vedno prekratke.

Še sedaj, po dolgih letih, ko sem bil tudi sam 30 let profesor na srednji šoli, ne morem razumeti, kako mu je to uspelo, kajti vsaka njegova ura je bila res velika mojstrovina. Morda skrivnost tiči v tem, da nas je imel rad in da je nadvse ljubil svoj poklic. Ko sem ga namreč kasneje v poznih letih življenja srečal, mi je zaupal, da se je vsako jutro zbudil srečen ob misli, da gre v šolo poučevat.

Ker sam ni govoril o tem in se ni nikoli hvalil, koliko odličnih stvari je napravil v življenju, sem šele kasneje spoznal, kako velikega profesorja sva imela. Za nas dijake so bile to samo enkratne, čudovite in vedno prekratke ure.

¹⁵ Pavel Snój (roj. 1946) je leta 1972 diplomiral iz metalurgije na FNT. Delal je na različnih vodilnih mestih v *Livarni* v Trbovljah. Šest let je poučeval matematiko ter osnove tehnike in proizvodnje na *Srednji ekonomski šoli* v Ljubljani, 20 let pa fiziko in matematiko na *Srednji vzgojiteljski šoli* v Ljubljani. Leta 2007 se je upokojil. Bil je tudi dijak prof. Pedička.

PROFESOR DR. FRANC PEDIČEK

ANDREJ VOVKO¹⁶

Ko sem pred časom dobil prijazno povabilo, naj prispevam nekaj spominov na velikega slovenskega pedagoškega misleca, sicer pa svojega gimnazijskega profesorja dr. Franca Pedička, sem se tega hkrati razveselil in zbal. Razveselil sem se, ker tako velika, klena in pokončna vsestranska osebnost nedvomno zasluži, da ima svoje primerno mesto v vsesplošni slovenski zavesti. Zbal pa sem se, ker sem moral žal ugotoviti, da nanj v svoji vedno bolj rešetasti možganski kašči hranim zelo pičlo in povsem neustrezno zalogo spominskega zrnja.

Ko se po vedno bolj zaraščenih poteh spomina vračam v svojo gimnazijsko šolsko leto 1963/64, se mi v precej zamegljenih obrisih zariše moj 3. d I. ljubljanske oziroma bežigradske gimnazije. Ne vem, po kakšni visoki prostorski kombinatoriki je modro vodstvo gimnazije za naš razred izbralo bivšo risalnico prav na vrhu takrat še z bodočimi naknadnimi prezidavami nepokvarjene stavbe arhitekta Emila Navinška. Ta poteza nam je poleg sijajnega razgleda na Kamniške in ostale Alpe prinesla nekaj dragocenih dodatnih minut odmora, ki so nam jih prislužili naši profesorji, ko so v potu svojega obraza sopihali k nam iz zbornice. Med temi profesorji jih je bilo kar nekaj, ki so se tako s svojim pedagoškim kot tudi širšim kulturnim delovanjem trajno zapisali v splošno zavest. Vsa štiri gimnazijska leta je bil naš razrednik 'strah in trepet nadobudnega dijaštva', profesor matematike in fizike, pisec številnih matematičnih in fizikalnih učbenikov ter univerzitetni predavatelj metodike pouka fizike Ivan Štalec. Ker nesreča pregovorno nikoli ne pride sama, mu je delala družbo med dijaštvom prav tako 'razkričana' profesorica biologije in avtorica bioloških učbenikov Beta Hudales, majhna po postavi, a velika po 'rešpektu', ki nam ga je vlivala v kosti. Dijaške muke nam je nekoliko blažil profesor slovenščine, pesnik, pisatelj France Vodnik, ki mu njegova blaga duša ni dopustila, da bi nad nami izvajal vsaj nujno potreben minimum pedagoške strogosti.

Ne spomnim se, koliko je bil zasopel profesor Pediček, ko je v septembru 1963 prvič prišel k nam. Takrat še ni bil doktor, doktoriral je čez dve leti. Poučeval nas je psihologijo, ki je bila v predmetniku samo tisto šolsko leto. Zdel se mi je zelo mlad,

¹⁶ Andrej Vovko (roj. 1947), dr. znanosti, je zgodovinar in muzealec, izr. profesor za novejšo in sodobno zgodovino, prevajalec in publicist. Bil je predstojnik *Inštituta za kulturno zgodovino ZRC SAZU* ter član različnih društev s področja zgodovine in muzeologije doma in v tujini. Je član *Komisije Vlade RS za reševanje vprašanj prikritih grobišč*, predavatelj novejših kulturne zgodovine in muzeologije na različnih fakultetah. Od leta 2010 je upokojen. Njegova bibliografija obsega 13 knjižnih objav, preko 1250 znanstvenih, strokovnih in poljudnoznanstvenih člankov, s svojimi prispevki je sodeloval na številnih simpozijih in posvetovanjih doma in v tujini. Bil je dijak prof. Pedička.

je ponudbo za knjigo *Moja hoja za pedagogiko*, kjer na kritičen način opisuje svojo strokovno pot in številne težave na njej od leta 1950 do 2000. Izida je bil zelo vesel in me je povabil tudi na podelitev nagrade *Ministrstva RS za šolstvo in šport* za življenjsko delo na področju vzgoje in izobraževanja.

Zadnjič sem ga obiskal dva meseca pred smrtjo, ko je njegov prodoren in navdušujoč pogled že ugašal; pogrešal sem njegov življenjski optimizem.

Seveda je zame zelo pomemben Pedičkov obsežen strokovni opus, a hkrati je v najinih srečanjih vedno prevladovala osebna, morda (celo) družinska nota.

IZ RECENZIJE

SPODBUDA H GLOBLJEMU RAZMISLEKU

PROF. DDR. BARICA MARENTIČ POŽARNIK

Zasnova obširne monografije kaže, da je bilo uredniku in avtorjem veliko do tega, da v vsej polnosti prikažejo izredno širok razpon delovanja ter srž idej tega našega eminentnega pedagoga in misleca, ob tem pa tudi vsa nasprotovanja, obsodbe in očitke z raznih strani, ki so jih bile njegove ideje deležne. S tem namenom so v monografijo vključili tako originalna avtorjeva besedila in skrbno izbrane odlomke iz njih kot tudi del korespondence, intervjuje, poglede na njegovo delovanje s strani spremljevalcev njegovega strokovnega dela po posameznih področjih in priložnostne osebne in čustveno obarvane zapise. Prav ta raznolikost poglavij, tako slogovna kot tudi vsebinska, se združuje v bogat kaleidoskop, iz katerega si lahko bralci, tako tisti, ki so že prej spremljali njegovo delovanje, kot tudi oni, za katere bo marsikaj novega, sestavijo diferencirano podobo ne le o življenju in delu, delovanju in nehanju tega plodovitega in za marsikoga spornega misleca, ampak tudi podobo o vrenjih in ideoloških sporih, ki so zaznamovali burno obdobje naše polpretekle zgodovine.

Zarisuje se zlasti 'portret' 70. let, obdobje, ko je bila Pedičkova 'antropološka', v humanizmu občih vrednot zasidrana pedagogika deležna ostre politične obsodbe, ideoloških nasprotovanj, zavračanj in tudi ukrepov, ki so ga, kot sam pravi, pahnili v strokovno osamo. Ob tem pa je zanimivo tudi soočanje z razmerami v 90. letih, ki v marsičem niso produktivno prerasle dilem v odnosu vzgoja – izobraževanje, ideološka – nevtralna šola in v katerih je bilo 'liberalistično enoumje' tudi deležno Pedičkove ostre kritike.

Nizanje avtentičnih odlomkov, pričevanj sodelavcev in somišljenikov vsakomur omogoča, da si ne glede na lastne nazore ustvari podobo rojevanja, križanja in spopadanja različnih idej, in to na neverjetno široki paleti področij, ki se jih je Pediček loteval in na njih pustil svoj pečat, vse od predšolske vzgoje prek šolskega svetovalnega dela, specialne pedagogike, vzgoje staršev, spolne vzgoje, izobraževanja odraslih, športne vzgoje; loteval se je raziskovalne metodologije, etičnega kodeksa učiteljev, pedagoške terminologije in še česa.

Ob raznolikosti področij pa je še bolj izrazita enotnost, celovitost osnovnega humanističnega in antropološkega izhodišča, ki ga je Pediček dosledno uveljavljal na svojstven, samonikel način. Ta je razviden tako iz svojstvene terminologije (obstaja vrsta izrazov, ki jih ni uporabljal nihče drug – morda bi bil zanimiv slovarček) kot

tudi iz dejstva, da v nasprotju z ustaljeno znanstveno prakso (ki marsikje prerašča v pretirano citatomanijo) v svojih delih zelo malo citira bodisi tuje ali domače avtorje, celo tiste, ki jih šteje za svoje učitelje, npr. Trstenjaka, Gogalo, Šegulo.

V celoti gledano pa je struktura zbornika zelo premišljena in učinkovito vodi od Pedičkovih avtentičnih besedil in izjav prek zapisov strokovnih kolegov in intervjujev do bolj osebnih spominskih utrinkov. Tudi meni se je razkrilo marsikaj novega zlasti o njem kot človeku, čeprav sem mislila, da ga dovolj dobro poznam iz nekajletnega službovanja pod isto streho Pedagoškega inštituta, kjer sem takrat tudi odklonila ponujeno možnost, da ga nasledim na mestu direktorja, ki ga je izgubil po blejskem incidentu. Posebej se me je dotaknilo njegovo, kot pravi Bogomir Novak, »avtobiografsko učenje«, prikazano ob zaključku prvega dela: brezkompromisno, tudi samokritično razkrivanje lastne življenjske zgodbe, analiza odločitev, s katerimi se je odzival na izzive 'razklanega' časa, in na koncu ob odpuščajoči držji poskus notranje in zunanje pomiritve.

Mnoge njegove ideje so še danes aktualne; ne le tiste o celostni vzgoji, ampak tudi s tem povezane kritike pozitivizma, objektivizma in enostranske kvantifikacije v družbenih znanostih, pa tudi svarilo pred naivno vero v izključno dobrobit materialnega napredka in znanstveno-tehnične revolucije.

Menim, da je tak zbornik dobrodošel, saj lahko vsakega pozornega bralca spodbudi h globljemu razmisleku, ob tem ko pomembno bogati podobo razvoja naše pedagoške misli v polpreteklem obdobju in tudi širše prikaže družbene silnice ter protislovja med pedagogiko in družbo, ki tudi do danes še niso zadovoljivo razrešeni oziroma se vedno znova rojevajo.

Ljubljana, april 2012

IZ RECENZIJE

SPOROČILO ZA NAŠO PRIHODNOST

DR. JANEZ BEČAJ

Vprašanje je, ali ime Franca Pedička mlajšim generacijam pomeni kaj posebnega in ali so zanj sploh kdaj slišale. Pa tudi tisti, ki se že bližajo upokojitvi, o njem verjetno ne vedo kaj dosti. Če že kaj, potem najverjetneje zgolj to, da je pač eden tistih, ki so nekoč prišli navzkriž z režimom, ne da bi kaj bolj natančno vedeli, kako in zakaj. Samo po sebi se zato ob monografiji o življenju in delu prof. Franca Pedička postavlja vprašanje, kakšen je njen pomen za današnji čas. V ospredju je gotovo objektivni prikaz njegovega strokovnega dela in vsega, kar se mu je pri tem zgodilo. Toda čeprav je njegov antropološko utemeljen model celostnega pristopa k oblikovanju človeka zanimiv tudi danes, utegne prinesiti monografija še vsaj eno pomembno sporočilo: to je opis časa, v katerem smo živeli, in pomena odnosa med stroko in ideologijo politične oblasti. Morda je za našo prihodnost drugo sporočilo še pomembnejše od prvega.

Monografija o življenju in delu prof. dr. Franca Pedička je sestavljena iz štirih poglavij. V prvem najdemo njegova izvirna prispevka za posvet na Bledu leta 1971, dopolnjena s prispevkom na tedanji okrogli mizi Dela ter z dvema intervjujema, ki sta nastala v devetdesetih letih in v katerih Pediček s svojimi besedami opiše dogajanje okrog tega posveta ter njegove posledice. Skupaj z odlomki iz njegovih knjig in nekaj osebnimi pismi to poglavje omogoča srečanje s Pedičkovim originalno mislijo tako rekoč iz prve roke. Bralec se lahko sam opredeli tako do njegovega koncepta kot tudi do odzivov političnega režima nanj. Prispevki so dobro izbrani, tako da je mogoče iz njih izluščiti tako Pedičkovo temeljno strokovno naravnost kot tudi širino njegovega strokovnega dela. Knjige, iz katerih so izbrani odlomki, so večinoma izšle po osamosvojitvi Slovenije. Primerjava med njimi in tistim, kar je bilo napisano v času posveta na Bledu, kaže, da se njegova temeljna naravnost v tem času ni spremenila – ves čas ostaja na prvem mestu naravnost človek – človek, utemeljena s celostnim – antropološkim izhodiščem. Prav tako pa lahko vidimo, kako tudi sodobnejši teksti na reformno dogajanje po osamosvojitvi Slovenije niso imeli nobenega vpliva. Kažejo pa na izjemno avtorjevo širino in obenem na jasno razumevanje človekovega bistva, iz katerega vsakokrat izpelje tisto, kar je za posamezno področje temeljnega pomena.

Enako obsežno kot prvo je drugo poglavje z naslovom *Sledi dr. Pedička na strokovnem področju*. Tudi tukaj lahko (tako kot v prvem poglavju) občudujemo njegovo širino in vpliv, ki ga je imel na tako različna področja. Ker praktično vsi

avtorji prispevkov začnejo z opisom Pedičkovih strokovnih izhodišč, se zdi, da bo v tem poglavju veliko ponavljanja, vendar pa vsak prispevek preseneti z nečim novim, drugače povedanim ali pa iste Pedičkove misli pokaže v drugačni luči. Pri tem gotovo ne gre le za spretnost piscev, pač pa tudi za Pedičkovo gradivo, ki tako širino omogoča. Besedila je vredno prebrati tudi zato, ker predstavljajo dober pregled vseh bistvenih težav našega šolskega oziroma vzgojno-izobraževalnega prostora v zadnjih desetletjih.

Tretje poglavje predstavljajo besedila, ki so nastala ob podeljevanju priznanj, ki jih je prejel ob koncu svojega življenja, ter zapisi ob njegovi smrti.

Zadnje poglavje nosi naslov *Srečanja in spomini*. V njem lahko preberemo osebne zapise tistih, ki so se z dr. Pedičkom srečevali bolj intenzivno. Tu ga spoznamo tudi z nekoliko bolj osebne strani, kar je lepo dopolnilo predstavitev njegovega strokovnega dela.

Knjiga pa ni le prikaz njegovega dela, pač pa tudi dragocen opis časa, v katerem smo živeli. Spoznavamo ga zlasti v obeh intervjujih (Jelenc, Žerovnik) ter v prispevkih v poglavju *Srečanja in spomini*. Lahko bi rekli, da monografija ne prinaša le Pedičkove, pač pa tudi našo zgodbo. Avtorji prispevkov v monografiji si niso edini glede tega, v kolikšni meri je bil Pediček disident, zdi pa se, da imajo bolj prav tisti, ki ga ne vidijo v tej vlogi. V resnici se namreč ni v ničemer postavljajl proti režimu ali pa načenjajl njegove legitimnosti. Prej obratno, zlasti če razumemo njegov trk (kar je prav iz tega razloga boljši izraz kot konflikt) z režimom kot paradoksalen: Pedičkov pogled na vzgojo in formiranje (mladega) človeka namreč ne bi mogel biti bolj skladen s samoupravljanjem – če bi ga vzeli resno. Pediček je namreč posameznika razumel kot avtonomno enoto z vsemi antropološko določenimi dimenzijami. Družba po njegovem prepričanju raste iz posameznikov in ne obratno, pa čeprav priznava tudi obstoj povratne zanke, s katero socialni prostor vpliva na posameznikovo ravnanje. Pedičkov izziv za tedanji režim je v resnici predstavljala njegova dosledna, strokovno utemeljena trditev, da mora biti cilj antropogogike kritičen in avtonomen posameznik, ki na tej osnovi skupaj z drugimi posamezniki šele lahko oblikuje optimalno družbeno okolje. Učinkovitega resničnega samoupravljanja, s katerim se lahko zagotovi optimalno socialno okolje, si brez tega pravzaprav niti ni mogoče predstavljati. Prav tako pa je popolnoma jasno, da ravno takih posameznikov totalitarni sistem ne prenaša. In tu je bil problem: strokovno utemeljena Pedičkova filozofija se je izključevala z bistvom obstoječega režima in ta tega ni mogel mirno prenašati. A tudi utemeljitev režimske obsodbe Pedičkovega dela je bila svojevrsten paradoks. Očitano mu je namreč bilo, da zagovarja idejno nevtralnost, kar pa je v nasprotju z njegovim razumevanjem oblikovanja avtonomnega in kritičnega posameznika. Tega namreč v idejno sterilnem prostoru, brez sprejemljivega pluralizma idejnosti, ni mogoče doseči. Posameznik se mora nujno srečati z različnimi možnostmi in

imeti priložnost, da jih kritično primerja in predela. 'Idejna nevtralnost', ki jo je bilo treba preganjati, seveda ni bila nevarna zaradi tega, ker v idejno praznem prostoru vzgoja ni mogoča, pač pa zato, ker bi s tem ogrozili edino ideologijo, ki je bila mogoča. In ta je bila seveda politična. Prispevki v zborniku bistvo tega trka zelo dobro prikažejo in morda bi bil bralec na to lahko tudi bolj neposredno opozorjen.

Pedičkova strokovna in ne disidentska vzgojno-izobraževalna filozofija je tedanje družboslovje očitno spravila v veliko zadrego. Pred blejskim posvetom je imel namreč pri strokovnjakih s tega področja podporo, ki pa jo je politični obračun z njim odplaknil. Iz prispevkov v monografiji je razvidno, da je imel v svojem trku z režimom v resnici le enega pravega podpornika, ki se je bil pripravljen zanj izpostaviti in je to tudi drago plačal. Pa tudi Zoran Jelenc ni bil disident. Naredil je le to, kar od človeka zahteva Pedičkov univerzalni etos, se pravi to, kar je pošteno in pravično. Tudi iz njegovih prispevkov v monografiji je razvidno, da ni bil niti slep zagovornik vsega, kar je Pediček napisal, niti kako drugače »popolnoma na njegovi strani«. Tako kot Pedičkov izziv je bila tudi njegova podpora omejena na strokovni in etični vidik. Pomembnost takih dejanj bi lahko videli kot dodatno sporočilo monografije, ki je prisotna v Pedičkovem razumevanju občeloveškega etosa, osvobojenega sleherne pragmatičnosti in služnosti. Ni pomembno, ali ima nekdo prav v vsem, kar zagovarja, kot tudi ni pomembno, kakšna so sicer njegova življenjska prepričanja, ima pa pravico, da svoje razmišljanje izrazi in argumentirano pojasnjuje. Kritični in avtonomni intelektualci ne bi smeli biti zaščitniki 'pravih' teorij in idej, pač pa zaščitniki njihove pluralnosti in kritičnega medsebojnega srečevanja. V današnji čas monografija tako ne prinaša zgolj dolžnega poklona Pedičkovemu delu, pač pa tudi sporočilo o pomenu zavezanosti poslanstvu, ki ga imajo zlasti akademsko izobraženi intelektualci. Pedičkova zgodba tako ni le njegov individualni trk s totalitarnim režimom, pač pa tudi zgodba nekega strokovnega področja, ki z eno samo izjemo ni odigralo svoje vloge. Prispevki, kakršen je na primer v monografiji ponatisnjen zapis Zdenka Medveša *Ob spominu na dr. Franca Pedička*, bi morali biti objavljeni že v sedemdesetih letih. S tako kritično razpravo, ki je na žalost ni bilo, in poštenim profesionalnim odnosom, kot ga je pokazal Zoran Jelenc, bi se področje vzgoje in izobraževanja pri nas razvijalo gotovo bolj uspešno, kot se je v resnici.

To sporočilo monografije o življenju in delu dr. Franca Pedička ne bi smelo biti spregledano predvsem zato, ker ni nujno, da je današnji čas bistveno drugačen. Na to možnost nas opozarja kar Pediček sam. Njegovega dokončnega slovesa od strokovnega dela namreč ni povzročil totalitarni režim, pač pa 'demokracija'. Pediček je bil v tem času politično sicer rehabilitiran, upoštevan pa prav nič bolj kot po letu 1971. Celo obratno. Kot sam zapiše v Hoji za pedagogiko, ga je cinizem ministra za šolstvo in šport, ki je vodil prenovo šole v devetdesetih letih, tako prizadel, da

si ni več opomogel od »izrečenega in udejanjajočega se zla v našem šolstvu«. In: »V svoji pedagoški zavesti sem se, do kraja raztreščen, umaknil v molk in trpnost. Noben spopad, boj, trk, ki sem ga doživel vse dotlej na svoji skoraj petdesetletni delovni pedagoški poti, me ni mogel poraziti, ta pa me je do kraja zaradi svojega neetosa in cinizma« (Moja hoja za pedagogiko v tej knjigi na strani 32). Očitno je torej 'demokracija' lahko še bolj nevarna kot totalitarizem, ravnanje, skladno z občečloveškim etosom, pa v njej zagotovo ni nič manj pomembno. Morda je res celo obratno: brez njega prave demokracije ne more biti. In tudi napredka na strokovnem področju ne. Tega sporočila monografije o življenju in delu prof. dr. Franca Pedička ne bi smeli prezreti.

Ljubljana, april 2012

IMENSKO KAZALO

A

Adamič, Anton 347
 Adorno, Theodor W. 275, 277
 Ahčin, Nevenka 232
 Aleksander I, kralj 283
 Apple, M. 277
 Aries, Philippe 81
 Arko, Andrej 118, 119, 120, 122, 329
 Asiški, Frančišek 164
 Ašič, Erika 131

B

Bahovec, Eva 272, 351
 Bečaj, Janez 4, 236, 363
 Benjamin, Walter 277
 Berčič, Herman 76, 132, 237, 238, 244, 249, 250, 252, 253, 254, 330
 Bergant, Milica 94
 Bezić, Tanja 236, 307, 308
 Bianco, Enzo 184, 191
 Binet, Alfred 65
 Bloch 279
 Bosko, Janez 184
 Brajša, Pavao 277
 Bratanić, Marija 277
 Breščak, Peter 84, 89
 Breznik, Marija 232
 Bručan, Jana 347
 Brühlmeier, Arthur 210, 229
 Bučar, Božidar 347

C

Carneiro, Roberto 9, 13, 226, 230
 Claparede, Eduard 65
 Corsellis 168

Č

Čačinovič Vogrinčič, Gabi 236
 Čar, Janko 13
 Čebašek, France 176
 Čebohin, Franc 174
 Čibej, Živka 347

D

Darwin, Charles 141
 Dawkins 290
 de Ambrogio, Carlo 184, 191
 Decroly, Ovide 65
 Dekleva, Marica 66, 106
 Delors, Jacques 9, 13, 212, 214, 227, 229
 Descartes, René 339
 Dewey, John 211, 214, 227
 Dežman, Jože 132, 163
 Dornik, Ivo 29
 Dostojevski, Fjodor Mihajlovič 331
 Dottrens, Robert 65
 Drnovšek, Janez 10, 11, 91, 160, 181, 302, 320, 322, 326, 339, 351, 353
 Drobnič, Anton 169

E

Einstein, Albert 139

F

Ferbežer, Ivan 132, 231, 232, 234, 236
 Finžgar, Fran Saleški 331
 Frankl, Viktor E. 185, 186, 188, 189, 191, 192, 355
 Freire, Paulo 277
 Freud, Sigmund 189, 209
 Friedman, George 86, 89
 Fromm, Erich 277

G

Gaber, Slavko 32, 173, 282
 Galfo, Armand J. 19
 Galimberti, Umberto 275
 Gandhi, Mahatma 280
 Gantar, Kajetan 115, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 335
 Gerjolj, Stanko 287
 Giroux, Henry 277
 Gogala, Stanko 11, 29, 105, 106, 115, 138, 140, 141, 147, 159, 160, 194, 198, 212, 215, 227, 229, 267, 270, 271, 277, 311, 314, 319, 321, 324, 325, 352, 362
 Golli, Danica 152
 Gomboc, Miroslav 229
 Gostenčnik, L. 109
 Gradišnik, Janez 120, 121
 Grafenauer, Bogo 84, 87, 89, 90
 Grčar, Katarina 232
 Gregorič, Danica 115, 336
 Grobler, Mirko 111

H

Habermas, Jurgen 275, 277
 Hall, S. 65
 Herbart, Johann 208, 211, 214, 227, 228, 229
 Hlupič, Milan 347
 Hočevar, Franc 219, 220, 221, 229
 Hoffman, Martin L. 209
 Honneth, Axel 277
 Horkheimer, Max 277
 Horvat, Ludvik 282
 Hozjan, Dejan 132, 193, 229
 Hudales, Beta 357
 Humek, Draga 66
 Humphreys, Tony 209, 229

I

Ilich, Ivan 277
 Imoda, Franco 208, 229
 Ingolič 331

J

Jakopič, Bogo 340
 Jančar, Drago 118, 120
 Janžekovič, Janez 29, 159, 187
 Jastrow, G. 65
 Jelenc, Zoran 91, 92, 102, 132, 255, 260, 261, 262, 263, 264, 266, 267, 364
 Jug, Jurij 267
 Jung, Carl G. 271
 Jurančič 313
 Jurčič 115
 Jurman, Benjamin 113, 276, 280, 284, 350
 Justin, Janez 272

K

Kahne, Stanis 81
 Kant, Immanuel 140, 210, 211
 Kavčič, Stane 12, 94, 96, 219, 221
 Kelly 209
 Key, Ellen 196, 206
 Kirchheimer, Otto 277
 Klasinc 116
 Knep, Milan 321
 Kocbek, Edvard 170, 331
 Kodelja, Zdenko 272
 Kodrič, Stanislav 284
 Kohlberg, Lawrence 228
 Kolenc, Janez 287
 Kolenec, Franci M. 132, 142
 Kolenko, Marijana 229
 Komenski, Jan Amos 21, 64, 264, 316
 Kopriva, Silvester 66
 Koselj, Veronika 156, 157, 162
 Kosovel, Ivan 272
 Koščak, Jure 284
 Kovač, Edvard 187
 Kovač, Marjeta 254
 Kovačič Peršin, Peter 141
 Kracauer, Siegfried 277
 Krajnc, Ana 260, 268

Krek, Janez 230, 260, 268
 Krevsel, Viktor 346, 347
 Kristan, Silvo 243, 254
 Kristus 166, 179, 270
 Kroflič, Robi 211, 212, 213, 228, 229
 Kuhn 275

L

Lampič 115
 Langus, Vera 232
 Levec 115
 Levinas, Emmanuel 187
 Lipužič, Boris 84, 87, 89, 90, 107
 Lock, John 151, 270, 336, 349
 Louis, Joe 332
 Löwenthal, Leo 277
 Lukas, Elisabeth 186

M

MacIntyre, Alasdair C. 215, 216
 Maddi, Salvatore 209
 Mahnič, Joža 118, 120, 121, 275, 336
 Majer, Boris 22
 Majhen, Vladko 66
 Makarenko, Anton Semjonovič 184, 191, 348
 Maležič, Matija 180
 Malnar, F. 105
 Marcel, Gabriel 187
 Marcuse, Herbert 277
 Marentič Požarnik, Barica 277, 361
 Marion, Jean-Luc 187
 Marx, Karl 24, 27, 28, 97, 202, 203, 223, 224
 Maslow, Abraham 209
 Matko, Marjan 345
 McKernan, James 277
 McLaren, Peter 277
 Mead, Georg Herbert 24

Medveš, Zdenko 196, 197, 206, 213, 215, 228, 229, 267, 270, 271, 273, 275, 280, 311, 318, 365
 Mejak, R. 107, 274
 Mencinger, Zvonka 232
 Messori, Vittorio 81
 Mihelčič, Edo 347
 Mihelj, Vlado 272
 Miller, Charles Earl 19, 332
 Mlakar, Jože 132, 289
 Močnik, Franc pl. 283
 Modic, L. 106
 Montessori, Maria 65, 196, 206
 Moreno, Jakob Levy 187
 Morisson 234
 Musek, Janek 236

N

Navinšek, Emil 357
 Negt, Oskar 277
 Neumann, Franz L. 277
 Niemi, Hannele 13
 Nohl, Hermann 195, 315
 Novak 173
 Novak, Bogomir 132, 269, 270, 276, 277, 284, 287, 349, 362
 Novak, Mateja 287

O

Oberlintner, Roman 84, 87, 89
 Oblak, Jože 348
 O'Connor, T. 277
 Ocvirk, Drago 288
 Oelkers, Jürgen 195, 206
 Oppenheimer, Franz 277
 Oppenheimer, Robert 24
 Osterc 313
 Osterman, Rezka 232
 Osterwalder, Fritz 206
 Ozvald, Karel 11, 138, 194, 198, 210, 212, 215, 227, 229, 257, 325

P

Pastuović, Nikola 258, 268
 Pavliha, Milan 352
 Pavlin, Tomaž 240, 244, 254
 Pavlovič, Mik 347
 Pečjak, Vid 331
 Pečujlić, Miroslav 19, 20, 22
 Pediček, Andrej 181
 Pediček, Matej 12
 Perat, Zvonko 132, 281, 288
 Pestalozzi, Johann Heinrich 13, 210, 214, 229, 283
 Peterman, Alojz 164
 Piaget, Jean 209
 Piciga, Darja 282
 Pickon, G. 47
 Platon 210, 214, 227
 Plavčak, Marjan 254
 Plotkin, Henry 290, 298
 Pogačar, Janez 347
 Pollock, Friedrich 277
 Požarnik, Hubert 132, 138
 Pučnik, Jože 280

Q

Quantz, R. 277

R

Ramovš, Jože 43, 50, 56, 132, 138, 141, 164, 165, 182, 185, 186, 187, 191, 192, 319, 322, 323, 353
 Rečnik, Ferdo 260, 268, 282
 Resman, Metod 232, 235, 236
 Riedel, Manfred 198, 206
 Rifkin, Jeremy 291, 298
 Rogers 209
 Rojc, Emil 220, 230
 Rousseau, Jean Jacques 33, 108, 195, 206, 209, 210, 214, 314
 Rozman, Tinček 347
 Rubin, Silva 232

Rubinstein, Sergej Leonidovich 233, 236
 Rulla, Luigi M. 209, 230
 Russell, Bertrand 211
 Rutar, Dušan 277

S

Sagadin, Janez 267
 Schmeling, Max 332
 Schmidt, Alfred 277
 Schmidt, Vlado 84, 87, 89, 94, 99, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 155, 157, 232, 267, 270, 311, 314, 343, 358
 Schreiner, Henrik 313
 Senge, Peter M. 277, 280
 Sergejev, D. 24
 Sever, Stane 111
 Skinner, Burrhus Frederic 209
 Slana 244
 Slodnjak, Anton 106
 Slomšek, Anton Martin 13, 160, 162
 Snoj, Jože 84, 89, 90
 Snoj, Pavel 356
 Sodnik, Alma 106
 Sohn-Rethel, Alfred 277
 Solovjev 187
 Sotlar, Božo 347
 Stanovnik, Justin 169, 170
 Stern, Karl 290
 Stern, William 65
 Strang, Ruth May 233, 234, 236
 Stres, Anton 132, 135
 Strmčnik, France 267, 270, 273
 Sunderland, Margot 230
 Svetina, Ivo 81
 Svetina, Janez 190, 192, 324
 Svetina, Janko 84, 87, 88, 89

Š

Šebart Kovač, Mojca 213, 215, 216, 228, 230

Šegula, Iva 105, 160, 362

Šilih, Gustav 194
 Šinkovec, Silvo 9, 13, 49, 56, 60, 70, 81, 83, 123, 132, 157, 162, 207, 226, 228, 230, 321
 Šišernik, Jakob 116
 Šišernik, Metka 116
 Šmitek, Janez 348
 Štalec, Ivan 357
 Štrajn, Darko 350

T

Terezija, cesarica Marija 283
 Thorndike, Edward 65
 Titmus, Colin 263, 264
 Tolstoj, Lev Nikolajevič 331
 Tome, Marija 232
 Trstenjak, Anton 12, 29, 105, 111, 113, 117, 138, 141, 147, 159, 160, 183, 184, 186, 187, 191, 192, 270, 272, 278, 314, 319, 324, 331, 338, 348, 350, 352, 354, 355, 362
 Tršar, Marijan 179

U

Udir, Zofka 347
 Uršič, Majda 232

V

Vadnal, Anita 232
 Vagaj, Ludvik 115, 336
 Valentinčič, Jože 260, 268
 Veber, Marjan 106

Vega, Jurij 336
 Velikonja, Tine 169
 Vencelj, Peter 282
 Vidmar, Tadej 198, 206
 Vilčnik, Oto 176
 Vode, Angela 150, 153
 Vodličar, Francka 172
 Vodnik, France 357
 Vovko, Andrej 357
 Vovk, škof Anton 110
 Vračarić, Pavle 268
 Vranc, Ernest 313

W

Watson 209
 Wittfogel, Karl A. 277

Z

Zajc, Ludvik 84, 87, 89, 109
 Zaman, Rudi 166, 359
 Zgaga, Pavel 210, 211, 213, 215, 228, 230
 Zupančič, Jože 347
 Zver, Milan 160, 303, 326

Ž

Žabjek, Marija 11, 13, 32, 123, 132, 154, 161, 162, 305, 306, 321, 325
 Žerovnik, Angelca 102-114, 132, 146, 150, 153, 154, 156-159, 162, 230, 288, 364
 Žgeč, Franjo 194, 257, 313

STVARNO KAZALO

A

andragogika 255-268
 antropologija 182, 237, 238-240, 271, 350
 antropogogika 310, 320
 antropohigiena 182, 186-189
 antropologizacija pedagogike 182-191, 354
 antropološka pedagogika 183, 269-280, 302, 313-317
 avtobiografska antropologija 269-273
 avtobiografske zgodbe 146

C

celovitost 207
 celostna podoba človeka 186-189
 celostno razvita osebnost 225-228
 celostno vzgajanje 205
 celoviti človek 273
 celovitost učiteljeve osebnosti 86, 89
 holistično (celostno) pojmovanje človeka (holizem) 207-228

Č

človek
 človek in družba 21-28
 človek kot celota 72
 človek kot središče 30
 človekov dom 45-49
 človekove bistvujoče poteze 56-58
 duševnost in duša 138
 maksima človek 124

D

demokratizacija družbe 224, 302
 dostojanstvo
 dostojanstvo človeške osebe 135
 dostojanstvo in nedotakljivost osebnosti 105, 154
 dostojanstvo živih bitij 297

družina 51
 pomen družine za mladostnika 42
 državljanski pogum 352

E

etika 211
 etična drža (etika) 352
 etični kodeks 80, 154, 156, 326, 348
 etos v športu 74-75
 etos 80, 326

F

filozofija (bistvo filozofije) 207, 263

G

gerontologija 319
 gimnazija 139
 gimnazija (klasična) 66, 94

H

humanizem 99, 138, 274-278
 humanizacija 84, 194, 243

I

ideologija 70, 97, 185, 226
 deideologizacija 100
 ideologizacija 199
 ideološko 312
 individualizacija 64, 84
 intelektualizem 85
 interdisciplinarnost 95, 189, 200, 233, 246, 308
 izkušnje 41
 izobčenje 310
 človeška in strokovna izločitev 154, 157
 izločenost 124, 223
 izolacija 100, 148
 (politično) preganjanje 92, 169, 227, 358

izobraževanje
 inovacije 62
 izobraževanje odraslih 255
 izobraževanje učiteljev 69
 pouk naravoslovja 289
 usmerjeno izobraževanje 272
 živo znanje 138

J

jeziki (klasični) 67

L

ljubezen (partnerska) 50
 spolnost 38, 49

M

medgeneracijska solidarnost 355
 medvojskin čas
 domobranec 125, 163
 komunizem 31, 215
 medvojskina generacija 118
 neresnice medvojskega časa 125
 partizani 125
 mladostniki 33-44
 kulturni razvoj mladih 275
 problematični mladostniki 331
 vzgojno oblikovanje mladostnikov 34

morala

moralna puberteta 38
 moralna vzgoja 78, 211, 275
 moralni čut 341
 moralni kodeks 156

N

neuspeh 81, 279

O

občutek
 občutek manjvrednosti 54
 občutek varnosti 42
 obremenjenost (učencev) 85
 osebe s posebnimi potrebami 146

osebnost 207

osebnost sprejemati 55
 osebnostno zorenje 185
 vsestransko razvita osebnost 202, 222

P

paideia (pajdeja) 20, 58, 216, 269, 275, 350
 paradigma
 analitično-pozitivistična paradigma 289, 292
 holistična paradigma 272-278
 antropološka paradigma 289
 holistično-simpatetična paradigma 289, 292-295
 nova paradigma 138, 274
 paradigmatski obrat 269, 273-276
 pedagogika 30, 82, 92, 103, 146, 154, 182, 207, 255, 309, 311, 322, 350, 352
 celostna pedagogika 320, 323
 pedagogika in šport 331
 pedagoška antropologija 56-58, 193, 271-276
 pedagoška deontologija 59-60, 210
 pedagoška znanost 18, 58
 pedagoške veje 324
 pedagoški etos 154
 pedagoški proces 84, 331
 pedagoško delo 63, 103, 142, 231, 281
 povojna pedagogika 199-202
 reformrska pedagogika 193
 socialistična pedagogika 150, 170, 194
 sovjetska pedagogika 193
 specialna pedagogika 146
 personalizem 138
 pluralizem 97, 201, 272, 351
 pluralnost 68, 87, 135, 228, 312
 politika 94, 146, 184, 219, 274, 312, 337, 343
 kulturni trk 350
 trk s politiko 107, 351
 zoonpolitikon 273

- posttravmatska stresna motnja 163
- posvet
posvet o življenju in delu Franca Pedička 131
Drugi posvet slovenskih pedagogov na Bledu 17, 18, 88, 92, 107, 157, 216, 343
- pozitivizem 85, 277
- R**
rasistična diskriminacija vernikov in sorodnikov žrtev titoizma 163
raziskovanje 99, 199, 285, 302
lastnosti raziskovalca 249
raziskovalec (odgovornost) 250
raziskovalec (odnos do resnice) 250
raziskovanje otroka 196
znanstveno raziskovanje 237
- redukcionizem 182
reformne 84, 94, 273, 351, 355
- S**
smeh 53, 329, 341
smoter 207
spoštovanje 136, 188
sprava 190
odpuščanje 169
spravni proces 163
stigmatizacija 97, 303
strah 39, 157, 281, 355
strah in ustrahovanje 163
svetovavno delo 142, 307, 323, 343
šolski svetovalni študij učencev 231
šolsko svetovalno delo 62, 231
svoboda 36, 75, 90
- Š**
šolski sistem 112, 156, 283
javna šola 278, 289
prenova šole 32, 281
sodobna šola 133
srednješolski sistem 66
- šport 71, 237
rekreacija 75, 243
telesna kultura (telesna vzgoja) 72, 237, 330
- T**
tanatogogika 81, 269
težnja po pripadnosti 43
totalitarne družbe 79, 96, 215
- U**
učitelj 63, 281
vedenje do dijakov 30, 158
- V**
vrednote 47, 60, 77, 348
merila vrednot 78
sekundarne vrednote 138
vzgoja 138, 207, 281
cilji vzgoje 322
družbena funkcija vzgoje 26
družinska vzgoja 51
telos vzgoje 208, 278, 315
vzgoja – družba – človek 23
vzgoja – družba 20, 26
vzgoja kot funkcija človeka 23, 343
vzgoja kot funkcija družbe 23, 26
vzgoja v šoli 60
vzgojna funkcija družbe 26, 274
vzgoja in izobraževanje 61, 76, 96, 112, 124, 135, 143, 195, 208, 258
sistem vzgoje in izobraževanja 255
vzgojno-izobraževalno delo 142, 281
- Z**
zasvojenost 44
narkogogika 44
zdravljenje odvisnosti 44
zgled 135, 355
zgodovina 21, 69, 163
znanost 146
znanstveno-tehnična revolucija 18

INŠTITUT FRANCA PEDIČKA

Inštitut Franca Pedička je bil ustanovljen februarja 2010. Naš cilj je razvijati antropološko pedagogiko v duhu pedagoške teorije Franca Pedička.

Posvečamo se naslednjim področjem:

- **Pedagogika**: raziskovanje filozofije vzgoje, pedagoške teorije, modelov vzgoje in izobraževanja v svetu in doma, ustvarjanje lastnega modela, edukacijska futurologija ipd.
- **Mir in nenasilje**: razvijanje filozofije in vrednot kulture nenasilja, spodbujanje kulture strpnosti, miru, pravičnosti, vključenosti, dialoga, spoštovanja in sodelovanja.
- **Etika**: raziskovanje etične zavesti sodobnega človeka, etičnih stopenj, sodobnih modelov etične filozofije in proučevanje modelov etične vzgoje, razvijanje povezave etične vzgoje s splošno vzgojo, državljsko in domovinsko vzgojo ter raziskava etičnih dilem in načinov soočanja z njimi.
- **Duhovnost**: raziskovanje duhovnega doživljanja, duhovne izkušnje, fenomenologije religije, ustvarjanje programov na področju duhovne izkušnje.

Več informacij: 041-785-111, Resljeva cesta 7, 1000 Ljubljana, silvo.sinkovec@rkc.si

DRUŠTVO KATOLIŠKIH PEDAGOGOV SLOVENIJE (DKPS)

Društvo katoliških pedagogov Slovenije je nastalo leta 1989 v Ljubljani, leta 1994 smo se registrirali kot društvo. Leta 1992 smo postali člani Evropskega združenja krščanskih učiteljev (SIESC).

Prizadevamo si

- deliti vrednote in slediti pedagoškemu klicu,
- pomagati pri osebnostni rasti,
- povezovati ljudi, njihovo znanje, izkušnje in moči,
- strokovno izpopoljevati.

Od leta 1997 izvajamo več **programov stalnega strokovnega spopolnjevanja** učiteljev. Leta 1999 smo začeli izdajati **revijo Vzgoja**, revijo za učitelje, vzgojitelje in starše, ki izhaja štirikrat letno.

Od leta 2000 uspešno deluje program prostovoljnega dela **Človek za druge**.

Vsako leto v septembru praznujemo **Slomškov dan**. Člani društva delujemo v 10 **območnih skupnostih**: Celje, Kranj, Ljubljana, Ljutomer, Maribor, Mozirje, Murska Sobota, Novo mesto, Tolmin in Zahodna Dolenjska. Organiziramo **predavanja**, vodimo pedagoške **delavnice**, organiziramo kulturne **prireditve**, strokovne **ekskurzije** in priložnosti za **duhovno poglobljanje** (duhovne obnove, duhovne vaje, osebno spremljanje). Naše dejavnosti so namenjene vsem, ki vzgajajo in izobražujejo. V pomoč nam je **Etični kodeks** članov DKPS in neprestano prizadevanje za strokovno in osebno rast.

Več informacij: 01/43-83-987, Ulica Janeza Pavla II. 13, 1000 Ljubljana, www.dkps.si, dkps@rkc.si

FRANC PEDIČEK

slovenski pedagog

Glavni in odgovorni urednik:

mag. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor:

Erika Ašič, dr. Herman Berčič, dr. Dejan Hozjan,

dr. Jože Ramovš, Marija Žabjek

Predgovor:

mag. Silvo Šinkovec

Recenzija:

prof. ddr. Barica Marentič Požarnik in dr. Janez Bečaj

Jezikovni pregled:

Barbara Rodošek

Izdali in založili:

Inštitut Franca Pedička

Društvo katoliških pedagogov Slovenije

Založništvo Jutro

Oprema in prelom:

ONZ Jutro

Naklado 500 izvodov natisnila:

Grafika Soča

NAROČILA

DKPS, Ulica Janeza Pavla II. 13, 1000 Ljubljana;

tel. (01) 438 39 87, e-pošta: revija.vzgoja@rkc.si

ali

Založništvo Jutro, Črnuška c. 3, 1000 Ljubljana;

tel. (01) 561 72 30, faks (01) 561 72 35, e-pošta: info@jutro.si